

652 / 2
1987

ISSN 0134-3459
საზოგადოებრივი მეცნიერებანი

ქრონიკა

6
987

ქოროსი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა
განმცემის

29-ე

წელი

ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური უზრუნველყოფის

საქართველოს მფარველთა კავშირისა და აჭარის განუყოფილების ორგანო

რა მშვენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი, ძვირფასი ბედით...
ქალაქი — ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

გ. ტაბიძე

6

1987

ნოემბერი
დეკემბერი

გ ა თ უ მ ი

ნოემერში, რომელიც ეძღვნება
დიდი ოქტომბრის 70-ე
წლისთავს, დაგეგმილია:

ოქტომბერი და ლიტერატურა 3

პოეზია, პროზა

რახულ პამშათოვი — ლექსები
(თარგმნა გიორგი სალუქვაძემ) 8

ჯემალ ხოფერია — ეპეი, მეჯარეთე-
ებო (მოთხრობა) 12

მორის ფოცხიშვილი — ლექსები 37

რაისა შენგელია — ნევის ქა-
ლაქში (ლექსი) 40

ჯანსუღ კორძაია — (ლექსები) 40

ჯ ე ჯ ი ლ ი

ვახტანგ ახვლედიანი — ქეთევანი
(მოთხრობა) 42

ვაჟა კინწურაშვილი — საზვიმო
(ლექსი) 44

ადამიანები და მათი საშუალებები

ლადო შარაშიძე — აჭარის რეველ-
მის პირველი თავმჯდომარე 45

აჭარის უზრუნველყოფის განყოფილება

ქაქ. სიმ. კ. შარტაძე
საქ. სიმ. რეხვეტი
ბიბლიოთეკა

იოსებ ბეჭირიშვილი — პირველი წითელარმიელი	50
მუხრან კობალაძე — ოქტომბრის თანატოლი	53
ოთარ ფუტყარაძე — ახალშენელთა დიდი სამშო	56
დანიელ კუჭავა — მკურნალი	58

წ ე რ ი ლ ე ბ ი

მაღჩაზ სიორიძე — ოქტომბრის რე- ვოლუცია და ბათუმი დასავლე- თის სახელმწიფოების გეგმებში	62
გენადი შაზარაძე — წიგნის გამოცე- მის სათავეებთან	66
ვახტანგ შაკარაძე — სინათლე მთაში	68

ს ე ლ ო ვ ე ნ ა

ანზორ ზამბახიძე — ბათუმის მუსი- კალური შემოღობა	71
ლაშარა ბოლქვაძე — თეატრი, მსა- ხიობი, მაყურებელი	85
შაქრო ლონდარიძე — საიუბილეო გამოფენაზე	89

გასულ ორ თვეში „ჭირობის“ 1987 წლის ნომრების შინაარსი	91 93
--	----------

მთავარი რედაქტორი
ალექსანდრე სამსონიძე

სარედაქციო კოლეგია:

აზიზ ახვლედიანი,
გიორგი გაჩეჩილაძე,
ზურაბ გორგილაძე,
მამია ვარშანიძე,
(პასუხისმგებელი მდივანი)

ზორბა ზორიძე,
დავით თედორაძე,
გიორგი სალუშვაძე,
ჯემალ ქათამაძე,
ალექსანდრე ჩხაიძე,
ფრიდონ ხალვაში,
დავით სახუტაიშვილი,
ჯემალ ჯაყელი.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი,
ენგელსის ქ. № 21. ტელ. 3-33-71.

გადაეცა წარმოებას 12.10.87, ხელმოწე-
რილია დასაბეჭდად 29.10.87, საგამო-
ცემლო თაბახი 4,8, შეკვეთის № 2690,
გვ 02204, ქაღალდის ზომა 60X90^{1/2},
ტირაჟი 5000.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა,
პოლიგრაფიისა და წიგნის ეპრობის სა-
ქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აპარატის
ასსრ პოლიგრაფიული საწარმოო გერ-
ტიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის, 20.

Государственный комитет Грузин-
ской ССР по делам издательства, по-
лиграфии и книжной торговли. По-
лиграфическое производственное
объединение Аджарской АССР,
Батуми, ул. Р. Люксембург, 20.

ოქტომბერი და ლიტერატურა

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია უმნიშვნელოვანესი მოვლენაა კაცობრიობის ისტორიაში. მან სათავე დაუდო ახალ ერას და იგი ვანსაზღვრავს ჩვენი საუკუნის იერსახეს. დღევანდელ მსოფლიოში სახსრებით სამართლიანად აიგივებენ სოციალურ პროგრესს და სოციალიზმს, რომელმაც მოსპო ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაცია, ეროვნული და რასობრივი დისკრიმინაცია, შრომა გაათავისუფლა კაპიტალის ტყვეობისაგან და მძიმე ტვირთიდან, რასაც იგი წინათ წარმოადგენდა; გადააქცია შემოქმედებად, ადამიანის ღირსების საქმედ, სოციალიზმმა საზოგადოების თითოეულ წევრს შეუქმნა ნიჭისა და უნარის გამოვლინება-განვითარების რეალური შესაძლებლობა და მიანიჭა ჭეშმარიტი თავისუფლება. პუშკინში, კოლექტივიზმი, მაღალი ზნეობა ჩვენი ცხოვრების წესის განუყოფელი ნიშან-თვისება გახდა.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ ძირფესვიანად შეცვალა ჩაღბთა არა მარტო ეკონომიკური და პოლიტიკური ცხოვრება, არამედ გადამწყვეტი გავლენა მოახდინა მათს შეგნებაზეც. მასებს დაუფლა მარქსისტულ-ლენინური იდეოლოგია და იგი გადაიქცა მატერიალურ ძალად, იმ მასტიმულირებელ ძალად, რომელიც ყველა ჩვენი რევოლუციური საბრძოლო და შრომითი გმირობის საფუძველთა საფუძველია. საბჭოთა ადამიანი, რომელიც სოციალისტურმა სინამდვილემ წარმოშვა, — ეს არის ღრმა იდეური რწმენის მოქალაქე, რომელიც თავისი სიცოცხლის უმეტესს მიზნად კომუნისტური იდეალების დამკვიდრებას მიიჩნევს. იგი არის მგზნებარე პატრიოტი და ინტერნაციონალისტი, კაცობრიობის პროგრესისათვის დაუცხრომელი მებრძოლი.

სოციალიზმმა გაამდიდრა ადამიანთა სულიერი სამყარო, ყველასათვის მასაწვდომი გახდა მსოფლიო ცივილიზაციის, მსოფლიო კულტურის მიღწევები. საბჭოთა ადამიანი არის ყველა იმ სულიერი საუნჯის მემკვიდრე, რაც კაცობრიობას შეუქმნია თავისი არსებობის მანძილზე. მისთვის ჰომეროსი, შექსპირი, გოეთე, ბალზაკი ისევე ახლობელი და მშობლიურია, როგორც რუსთაველი, პუშკინი, შევჩენკო...

ოქტომბრის პირმშოა საბჭოთა კულტურა და, კერძოდ, სოციალისტური რეალიზმის ლიტერატურა, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარა დიდმა

რუსმა პროლეტარულმა მწერალმა მაქსიმ გორკიმ. მისა რომანოვსკისა და სხვა საქვეყნოდ ცნობილი პროზაული თუ დრამატურგიული ნაწარმოებები ახალი სიტყვა იყო სინამდვილის მხატვრულ ასახვაში. გორკი გვიჩვენებდა არა უბრალოდ მოვლენებს, არამედ მათი განვითარების ტენდენციას და იმასაც, თუ რა გავლენას ახდენენ ისინი ადამიანებზე, როგორ ცვლიან მათს ზასიათს, რეალური ცხოვრებისადმი დამოკიდებულებას, როგორ იბადება და იწრთობა რევოლუციურ გარდაქმნათა ქარ-ცეცხლში ახალი ადამიანი — კომუნიზმისათვის, ხალხის ბედნიერებისათვის თავდადებული გებრძოლი.

სოციალისტური რეალიზმის ლიტერატურამ თვალსაჩინო წვლილი შეიტანა მსოფლიო მწერლობის საგანძურში. მაიაკოვსკის, შოლოხოვის, ალ. ტოლსტოის, ფადეევის, ფედინის, ლეონოვის, ბულგაკოვის, ეხენინის, პასტერნაკის, ტიხონოვის, ტვარდოვსკისა და სხვა გამოჩენილი რუს მწერლებისა და პოეტების შემოქმედებამ საყოველთაო აღიარება პოვა იგი მკვიდრდებოდა მძაფრი სოციალური ქარტეხილების პერიოდში და ბუნებრივია, განვითარების გზაზე არაერთ დაბრკოლებასა და წინააღმდეგობას წააწყდა. პროლეტკულტელები, რაპკელები, ანტირეალისტური ლიტერატურული დაჯგუფებანი ხელს უშლიდნენ საბჭოთა მწერლების კონსოლიდაციას, პარტიის გარშემო მათს დარაზმვას. პროლეტკულტელები მაგალითად, ხელალებით უარყოფდნენ წარსულის სულიერ მემკვიდრეობას და ისტორიის სანაგვე ყუთში მიუჩინეს ადგილი პუშკინსა და ლერმონტოვს, ტოლსტოისა და დოსტოევსკის... პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის ხელმძღვანელებმა დაამახინჯეს პარტიულობისა და ხალხურობის ღრნის რი პრინციპები, დაადგნენ ადმინისტრირებისა და იარლიყების მიწებების გზას. ამ არანორმალურ პოვლენათა, წინააღმდეგობათა და დაბრკოლებათა დაძლევაში გადამწყვეტი როლი შეასრულა საბჭოთა მწერლების პირველმა საკავშირო ყრილობამ, რომელიც დიდი პროლეტარული მწერლის მაქსიმ გორკის უშუალო ხელმძღვანელობით მიმდინარეობდა. ყველა მწერალი, ვინც კი საბჭოთა პოზიციას ადგა, გაერთიანდა საბჭოთა მწერლების კავშირში.

სასიკეთო გარდატეხა მოხდა როგორც ჩვენი ქვეყნის ყველა ეროვნული ლიტერატურის, ისე ქართული მწერლობის განვითარებაშიც. სიმ. ტომატურია, რომ წითელი არმიის ნაწილებს თბილისში შემოჰყვა და ქალაქის მშრომელთა მიტინგზე სიტყვით გამოვიდა ცნობილი პოეტი პათლოიაშვილი. ეს იყო იმის ნიშანი თუ დასტური, რომ ინტელიგენციის ძველი თაობა, ყოველ შემთხვევაში მისი მნიშვნელოვანი ნაწილი ღრიალურად იყო განწყობილი საბჭოთა ხელისუფლებისადმი. მართალია, რეალური წლების დამდეგს იყო მწერალთა სხვადასხვა დაჯგუფება, რომლებიც ყოველთვის როდი ქადაგებდნენ ჯანსაღ ადევებს, მაგრამ საბჭოთა სინამდ-

ვილის ზეგავლენით თანდათან თავისუფლებოდნენ წარსულის დაწმენკის
უებისაგან და მტკიცედ დგებოდნენ საბჭოთა ხელისუფლების წინაშე.
მხარეზე, მეორე მხრივ, პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის ხელმძღ-
ვანელები აშკარად კერ აფასებდნენ ამ ლიტერატურულ დაჯგუფებათა
პროგრესულ ტენდენციას, პოზიტიურს, ხედავდნენ მხოლოდ ნეგატიურს
და საშიშ იარღიეებს აწებებდნენ მათს ცალკეულ წარმომადგენლებს. „მარ-
თალია, — წერდა ამის თაობაზე ოცდაათიან წლებში „ცისფერყანწელთა“
ერთ-ერთი ლიდერი ტიციან ტაბიძე, — მე ხშირად ვცდებოდი, მაგრამ
არასოდეს არ ვყოფილვარ მართლ „დადაისტი“ და ყოველთვის მაწვალბე-
და ჩემი ქვეყნის ბედი... პოეზია ჰე დავიწყო „ქალღმის ქალაქებით“... ახლა
მე ვხვდავ ამომავალი მშრომელი კლასის სოციალისტურ ქალაქებს“. შე-
მთხვევითა როდი მოხდა, რომ სწორედ ამ დაჯგუფებათა საუკეთესო წარ-
მომადგენლებმა შექმნეს ქართული საბჭოთა მწერლობის ის ბირთვი, რა-
მელთა შემოქმედებითაც ასე ვამაყობთ დღეს (გ. ტაბიძე, მ. ჯავახიშვილი,
კ. გამსახურდია, პ. ინგოროყვა, ნ. ლორთქიფანიძე, შ. დადიანა, ლ. ქაჩე-
ლი, დ. შენგელაია, ი. გრიშაშვილი, ვ. ლეონიძე, ტ. ტაბიძე, ს. ჩიქოვანი
და სხვ.).

საბჭოთა საზოგადოების ყველა ეტაპზე ჩვენი ლიტერატურა ხალხის
ცხოვრებას ასახავდა და მის ინტერესებს გამოხატავდა. ოციან-ოცდაათიან
წლებში იგი უპირატესად გვიჩვენებდა, თუ როგორ მკვიდრდებოდა ახალი
და პროგრესული, როგორ გარდაიქმნებოდა ადამიანთა შეგნება და ფსიქო-
ლოგია, როგორ ყალიბდებოდა ახალი ადამიანი, რომელსაც ისტორიამ
დააკისრა რთული და საპატიო ამოცანა — კაცობრიობის მრავალსაუკუნო-
ვან ისტორიაში პირველს გაეკვალა სოციალიზმის გზა. ამ გზაზე იყო სე-
რიოზული შეცდომები, იყო დამახინჯებანი და მსხვერპლი, ფართო გაქა-
ნება ბოვს სახოტბო პოეზიამ, მაგრამ კომუნისტური პარტიის, საბჭოთა
ხალხის მონდომებამ და გმირობამ თავისი გაიტანა — ჩვენს ქვეყანაში
აშენდა სოციალიზმის ფუნდამენტი.

დიდი სამამულო ომი საბჭოთა საზოგადოების, სოციალიზმის სიმტკი-
ცის მკაცრი და უძნელესი გამოცდა იყო და ეს გამოცდა მან პრწყინვალედ
ჩააბარა, საქვეყნოდ ცხადყო ოქტომბრის იდეების, სოციალიზმის ძლევა-
მოსილება. სასიხარულო და საამაყოა, რომ საბჭოთა ხალხის ამ დიად გა-
მარჯვებაში თავისი წვლილი შეიტანა სოციალისტური რეალიზმის ლიტე-
რატურამ. ამ პერიოდშიც შეიქმნა ბევრი მეტად საგულისხმო მხატვრული
ჩაწარმოები, რომლებსაც დღესაც არ დაუკარგავთ შემეცნებითი და აღმზრ-
დელუბითი მნიშვნელობა.

ომისშემდგომ პერიოდშიც ჩვენმა ლიტერატურამ თავისი სიტყვა თქვა,
მხარში უდგას საბჭოთა ხალხს, თუმცა იყო დრო, როცა თავი იჩინა და
ფართოდ გავრცელდა ე. წ. „უკონფლიქტობის თეორია“, რამაც აშკარად

შეაფერხა სოციალისტური რეალიზმის მწერლობის განვითარება ფლიქტობის თეორია“ არსებითად ნიშნავდა ცხოვრების წინააღმდეგობის მინიჭებას და, მაშასადამე, სრული სიძარითლის უარყოფასაც. ლიტერატურა კი, რომელიც მთელი სისრულით არ ასახავს სინამდვილეს, გვერდის უვლის მწვავე პრობლემებს, უდღეურია და ვერ შეასრულებს თავის საზოგადოებრივ დანიშნულებას, სოციალურ-ეთიკურ ფუნქციას.

ქართული საბჭოთა მწერლობის ახალი მძლავრი აღმავლობა დაიწყო 60-70-იან წლებში, როცა ლიტერატურაში მოვიდა ახალი თაობა. ამ თაობამ ახალი თემები შემოიტანა და გაბედულად გაუსწორა თვალი სინამდვილეს. გვერდი კი არ აუარა, ხელი ჩასჭიდა მწვავე პრობლემებს, სამსხეოზე გამოიტანა სოციალიზმისათვის სავსებით უცხო ნეგატიური მოვლენები, აშკარად რომ ეწინააღმდეგებიან სოციალისტური სამართლიანობის პრინციპს, საგანგებო ყურადღება დაუთმო ადამიანის შინაგან სულიერ სამყაროს, მის ზნეობას. ლიტერატურის ასეთ გადახალისებას უთუოდ ხელი შეუწყო იმ გარემოებამ, რომ მხრუნველობას არ აკლებდნენ ლიტერატურას. ამ ფაქტმა მნიშვნელოვნად განაპირობა არა მარტო ლიტერატურის, არამედ ხელოვნების ყველა დარგის სწრაფი განვითარება. კერძოდ, ჩვენმა თეატრმა და კინომ მსოფლიო აღიარება მოიპოვა. მეტად სიმპტომატურია, რომ ისეთი ფილმიც კი, როგორიც „მონანიება“, შეიქმნა რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის თანადგომით.

განსაკუთრებით ძლიერი სასიკეთო გავლენა მოახდინა დიდმა ოქტომბერმა მხატვრული სიტყვის განვითარებაზე აჭარაში. უცხოელ დამპყრობთა ბატონობის დროს იმ მხარეში, რომელმაც სამშობლოს მისცა გამოჩენილი მეცნიერი და მწერალი ტბელი აბუსერიძე, მთლიანად ჩაკედა კულტურულ-ლიტერატურული ცხოვრება. მხოლოდ დედასაქართველოსთან დაბრუნების შემდეგ დაიწყო აჭარაში განახლებისა და აღორძინების პროცესი. უკვდავი ილია ჭავჭავაძის თაოსნობით ბათუმში საშუაოდ გამოეშურნენ ცნობილი ლიტერატორები ივანე მესხი, გრიგოლ ვოლსკი, აქ გადიოდა სამხედრო სამსახურს ქართული ლიტერატურის კლასიკის დაებით კლდიაშვილი... ისინი ყველაფერს აკეთებდნენ ლიტერატურული ცხოვრების გამოცოცხლებისათვის და კეთილი ნაყოფიც მოიმკეს. მალე ასპარეზზე გამოვიდნენ აჭარის მკვიდრნი — ფართოდ ცნობილი პუბლიცისტები მემედ, ჰაიდარ აბაშიძეები, გულო კაიკაციშვილი და სხვები, რომლებმაც პირველი კვალი გაავლეს ლიტერატურის ყამარზე.

ლიტერატურული ცხოვრების ნამდვილი აღმავლობა აჭარაში შესამლებელი გახდა მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგ, უკვე ოციანი წლების დამდეგს ბათუმში გამოვიდა ჟურნალები, უფრო სწორად აღმანახები: „ისპირი“, „კანდელი“, „ბონტოსი“ და სხვები. მართა-

ლია, ამ ჟურნალებში უპირატესად ან თითქმის მთლიანად თბილისელ მწერალთა ნაწარმოებები დააბეჭდა, მაგრამ თვით მათი გამოცემის ფაქტი მოსწავებად ლიტერატურული ცხოვრების აჩქარებას აჭარბა. ჟურნალი „აჭარისტანი“, რომელიც შედარებით გვიან გამოვიდა, გულსტკივილით წერდა, რომ ქართულ ლიტერატურაში არა და არ ჩანსო აჭარის მკვიდრი შემოქმედი და ამ არასასიამოვნო ფაქტს ამით ხსნიდა, რომ „ყველაზე ნაკლებად აჭარისტანის მცხოვრებთათვის ლიტერატურული ასპარეზი იყო გახსნილი“. საბჭოთა ხელისუფლებამ ეს ასპარეზი მისცა მათ და შედეგად არ დააყოვნა. ბათუმში ისე მომრავლდნენ ლიტერატორები, რომ 1927 წელს აქ შეიქმნა პროლეტარულ მწერალთა ასოციაცია, ხოლო 1932 წლის შემოდგომაზე — საბჭოთა მწერლების აჭარის ორგანიზაცია. განიხილნენ აჭარის მკვიდრი პოეტები და მწერლები. ასე რომ, დიდი სამამულო ომის წინ აჭარაში უკვე არსებობდა იდეურად და მხატვრულად ბაკმაოდ მაღალხარისხის მხატვრული ლიტერატურა, რომელიც ქართული საბჭოთა მწერლობის სულ უფრო მძლავრი შენაკადი ხდებოდა.

დიდი სამამულო ომისა და ომისშემდგომ პერიოდში მხატვრული სიტყვა შემდგომ განვითარდა, მწერალთა ორგანიზაცია გაიზარდა და განტკიცდა. გამოჩნდა ახალი სახელები. მათ შექმნეს არაერთი საგულისხმო ნაწარმოებები, რომლებიც გულთბილად მიიღეს მკითხველებმა, ზოგჯერ მათგანი კი ცნობილი გახდა საზღვარგარეთაც. მხატვრული სიტყვის აყვავება აჭარაში იმის მკაფიო მაგალითია, თუ რა მისცა დიდმა ოქტომბერმა ხალხს.

დრომ საბჭოთა ლიტერატურის წინაშე დააყენა ახალი რთული ამოცანები. კერძოდ, მან აქტიური მონაწილეობა უნდა მიეღოს მიმდინარე რევოლუციურ გარდაქმნათა პროცესში. „როდესაც დროის, მეტადრე ვარდამტეხი დროის, გააზრების მოთხოვნილება ჩნდება, — თქვა სკკპ XXVII ყრილობაზე ამხანაგმა მ. ს. გორბაჩოვმა, — იგი ყოველთვის შობს ხოლმე ადამიანებს, რომლებისთვისაც ეს შინაგან მოთხოვნილებად აქცევა. ასეთ დროში ეცხოვრობთ ახლა ჩვენ. არც პარტიას, არც ხალხს არ სჭირდებათ პარადული წერამრავლობა და წვრილმანი ყოფაქექიაობა, კანიონქტურულობა და საქმოსნობა. საზოგადოება მწერლისაგან მოელის მხატვრულ აღმოჩენებს, ცხოვრებისეულ სიმართლეს, რომელიც მუდამ იყო ნამდვილი ხელოვნების არსი“.

სიმართლე, სრული სიმართლე — აი რა სჭირდება პარტიას, ხალხს და ოქტომბრის დიადი იდეებით შთაგონებული საბჭოთა მწერლები კვლავაც შექმნიან ცხოვრებისეული სიმართლით გამსჭვალულ, მაღალ იდეურ, მხატვრულ, ხალხურ ნაწარმოებებს, რომლებიც აღზრდიან პატიოსან, სულით ძლიერ ადამიანებს, კომუნისტური იდეალების დამკვიდრებისათვის თავდადებულ მებრძოლეს.

არშინ მალ-ალან

არშინ მალ-ალან, მე არაერთგზის
ვთქვი, თვალთმაქცობა გეჭირდება რისთვის?
ვაჭრობას ჩვენში ცუდი არ ეთქვის,
ვაჭრობის საქმე ცუდად არ მიდის

ჯიბე რაც იყო, ისაა ახლაც,
ახლაც იჯიბავს ყველა თავისთვის,
მაგრამ ვინ ნახა ჩობანი დახლთან,
ან მალაზიის გამგელ — არტისტი?

დღეს რაიონის ვაჭრობას მართავს —
ვაგლაზ, ოტელოც ფულს დაემონა.
სცენას გაექცა, დახურა ფარდა
და ლუდით ვაჭრობს დღეს დეზდემონა.

არშინ მალ-ალან!
ვაჭრობ ალაღად,
ბაზარი ქალტა არ არის,
ვაჭარი ცხვარი არ არის.

როცა ბაზარში მიდიხარ,
საფულე არის მთავარი.

— ფარა გაქვს? — ფარა მაქვს!
— სინდისი? — არა მაქვს!

არშინ მალ-ალან! მოვდივარ მაქვთ,
ერთგულ სახედარს ავკიდე ტვირთი
და მოვჩანჩალებ ქალაქისაკენ,
მეც საქონელი მაქვს გასაყიდი.

ქალაქის ჩარჩი თარსად დამხედავს,
კირის შემყურეს საწყლად ვეგულვი,

ვინმე დოქტორი ქურდულ საქმეთა
ჩამომიქროლებს თავადებული.

მასწავლებელმა დიპლომი თვისი
სკივრში ჩადო და ნახა სხვა სარჩო —
ჩარჩობის ფანდი მშვენიერად იცის,
დედაქალაქის ბაზარში ჩარჩობს

არშინ მალ-აღან!

ვეჭრობ ალაღად,
ბაზარი ქალტა არ არის,
ვაჭარი ცხვარი არ არის.

როცა ბაზარში მიდიხარ,
საფულე არის მთავარი.
— ფარა გაქვს? — ფარა მაქვს!
— სინდისი? — არა მაქვს!

არშინ მალ-აღან, არშინ მალ-აღან!
გულის სატკივარს როგორ დავმაღავ.
უნდა აღმფოთდე, იყვირო უნდა:
წონას ვაკლებენ, გართმევენ ხურდას.

— რას ნაღვლობ, სახლი დავწვოდეს თითქო
— მოდი, მშობილო, განსაჯე თვითონ.
ჩავიჭერ — დიდი კონკურსი იყო.
ვინ მომამაგებს მოვაჭრის დიპლომს?

არშინ მალ-აღან, არშინ მალ-აღან!
იმას, რაც ენახე, როგორ დავმაღავ:
ეს ბაცაცობით სასახლეს აგებს,
ის სახელმწიფო ქონებას ფლანგავს.

ვინ წამოროშა, ვაჭრობის საქმე
ჩვენში თითქოსდა არ მიდის კარგად?
არშინ მალ-აღან!

ვეჭრობ ალაღად,
ბაზარი ქალტა არ არის,
ვაჭარი ცხვარი არ არის.

როცა ბაზარში მიდიხარ,
საფულე არის მთავარი.
— ფარა გაქვს? — ფარა მაქვს!
— სინდისი? — არა მაქვს!

ო, ეს კრებები! მოესპოთ რაგვარად,
სიტყვები — გულს რომ არ ეკარება.
მთელი ქვეყანა თითქოს ამდგარა,
ყველას კრებებზე მიეჩქარება.
თვითმფრინავები, მატარებლები...
ხალხი იჩქარის, კრებას ესწრება.
გათიბულია სიტყვით ველები,
მშენებლობებიც სიტყვით ესწრება.
მთელ კვირას ცდება კრებაზე მწყემსი,
პირუტყვი იქნებ გაწყვიტეს მგლებმა.
არ იბეჭდება გაზეთში ლექსი,
ბეჭდავენ, როგორ ჩატარდა კრება.
ქირურგმაც საქმე უნდა გადასდოს,
ოპერაციებს ვეღარ აკეთებს.
ჩასძინებია სკამზე კალატოზს,
ვინდა აიყვანს დაწყებულ კედელს?
სოფელში სახლი ხანძარით იწვის,
აქრობენ, მაგრამ ცეცხლი არ ქრება.
ამ დროს მეხანძრე წყალწყალა სიტყვით
ხანძრის ჩაქრობას ასწავლის კრებას.
მისჩერებიან მოხოვნელნი კარებს,
ღირექტორები ვერ ნახეს იმ დღეს —
ღირექტორებმა ვერ მოიცაღეს —
მოადგილენი უწერდნენ სიტყვებს.
წადი, ძმობილო, პასუხს ვინ გაგცემს.
ვიცი, მიხედავ საქმეს მთიელი.
იქ მოხსენებას წერენ იმაზე,
რომ უნდა ვიყოთ გულისხმიერი.
ო, ეს კრებები — დამღლელი ხალხის,
ო, ორატორთა სიტყვები ვრცელი.
მათი ლაქლაქი ერთ ხნულად არ ღირს,
არ ღირს კოჟრადაც დაკოჟრილ ხელის.
გამგზავნეთ ველზე — ვიბრძოლებ მედგრად.
მემსუბუქება ტყისმჭრელის ტვირთიც.
მამღერეთ, მოეკვდე — ისეთი ვერ ვთქვა.
ტრიბუნებიდან რომ ვერვინ იტყვის.

თქვენთვის მსურს, ჩემში კარგი რაც არის —
სიმღერა, სუნთქვა, ვფიცავარ სიყრმეს!
ლექსის დაწერა ვერ მოვასწარი,
არ მაცალეს და კრებაზე მიხმეს.

თანამდებობა დაკარგა კაცმა

თანამდებობა დაკარგა კაცმა,
ითავცემა და თავბელი წვევლა.
ვერ იმარჯვა და ვერ იმამაცა —
უშნო მხედარი ძირს დასცა ცხენმა.
შეგობრებიც კი შემოფანტვია,
აწვალეს ბოდმა დაუფარავი —
მასთან ხომ სტუმრად აღარ დადიან,
არც მას პატიუებს ახლა არავენ.
იხიც კი, ვინაც მუღამ აქებდა,
და ვისგანც აღარ ელოდა ღალატს,
ჩაუეღის, ზედაც აღარ დახედავს,
შემოხედება და არ აძლევს საღამს.
თანამდებობა დაკარგა კაცმა,
საქმე რომ ველარ წარმართა კარგად,
უმეგობრებოდ რატომღა დარჩა,
პატივისცემას რატომღა კარგავს?
ჩინით პატივი რად გვემატება?
კაცობა არის პატივის ღირსი.
კაცური კაცი როცა მალღდება,
გულწრფელობაა ღირსება მისი.
ყოფილი მხედრის ერთია დარდი,
რომ უნაგირზე თავს გრძნობდა ღაღად.
თანამდებობის შეიგნო ყადრი,
კაცობის ფასი გაიგო ახლა.

თარგმნა გიორგი სალუქვაძემ

ეკეი, მეჯართეებო!

შეფერით გადახურული გრძელი, სანახევროდ ღია ფარდული, ღამის ზადებელი საამქროს ბოლოში დგას და რაღაცნაირად საამქროს იმიტაციას წარმოადგენს.

ფარდულში ათასნაირი გამოუსადეგარი ხარახურა ისეა ერომანეთში არეულ-ალუფხული, ბევრიც რომ ეცადო და მოინდომო, ვერასდღეებით ვერ გამოარჩევ ერთმანეთისაგან. სწორედ ამ ფარდულში დგას ის ერთადერთი მოქმედი დანადგარი — მეტად რთული კონსტრუქციის წნეხი, რომელიც შორიდან ძველებურ ლოდსატყორცნსა თუ დაწოლილ სპილეს ჩამოგავს. მოკლედ, ყველაფერი იმაზეა დამოკიდებული, თუ ვინ რა თვალით შეხედავს, როგორ და რა თვალთა ადიქვამს.

ფარდულის მთელ გაყოლებაზე ხელოვნურ ბორცვებივით აღმართულან სხვადასხვა საამქროებიდან გამოზიდული ჯართის გროვები. რა გინდა სულო და გული, აქ რომ არ შეხვდები და ნახავ — სხვადასხვა ზომის, ფერისა და სისქის ლითონისა თუ თუნუქის ჩამონაცრებს. ტექნიკურ, ნარჩენებს, წუნდებულ დეტალებსა თუ პროდუქციას. მოკლედ, რაც კი უფარგოსია, ნარჩენია და გადასაყრელი, სწორედ მათ დასაწნებდაა გათვალისწინებული ეს დანადგარი, რომელსაც გასულდღიებული პატონივით ვემსახურებით აკერ ოთხი კაცი — სარდიონი, აბოია, გიზოია და მე.

თუკი ჩვენს წარმატებებს ციფრობრივი მონაცემებით აღწევსხავთ, როგორც ეს ქარხნის ეკონომისტებსა თუ ბუღალტრებს დაუანგარიშებიათ, ჩვენ თურმე ყოველდღიურ დავალებებს გადაჭარბებით ვანადგებთ. ეგე იგი, მოწინავეთა რიგებში ვიმყოფებით. ჩვენს ბრიგადას მეჯართეების პრიგადას ემახიან ქარხანაში, ჩვენ, მის წევრებს კიდეც — მეჯართეებს. ჩვენმა ღარჩვს და ვერაა ეს მაინცდამაინც სულ მთლად სატრაბახო და თავმოსაწონებელი საქმე თუ პროფესია. აბა, რომ შეგვეკითხებიან, რა პროფესიისა ხართ და, მეჯართეო, რომ იტყვი, ხომ გაუკვირდება იმ შემკითხველს? მაგრამ რას იზამ? რაც არის არის, გინდა გაიოცოს, გინდა იცინოს და გინდა იტიროს კიდეც. ბოლოს და ბოლოს, მთავარი მაინც აღმძიანია და არა პროფესია.

ჩვენი ბრიგადირი, სარდიონი, წარმოების ვეტერანია, პენსიონერი და ჩვენ, შეიძლება ითქვას, ახალგაზრდა ბაბუად თუ არა, ხანდაზოგულ მაშად მაინც შეგვფერის. მოუხედავად სარდიონის სოლიდურა ასაკისა, ჩვენი

ბრიგადა მაინც ახალგაზრდულ-კომკავშირულ ბრიგადად ითვლება, სარდიონიც ჩინებულად სარგებლობს და თავს შეძლებისდაგვარად ახალგაზრდავებს.

სარდიონის ასეთი შესასური ბიოგრაფია აქვს, ნამდვილად შეგეხარება. სად არ ყოფილა, რა არ უნახავს, სად არ უხეტილია. სადაც ყოფილა და უმუშავია, ის ადგილები, მხარეები და ქალაქები რომ დაასახვლო, მართო ის დაგობნევს ტარაბუას კაცს, ანგარიშს შეგამლევინებს და, სულს ცოდვილო, იმაზე შეგატოჭმანებს, დაუჯერო რასაც ამბობს თუ არ დაუჯერო. უმუშავია დამკვერელურ მშენებლობებზე, ელსადგურები, ქარხნები აუფია. უნივერსალური კაცია, ყველაფერი რომ იცის, ესმის, ცოტ-ცოტა ყველაფრის გაკეთება რომ შეუძლია, ისეთი. საინტერესო ამბების მოყოლა-შაიც გააჩნია თავისებური მადლი: — ერთი და იგივე ამბავი ასჯერ რომ მოგიყვეს, არ მოგწყინდება. თანაც, ყოველ მოყოლაზე ისეთ ახალ-ახალ დეტალებს დაუმატებს, შეგვეჭეება, ეს ამბავი ჯერ საერთოდ არ მოუყოლიაო, იფიქრებ. ისეთი ემოციური და ტემპერამენტიათა ერთ გამოცდილ მსახიობს რომ დააჯიბრო, წყალი არ გაუვა, ნამდვილად წაახდენს.

მაღალი კაცია სარდიონი, სუსტი, ჯანმრთელი, ცხოვრებაში ერთხელაც თავი არ წამოშტკენიაო, იცის თქმა; ალაღია, პატიოსანი, ნადი და პირდაპირი. თუ საქმემ მოითხოვა, წყალში უყოყმანოდ, გაუხდელად ვადა-ეშება, ვისთან არ მივა, ვის არ შეაწუხებს, ვის არ აუტალახებს კარებს, ვისთან არ გამონახავს საერთო ენას და საქმეს ვაკეთებს, თავისას მაინც გაიტანს. მარტოხელა კაცია, უშვილდირი, მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი თავის მოიმედე, საკუთარი ხელების შემყურე. ბევრსა და ზედმეტს არაფერს ითხოვს ამ ცხოვრებისაგან, რაც გააჩნია, იმისი კმაყოფილია. ჩვენ ძალიან ვუყვარვართ. ჩვენს კომკავშირულ ორგანიზაციაში ოფიციალურად არ ირიცხება და არც კომკავშირულ საწევროს იხდის, მაგრამ, როგორც ექტერანი კომკავშირელი, მაინც ვთვლით ჩვენს წევრად. ყოველ კრებაზე იუ ღონისძიებაზე გვესწრება, დავალებებსაც იღებს, სიტყვითაც გამოდის და გვარბიებს კიდევ, თუ რისი გაკეთება როგორ სჯობს.

ჩვენს ბრიგადაში თუკი სარდიონია ყველაზე ასაკოვანი, სამაგიეროდ ყველაზე გრძელი აბოიაა. საოცრად მაღალი, სუსტი, აწოწილი, ღინჯი, ზოზანა, უძინარივით მოთენთილი; გრძელი ხელები და ვეება მუშტები აქვს. ყორანივით შავი, ღორის ჯაგარივით უხეში თმა შემინებული ზღარბის ეკლებივით აბურძგვნია, თაფლისფერი თვალები კეთილად უცმდომებს და გამუდმებით უღიმის სუსტი, გაცრეცილი და უფერული ტუჩები. სწორედ ეს ღიმილი შეიძლება ჩაითვალოს მის ერთადერთ ნაკლად, რადგანაც, როცა ეღიმება, მისი მჭლე და მოგრძო სახე რადიკნაირად მოდებილობს; იერს ღებულობს და თუ ახლოს არა ხარ მასთან, თუ კარგად არ იცნობ, მის ხასიათს, შეიძლება ჩათვალო კიდევ ასეთად.

გიზოია მისი სრული ანტიპოლია, — სქელი, დაბალი, ჯავგირა, ჯუჯუჭოშიანი, ლურჯთვალება, მოძრავი, სხარტი, ვირის ღონის პატრონი და ამ პატიოსანი ცხოველივით ჯიუტი. მე, შეიძლება თამამად ითქვას, რაღაც გარდამავალს წარმოვადგენ აბოიასა და გიზოიას შორის — არც მალაღობარ, არც დაბალი, არც სქელი და არც სუსტი, არც ჩქარი და არც ზოზინა მოკლედ, ჩვეულებრივი ვარ და არავითარი განსაკუთრებული ნიშან-თვისება მე არ გამაჩნია.

ჩვენს სამეუღლეს შორის ეველაზე სტაჟიანი მუშა აბოიაა. იგი უკვე კარგად იცნობს წელია, რაც ამ ქარხანაში მუშაობს. მე და გიზოია კი თითქმის ერთდროულად მოვედით აქ სამუშაოდ ამ სამიოდე წლის წინათ. მოვედით, როცა უმაღლეს სასწავლებელში ჩაბარება განვიზრახეთ, სამარცხენიოდ ჩვენი დედადით და პირში ჩალაგამოვლებული, გულგატეხილი და ხელგანქანებული მოვედით აქ, გადავწყვიტეთ ცხოვრება აქედან დაგვეწყოს... სიმართლე ისაა, ვინდათ გაიგოთ, ჩვენი საქმე პირველ ხანებში არცერთს არ გვესაჩუქრებდა გულზე. ერთხელ უკვე ვთქვი და ახლა კიდევ ვიმეორებ, აბა, რა დიდი სატრაპაზო და თავმოსაწონებელი საქმე ეს იყო, მაგრამ დროებითო, გვიტყვის და ჩვენც ხელი მოგვიდეთ ამ საქმეს. ეს „დროებით“ კი საკმაოდ გავრძელდა და როგორც ვითხარით, უკვე სამი წელია აქ ვმალხობთ. არც ვიყავი, კაცმა რომ თქვას, დიდი ტრაგედია და თავში საცემი. ჩვენს უკმაყოფილებას ჩვენი პროფესიის მიმართ მხოლოდ ხანდახან თუ ვუმხელით. ერთდროულად, ეს მაშინ ხდება, როცა ძალიან დავიღლებით. არადა, ვიღაცა რომ უნდა გააკეთოს ეს საქმე? ვიღაცამ ზომ უნდა იმუშაოს აქ? ცხადია უნდა იმუშაოს. ჯერ ჩვენ წავიმუშაოვით, მერე, ჩვენ რომ სხვაგან გადავალთ, სხვები მოვლენ აქ და გაგრძელებს ასე. თითოეულ ჩვენთაგანს თავისი შომაველის გვემები გააჩნია, თავისი მიზანი, ფიქრი და მისწრაფება. მე იტყვება ითქვას, ჩვენს ოთხეულში მხოლოდ სარდიონს არ გააჩნია მომავლის გვემები. იგი მხოლოდ იმაზე წუწუნებს და წუხს, აქედან რომ წავალ უსაქმოდ რა გამამძლებინებსო.

სარდიონი მართლაც უცნაური ბრიგადირია. ამ კაცს უმაღლესი წესებს თუ რა, არ ვიცო, უთენია, ჯერ კიდევ კარგად შეტიალებული რომ არაა, ღვება და აღარც ჩვენ გვაცდის ძილსა და მოსვენებას. სათითაოდ ჩამოვივლით სამივეს, წამოგვეყრის ზეზე, გაგვივლებს წინ და ლოგინიდან უკუტყუროვით, აყოლილი მთქნარება და მჯილით თვალებს სრესა რომ დავიფრთხილდეთ და გამოგვაფხიზლოს, რას არ გვიყვება და გვექაქანება გზაზე.

მოკვდება და არაფრისდიდებით აეტობუსში არ აგვიშვებს, — აღარ დიდობს სუფთა ჰაერზე ფეხით გასეირნებას არაფერი სჯობიაო და უმოწყალოდ გვაბლაყუნებს ამოდენა გზაზე. ვიცით, ჯერ ძალიან ადრეა და ამიტომ მოცლილებით მოვსეირნობთ. ერთხანს დუმილით მივაბიჯებდით და მერე ვუვლებდით სარდიონის გაუთავებელ ლაქლაქს. ხანაც კიდევ ჩვენს

ჩაუვრთავთ რაღაც-რაღაცებს. ბოლოს და ბოლოს, მთავრდება ეს ვახუშტის
დიდგონი ქარხანასთან, ხმაურითა და ყაყანით ვაღვიძებთ ვახუშტის
ვეზოშვილს, ქაქანა და ჭირვეულ ბერიკაცს, რომელსაც, საჭიროა თუ არა,
საბაბიო თუ უსაბაბოდ, გული მოსდის და ისე დღე არ გავა, ვინმე რომ არ
შეჰოვლანდეს.

— რომელი ხართ? — გვეკითხება იგი. ნამძინარევი, ჩახრჩხული ზმით,
ახველებს, ხრიალებს და ეატყობთ, როგორ ეპარება თანდათანობით ბრაზი
და ბოღმა.

— ჩვენ ვართ, ჩვენ! — უწევს ხმას სარდიონი, — გამოფხიზლდი ბო-
ლოს და ბოლოს და გააღე კარი!

ბერიკაცი ზოზინით, უწადინოდ გვიღებს კარს და ჯუჯღურებს: — რა
ამაჟია ამ შუალამეზე მოსულა? ძილს არ აცლით კაცს!

— ძილის მეტს რას აკეთებ, ბიძია! — აჩუმებს გიზოია, — ნავ გაუძღვე-
ბელმა ძილმა და უსაქმურობამ მოგვლა შენ და მოგიშალა ნერვები. შენს
ადვილზე რომ ვიყო მე, რას ვიზამდი თუ იცი შენ?

— ააშენებდი ქვეყანას, ხომ? — ჯუჯღურებს ბერიკაცი.

— ქვეყნის ააშენებელი არც შენ რომ არ ხარ და არც მე, ეს კი იცნ შენ
და ვახუშტდეთ ორივენი ახლა. მარა, შენს ადვილას ჯერ გამარჯობას ვიტ-
ყოდით... ავერ ტრანსფარანტი რომაა გაკრული, მთელს კედელს რომ ფა-
რავს, თუ წაიკითხე იგი შენ? თუ გაარკვეე რაშია საქმე? იქ წერია, უნდა
გარდაიქმნა, გამოიცვალა, ესე იგი, საქმეც უნდა გარდაიქმნას. შენ კი ისევ
და ისევ იმავე ღონეზე დგახარ.

— აბა, ახლა აქედან გამასწარი თვარა, ისე გარდაიქმნი მე შენ, სახლში
მისული დედაშენმაც ვედარ გიცნოს, სტუმარი ეგონო და ეს ვინააო, იგი-
თოს! — ბუზღუნებს ბერიკაცი, — უფერეთ ერთი ამ გაფუჭებულებს, გამა-
ვიძებს და გამარჯობა რატომ არ გვითხარიო კიდეც! გამარჯობა, თვარა! —
წირმლიან, ნამძინარევი თვლებს გვაპყრობს, სათითაოდ გვათვალიერებს და
უხშირდ ილიკავს ჩამავებულ ტუჩებს.

— შენ ნუ გეშინია! — ამშვიდებს გიზოია, — რამდენიც გუშინ და გუ-
შინწინ ვაყავით, დღესაც იგანივე და იმდენი ვართ, შე კაცო!

— ხართ თვარა... ციგნობთ და ხართ ერთ ამბავში, მე კი მთელი ღამე
არ მომიხუჭავს თვალი.

— გეტყობა მაგერ! — მხიარულად უბაჭუნებს თვალს გიზოია, — შენ,
ჩემო ბიძია, იმიტომ კი არ გიზდიან ხელფასს, ადგე და სულ იძინო, არამედ
იფხიზლო უნდა და მიხელო აქაურობას. კარგი და მოკიდეს ვინმე ოხვრი
და მამამადლი და შენი მაგ ბუტკიანად გადაგდას აქედან, რა გეშველება
მაშინ?

— აბა, კმარა ახლა ამდენი ლაი-ლაი! — გვაფრთხილებს სარდიონი,

წაჟიღეთ და ჩვენს საქმეს მივხედოთ, თვარა აი უსაქმური და ხრისტიანური კაცები არ გააკეთებს ჩვენს გასაკეთებელს.

ვახტიორი მის სიტყვებზე იბოღმება, მაგრამ ბოლმას გულში ეკლავს სარდიონს ვერაფერს ეუბნება, იცის მისი ენაკვიმატობის ამბავი და მხოლოდ თავისთვის ჯუჯღურებს.

ვაბრუნებთ დაფაზე ჩვენ-ჩვენ შეტონებს, გავდივართ ქარხნის ეზოში, და ვადამფრენ წეროებივით დამწკრივებულ-დაწილაკებულნი მივმართებთ ჩვენი სამუშაო ადგილისაკენ. ირგვლივ ისეთი მყუდროებაა, პირდაპირ გაგიკვირდება კაცს, — ქარხნისათვის უჩვეულო და მიუღებელი მყუდროება, რომელსაც ახალგაღვიძებული ჩიტების შორეული ჟღერტულის ხმა აღვუგებს. მივაბიჯებთ და ასფალტზე ჩვენივე ხმალი გვესმის — ნაძვრად, გარკვევით და გამოკვეთილად.

მივდივართ ჩვენს მიგრუებულ, ჩაბნელებულ ფარდულთან, ვაჩნებთ ნათურებს, ვიცვლით ტანსაცმელს, ვიცემევთ გაზინთულ ბრეზენტის კოშმინეზონებს, რეზინის მაღალყელიან ჩექმებს, ვიკეთებთ ბრეზენტის ხელთათმანებს და უკვე მზად ვართ დავიწყოთ ჩვენი მორიგი, ერთფეროვანი სამუშაო დღე. მაგრამ სანამ მუშაობას დავიწყებდეთ, ერთი კურიოზული ამბავი აიღეი ხდება. საქმე ისაა, რომ ჩვენი ფრთხილი და უცნაური სარდიონი არცერთ ჩვენთაგანს არ ანდობს ფიწლებს და ნიჩბებს და თითქოსდა უნიკალური, ძვირფასი ნივთებიაო, ყოველთვის თავად ინახავს ერთ ამოჩემებულ ადგილას; აქაოდა ვინმემ არ მოიპაროსო. ვინ უნდა მოიპაროს, ვის რა ჯანდაბად და ოხრობად სჭირდება ეს ნიჩაბ-ფიწალი, აღარ ვიცი პირდაპირ... ჰოდა, ინახავს სარდიონი საგულდაგულოდ, ჩვენ კი მის შენახულს ყოველთვის ადგილს ვუნაცვლებთ, სულ სხვაგან ვმაღავთ. და, ცხადია, დიდიან სარდიონი ვეღარ პოულობს გუშინ შენახულს და ძაშისაა, რომ იწყება ერთი შეხლა-შემოხლა და დავიდარაბა.

— აბა, შევუდგეთ ახლა საქმეს! — ბრძანებს სარდიონი და დიდის ამბით მიდის ფიწლებისა და ნიჩბების მოსატანად. მიდის, მაგრამ, ცხადია, ვეღარ პოულობს. ჩვენს მოუთმენლად მოველით ამ წუთს, ერთმანეთს შეთქმულებივით ეუკრავთ თვალს და მოუთმენლად ველით, რა მოხდება შემდეგ, რას იზამ, ისეთი ერთფეროვანი და მოსაწყენი საქმე გველის წინ, ცოტათი თუ არ გაერთე და არ განეწყვე წინასწარ, რას იზამ, აბა?

მიდის სარდიონი, ეძებს, ჯახირობს, თანდათანობით იბოღმება, კბილტკეწილ დათვივით იღრანება, ბუზღუნებს და ვიღაცას სულს უწიწმტებს.

ჩვენ კი ვდგევართ არხეინად, ვიკრიჭებით; დროდადრო თვალს ვუკრავთ ერთმანეთს და ვართ ერთ ამბავში.

როცა სარდიონს ძებნა ბეზრდება და იმედი საბოლოოდ ეწურება, რომ ოღესმე მიაგნებს იმ გადაკარგულ, ოხრად დასარჩენ ფიწლებს, მიდის ჩვე-

ნათნ, სათითაოდ გვათვალიერებს დაკვირვებით და თითქოსდა სასხადად
რისოდ ამბობს:

— არა, ბაბა, ძნელია თქვენთან მუშაობა, ძნელი!

— რატომ, ბიძია? — ეკითხება გიზოია.

— ცირკის კლოუნებთან და მეტად არასერიოზულ ხალხთან რომ გექ-
ნება საქმე, იმიტომ!

პასუხად ძილყოლილი გიზოია მაღიანად ამოქნარებს და მხოლოდ მე-
რე, ნაგვიანევად, მაგრამ დემონსტრაციულად იფარებს ხელს პირზე, სარ-
დიონი თვალს ასწრებს და ამოსაფრქვევ ულკანურ ლავასავით ბუფბუფებს:

— ბუზი არ ჩავიფრინდეს მაგ პირში, ოხერო, ბუზი! არ გაძინია წუხე-
ლის თუ რაა, რომ ავახჩა მაგი ყბა?

— არ მიძინია, ხო, არ მიძინია! — განგებისად ზუზლუნებს გიზოია.

— რამ შეგიშალა ხელი ვითომ?

— რა შემიშლიდა? წიგნი ვიკითხე გვიანობამდე, წიგნი!

— წიგნიო?!. მაგ წიგნის კითხვას და თვალის ამოღამებას არ გერჩია,
ბიძია, გამოგეძინა ღამაზად და გამოსაფხიზლებელი არ იქნებოდი ახლა?

— გვეგონოს შენ... აბა, შენ იკითხავდი ჩემს მაგიერ?

— როდის იყო უწიგნური წიგნს კითხულობდა? — თითქოსდა გულუბ-
რევილოდ ურთავს აბოია.

— ვინაა ბიჭო უწიგნური! — თვალებს ქაჩავს სარდიონი. — მე, ჩემო
ბიძია, შენ ჯერ კიდევ ჩაფიქრებული არ იყავი, ყველა წიგნი გადაკითხული
მქონდა უკვე.

— ჩემი ჩაფიქრების შემდეგ შენ თუ წიგნი არ წაგიკითხავს, ჩემო სარ-
დიონ ბიძია, კაი გვარიანად ჩამორჩენილხარ ამ ცხოვრების დონეს და აწი
როგორ დაეწევი? — აუღელვებლად ეპასუხება აბო და ამჯერად ის ამოქნა-
რებს.

არა, კაცმა რომ თქვას, უწიგნურია, ნაკითხი არააო, სარდიონზე ნამდ-
ვლიად ვერ იტყვი. ის კი არადა, რაიმე თუ ჩაუვარდა ხელში, ესმის თუ არ
ესმის, სჭირდება თუ არ სჭირდება, წაუკითხავს არ გაუშვებს.

აბოიას ჩექმის ქუსლით რაღაც რთული ზღარბები გამოყავს მიწაზე,
ისრისავს თვალებს და მერე დაჯდომასაც აპირებს, მაგრამ სარდიონი არ
აგლის და მძორნაწნოსებ აფთარივით აცხრება თავზე:

— დაჯდომის და დარასათების დროა ვითომ ახლა? შეუუდგეთ საქმეს,
ორემ ჩაგველევა ხელში ეს დღე და ჩვენს გასაკეთებელს კაციძვილი არ
გაგვიკეთება, იტოდეთ თქვენ. მე შენ გეტყვი და, ერთბაშად ჩვენი ბიუროკრა-
ტი ღირექტორი არ დაგვეცეს თავზე, არ გადაიკაპიწოს ერთი, არ ამოგვი-
დგეს მხარში და იმუშაოს.

— კარგი, ვიმუშაოთ, ბატონო! — მაშინვე ეთანხმება აბოია, — მარა

ტარიელს ზელებით? მოგვიტანე ფიწლები, ნიჩბები და დავიწყებულნი უბო-
ტრონი. ბოლოს და ბოლოს დასასვენებლად ზომ არ მოვსულვარა?

ამის ვახსენება უნდოდა ახლა სარდიონს?

— სად გადააქვესკნელე ბიჭო ი ფიწლები? — ეკითხება იგი გიზოიას.

— მე სად გადავაქვესკნელე ვითომ შენის აზრით? სად შეინახე, მე რა
ვიცა?

— უფურებო ამას ახლა თქვენ? — ხელებს უმწეოდ შლის სარდიონი
და მხე გვიცქერის, თითქოსდა უზმოდ გვემუდარება, თქვე უღმერთოებო,
ნუთუ მართლაც არ გწამთ ღმერთი, ზომ ზედავთ, რა დღეში ვარ და მიშვე-
ლეთ რამეთუ.

მას რატომღაც გიზოია ჰყავს ამოჩემებული და იმ უგზო-უკვლად გა-
დაკარგული ნიჩბებ-ფიწლების გამო ყოველთვის მას ეჩსუბება.

— აუღვები ახლა, მივალ დირექტორთან და ავუხსნი ყველაფერს, იტო-
ლეთ თქვენ! — იმუტრება სარდიონი.

— მიდი და აუხსენი. — ბურტყუნებს გიზოია. — საინტერესოა, რას
ეტყვი მაინც?

— ის მე ვიცი, რასაც ვეტყვი და აუხსნი.

— ჰოდა მიდი და კარგად გაარკვეე საქმეში. აუხსენი, რომ კაი ხანია
ბენსიაზე ვარ გასასვლელი, უკვე აღარ შემიძლია, სკლეროზი მაწუხებს,
სად შევინახე რამე, მავიწყდება და მერე მთელი დღე ვეძებ-თქვა, ასე
უთხარი!

— ეინაა ბიჭო, სკლეროზიანი?! — უსაშველოდ უკვირს სარდიონს. —
ახლა ესეც დამაბრალოს მაგ შენმა მყრალმა ენამ... მიდი ახლა და ფიწლები
მოიტანე!

— მე რატომ? — მხრებს იჩეჩავს გიზოია. — ჩემს მეტი არავინაა აქ
თუ რაშია საქმე? — ჯუჯღურებს უკმაყოფილოდ, მაგრამ მაინც მიდის ფი-
წლების მოსატანად. მოაქვს ფიწლები და ნიჩბები და იქვე, სარდიონის
ცხვირწინ ზოზინით, აკურატულად აწყობს.

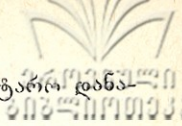
სარდიონი ჯერ მათ შესცქერის, მერე გიზოიას და გაოცებული კითხუ-
ლობს:

— სად იყო ეს საჯანდაბეები?

გვეცინება. გიზოია შემრიგებლურად უტყაბუნებს მხარზე ხელს და
ეუბნება: — სიბერის ბრალია ბიძია, სიბერის და რას იზამ?

— კი, მართალია! ყველაფერს თავისი მიზეზი და გამართლება აქვს!
თუ ეს ჩემი სიბერის ბრალია, თქვენი ვაცივნება კიდევ თქვენი ახალგაზ-
რდობისა და უჭკაურობის ბრალია, ჩემო ბიძია! — ეუბნება სარდიონი, საგულ-
დაგულოდ იფურისხებს ხელისგულზე, ფიწლის გაზინთულ ტარს გამეტ-
ბით ბლუჯავს ხელში და უკურთხებს:

— შენი მომგონის სული კი ვატირე მე. შენაც ავერ გიზოიასავით გე-

ზარბაზნაძე მუშაობა თუ რაია, სულ რომ იკარგები და იკარგები უტარა და ნა-
სავით?

— ნუ დაიწყე ახლა შენებური აგიტაცია!
— კი არ დავიწყე, დავიწყეთ! — უსწორებს სარდიონი მშვიდად და ჩვენ მართლაც ვიწყებთ ბოლოს და ბოლოს.

პირველ რიგში ურიკებით ვეზიდებით ჯაროს და მერე მოტან-მოტანა-ში დრო ტყუილუბრალოდ რომ არ დაგვეზარჯოს, წნეხის გარშემო ვახვავებთ, მერე ოთხივენი ვიმარჯვებთ ფიწლებს და ვიწყებთ წნეხის ვეება ბუნკერის ამოყორვას, თუნუქის ნარჩენები, ფურცლოვანი რკინის ნაჭრები და სხვა ხარახურა ბრაჭუნებს, ჩხრიალებს, ზრიალებს და კაწრავს, ამფო-თებს ჯერ კიდევ ირგვლივ გამეფებულ მყუდროებას, დამღლელი სამუშაოა, ნერვების მომშლელი და მეტად უინტერესო, ყოველგვარ შემოქმედების მოკლებული...

მაღე გიღლებით, ვხნეშით, დროდადრო ხელის ზურგით ვიწმინდავთ ოფლით დაცვარულ შუბლს და ერთმანეთს ვამხნევეთ უხმოდ, თვალებით, მიმიკით. ბოლოს ამ საოხრე ბუნკერის ეს ამოუყორავი სტომაქი ივსება და ოთხივენი ნეტარებითა და განცდით, საგზაღვით ვიზოგავთ იმ რამდენიმე ძვირფას წუთს, რომლის განმავლობაშიაც, სანამ მორიგ ჩატვირთვას და-ვიწყებდეთ, საშუალება გვაქვს, სული მოვითქვათ:

— ესეც ასე! — ზეიმური განწყობილებით ამბობს სარდიონი, ფიწალს სდებს, ისრება, ხაზგასმული სერიოზულობით აჭერს გაჩხეკილ საჩვენებელ თითს ღილაკს. ამ დროს სახეზე ისეთი გამომეტყველება აღბეჭდია, თითქოსდა ღილაკზე ამ თითის დაჭერით ერთ უმძლავრეს საწარმოს მაინც უშვებდეს მოქმედებაში.

წნეხი მონოტონურად ზუზუნებს, რაც უფრო ძეტ წინააღმდეგობას აწყდება, უფრო და უფრო უმატებს ზუზუნს. თუნუქისა და რკინის ნაჭრები ყურისწამლებად ჩხრიალებენ, ერთმანეთს აწყდებიან, ერთმანეთს ეკვრიან, ერთმანეთში იხლართებ-იწმაწნებიან. ვეება, მონიკვლებული ლილვი თვალისმომჭრელად ლაპლაპებს ახლამოწვერილ მზის სხივებზე, თანდათანობით აწვება დიდ, კუსავით გაფართოხნილ დოღურს. ეს უკანასკნელი კი ნელ-ნელა, გაუპოხავი ურმის ღერძივით ჭრიალებს, მიცოცავს წინ და მისი ბლაგვი საცეცები თანდათანობით იტაცებენ და ისრუტავენ ყველაფერს, რაც კი ბუნკერის სტომაქშია მოქცეული. დროდადრო ფიწლებით ვეშველებით რიგრიგობით, რათა ბუნკერი საბოლოოდ დაიცალოს. არ ვიცი რატომ, ამით თავს ვიმხნევეთ თუ წნეხს ვამხნევეთ, ვამბობთ: — აბა, მიდი, შენებურად გაუთიე, ძველო მეომარო!

მას ჩვენი გამხნევება სრულიად არ სჭირდება და მაღის და მიღის, ისე-ღაც ასრულებს თავის მოვალეობას. ხმაური მატულობს, ქარღაპერილ ნის-

ლივით იშლება და თვით ჩვენს მეზობლად მდებარე დამამზადებელ ქოლან გამოჭრილ ხმაურსაც კი ფარავს.

— არ დაგვაყრუა ამ ოხერმა! — ბუზღუნებს სარდიონი და თავის გაფართოხნილ ყურებზე იჭერს დასვრილ, გაზინთულ, დაკოჟრილ ხელისგულებს.

სანამ წნეხი მუშაობს და თავის საქმეს აკეთებს, შეგვიძლია რამდენიმე წუთი დავისვენოთ. ხელისგულებით ვეყრდნობით მუხივით მიწაზე დარჭობილ ფიწლის ტარს, ვისვენებთ და ვუცქერით წნეხს, რომელიც თანდათან და მოზომილი მონოტონურობით ყრის ლაფეტიდან ლითონის მძიმე, ოთხკუთხა ბრიკეტებს. ყოველ ჩატვირთვაზე სულ ათი ცალი ასეოი ბრიკეტი მზადდება.

— სულ მჭადივით არ აცხობს ეს დალოცვილი? — ქრიქილებს სარდიონი, ისევ იხრება, აჭერს ღილაკზე თითს, აჩერებს დანადგარს და დასძენს: — აბა, ბიჭებო, ეცით ახლა საქმეს!

მეორე ჩატვირთვამდე დანადგარს შეუძლია სულა მოითქვას, ჩვენ კი არა! ვიკეთებთ ისევ ბრეზენტის ხელთათმანებს, ვეშველებით ერთმანეთს, ვიღებთ ამ მძიმე ბრიკეტებს და გადაგვაქვს დანადგარიდან მოშორებით, უფრო მოსახერხებელ ადგილზე. მერე ისევ ვიმარჯვებთ ფიწლებს და ვიწყებთ ბუნკერის ამოყორვას.

...ისევ ყურისწამლები ჩხრიალი, ისევ ოფლის მოწრეტა და ზვნეშ. მეოთხე ჩატვირთვის შემდეგ უკვე ინერციით ვმუშაობთ, დაღლილობისაგან ციება შეყრილივით გვიკანკალებს მუხლები, ხელებს ნათხოვარივით ვამოძრავებთ და არცერთს ხმის ამოდების თავიც არა გვაქვს. ახლა მხოლოდ ერთი რამ გვაქვს სანატრელი — დასვენება. მაგრამ ჯერ-ჯერობით რაც ჩვენ გვენატრება, ის არ შეიძლება სწორედ. დრო არ ითმენს — შესვენებამდე საბარგო მანქანა მოვა და თავისი განსაზღვრული ულუფა რომ არ დავახვედროთ, არ შეიძლება. ჩვენ კიდეც რომ დავისვენოთ, ვიცით, ვარკვეულ დრომდე სარდიონი მაინც არ მოეშვება საქმეს. უზერხულია, მან იძუშავოს და ჩვენ არხეინად დავისვენოთ. იქნებ, სარდიონს ჩვენზე უფრო უჭირდეს კიდეც, მაგრამ არ იმჩნევს, პირიქით, როცა შეამჩნევს რომ უკვე დაღლილები ვართ და არაქათი გვაქვს გამოცლილი, ძამინვე ფსიქოლოგიურ ფანდს მოიშველიებს — ადგება და გვიყვება ყოველივე გაჭირვებაზე, იმ სირთულეებზე, თავისდროზე ჩვენს ტოლა ბიჭებს რომ გადაუტანიათ ჩვენ ჩვენებურად ვუგდებთ ყურს და თითოეულ ჩვენთაგანს თანდათანობით გვრცხვენია ჩვენი სულმოკლეობისა. იმათ თუ ამდენი რამე ვადაიტანეს, ამდენ რამეს გაუძლებს, ჩვენ, აბა, რაღა ღმერთი გვიწყრება, ასეთ უბრალო რაიმეზე ავწუწუნდეთ? ჰოდა, ვმუშაობთ და არ ვზოგავთ თავს. სარდიონს კი ულვაშებში ელიდება არხეინად, მეღიასავით ნაბავს თვალებს და საქმითაც გვამხნევებს და სიტყვითაც. მე შენ გეტყვი და, სათქმელსა-

ლაპარაკო, გასახსენებელ-მოსაყოლი არ გამოელიოს ერთბაშად.
მუშაობაში შეუმჩნევლად, თვალსადახელშუა გაღის დრო, მზე ნელ-
ნელა მიიწევს მაღლა, ზენიტიისაკენ. საცაა, შესვენებაც დაიწყება, ჩვენ კი
უკვე ლამისაა მოვითავით საქმე. ისაა, უკანასკნელ ბრიკეტს ვიღებთ ლაფე-
ტიდან, რომ საბარგო მანქანაც მოდის. მძღოლი — დაბალი, გამურული
შავტუხა ბიჭი შორიდან გვიქნევს ხელს, არხეინად, უდარდელად იკრიჭება,
მანქანას ბრიკატების გვერდით აყენებს, ზღაზვნით ჩამოდის კაბინიდან,
ბორტს ხსნის, ჯდება კედელთან ჩრდილში, აძვრენს ჯიბიდან იაფფასიანი
სიგარეტის ღერს, უკიდებს, აბოლებს და ძილგატეხილივით წკურავს თვა-
ლებს.

— ცოტა რომ წამოგვეშველოს მაგი ახვარი, წელი მოსწყდება ვითომ?
— კითხულობს აბოია.

— მაგი უკულმართი და გამოუსადეგარი მოეხმარება ვინმეს? — უიმე-
ლოდ აქნევს ხელს სარდიონი.

ზვნეშით მივათრევთ ბრიკეტებს და ვტვირთავთ მანქანას — ავვაქვს
ძარაზე და ვაწყობთ ერთმანეთის მიყოლებით. დრო საოცრად იწელება,
იწვართება და ასე გვევლინა, აღარასოდეს არ დამთავრდება ეს საქმე. მაგრამ,
აი, უკანასკნელ ბრიკეტს ვღებთ მანქანაზე და მორჩა.

— ყოჩაღ თქვენ, ბიჭებო, ყოჩაღ! — კმაყოფილად გვიღიმის სარდიონი
და სათითაოდ გვართყამს მხარზე ხელს: — ვიყოჩაღეთ ნამდვილად, არ შე-
უშინდით საქმეს და აი, შედეგიც თვალწინაა.

— ეი, შენ, გამოუსწორებელი ზარმაცო და ძილისგუდავ! — გასძახის
აბოია შოფერს, რომელსაც თავი ჩაუქინდრავს და მართლაც თვლემს არხეი-
ნად. — გეყო ახლა ამდენი თვლემა, გაიღვიძე, თუ კაცი ხარ და მოაშორე
აქედან მაგი შენი ჯაბახანა.

დაძახილზე შეჩქვიფებული შოფერი თავს მაღლა წევს, დაბნეული
შემოგვეცქერის უხმოდ: — მღვიძავს მე, მღვიძავს! — ამბობს ბოლოს, კაი
ხანია ჩამქრალი სიგარეტის ნამწვს წკიპურტით ისვრის შორს, დგება,
ზღაზვნით მიემართება მანქანისაკენ, ჯდება კაბინაში და სანამ წავიდოდეს,
დიდის ამბით გვეუბნება: — აბა, საღამომდე!

— ნახვამდის, თქვენო უნაგვესობავ! — ცერემონიულად იდრიკება წე-
ოში გიზოია.

მანქანა მაღის. ჩვენ ვდგავართ, ჯერ უხმოდ შევცქერით ერთმანეთს
და მერე, რატომღაც, შეთქმულებივით ერთდროულად გვეცინება. მერე,
წანასწარ შეთანხმებულებივით ვბრუნდებით ფარდულთან, ვჯდებით ჩრდი-
ლში და ვცდილობთ საფუძვლიანად მოვეწყოთ და დავისვენოთ. სხვა თუ
არაფერი, ეს დასვენება ჩვენ საკუთარი ოფლით, შრომა-გარჯით მოვიპო-
ვეთ. ერთხანს ვდუმვართ და ვასვენებთ ჩვენს ძალაგამოლეულ ნაჯაფარ
სხეულს. ბოლოს დუმილს ჩვეულებრივ, როგორც ეს საერთოდ ხდება, სარ-

დიონი არღვევს. მას ისევ ეშლება ლაპარაკის საღერდელი და აქვეს
თხრობას:

— ეგჰ, ჩემო ბიძიებო! მოდი და ნუ იტყვი ამის შემდეგ, ცხოვრება არ გამოიცვალაო. გამოიცვალა და მეტი არა? წინათ, თქვენ ხართ ჩემი ბატონი, აი, თქვენხელა ბიჭები სად არ მიდიოდნენ რაიმე ხელობის შესასწავლად, როგორ არ იჭირებდნენ და მაინც აღწევდნენ რაღაცას. ახლა კი აგერ, მზამზარეულად, გაუჭირვებლად აქვთ ყველაფერი ხელში მიგებებულის, რა გინდა სულო და გულო, მიდი, და თუ სურვილი გაქვს, აკეთე, იმუშავე! მაგრამ ზოგიერთებს რომ არ უნდა ეს შენი ფიზიკური პრობა? ახლა ყველას სწავლა, ხელში პორტფელი, კაბინეტი და რბილი სკამი აინტერესებს. ზოგიერთი ხუთ-ექვს წელიწადს აბარებს უმაღლესში, მერე, თუ დაადგა საშველი და მოეწყო რაგარც იქნა, ხუთ წელიწადს კიდევ სამუშაოს ეძებს ქალაქში. ამ კარგ სამუშაოს ძებნაში დაყალობს აქეთ-იქით უქმად, კაპიკის საღირალის გამკეთებელი არაა და წურბელასავით აზის კისერზე მშობლებს... თქვენ ხომ იცით, მე სად ვცხოვრობ?

— შენ სად ცხოვრობ, მაგას რა დაგვაფიწყებს? — უკვირს გიზოიას.

— ასბინიანია ჩვენი სახლი, — მის კომენტარს ყურს არ უგდებს ისე განაგრძობს სარდიონი. — პოდა, ჩემს გარდა იმ სახლში ყველა ნასწავლია და ყველა უშველებელი პორტფელით დადის დიდი ამბით, გაჯგიმული გაფუფებული, გამარჯობის თქმასაც არ კადრულობს ზოგიერთი. ისე მოაქვს თავი, დიდი რამის გამკეთებელი იყვეს ვითომ. მარა ერთი ცადე და რომელიმეს ფიცრის გაშალაშინება, კედლის ამოყვანა, ანდა სულ უბრალო საქმე დაავალე, ვერასდიდებით ვერ შეძლებს...

სარდიონი წამით პაუზას აკეთებს, რაღაცაზე ფიქრდება თუ იხსენებს და მერე ისევ განაგრძობს. მაგრამ ამჯერად სულ სხვა მიმართულებით უტყვის: — გავიხედე, ბიჭებო ერთხელ და, თქვენ ხართ ჩემი ბატონი, მივედი პიკის დასაღეფად...

— ლუდის დასაღეფად! — უსწორებს გიზოიას.

სარდიონი მოულოდნელობისაგან მისდაუნებურად ცბეობა, მერე თვალბმობჭუტული, ირინიული მზერით შესცქერის გიზოიას და კარგახნის მერე ეკითხება: — შენ რომ გიყუროს კაცმა, ლიტერატურულზე სწავლობსო, იფიქრებს, ისე გაქვს გაღვსილი მაგი ენა. ჩემს ყველა მიცვალებულს აქვს ცხონება, გირჩევნია, მოეშვა მაგ ინტრიგანობას, გააჩერო მაგი ენა და მაღალო ერთი სათქმელის დამთავრება.

— შენი ლაპარაკის დამთავრებას თუ ვუცადეთ ჩვენ და მანამდე არაფერი ვთქვით, დავმუნჯდებით და იგია! — ქირქილებს აბოია.

სარდიონი ყურადღებას არ აქცევს მის გამოსტომას, ხელს უიმედოდ აქნევს და განაგრძობს სათქმელს: — მივედი კაცი და რას ვხედავ, თუ იცით თქვენ?

— რას, მაინც? — ზმორებით კითხულობს აბოია და მისწერს პას აყოლებს თან

— მასწავლებელი იყო ერთი, ისეთი სუსტი, მე იმასთან ბაყბაყდევივით გამოვიყურები. ნამდვილი ლანდი გეგონებოდა... ახლა კი ისე გასუქებულია, ისე გაბერილა, რომ, ცოტა დამაკლდა, ძლივს ვიცანი. მუცელი ტიკივით აზის, ღილაბი დასდებია და სიმსუქნისაგან დაღლილი ვაცივით ქშინავს. მივიკითხ-მოვიკითხე და მერე ვკითხე: თუ კაცი ხარ, არ დაგეზაროს და ზითხარი ერთი, ისეთი რა დაგემართა, რომ ეს მასწავლებელი კაცი ამდგარ-ხარ და პივას... ლუდს ყიდი-მეთქი. ისე გაეცინა, თითქოსდა რაღაც სიმტყერე მეთქვას. ეს უფრო სარფიანიო, ამიხსნა ბოლოს თავისი საიდუმლო, ამ ლაპარაკ-ლაპარაკში შემომპაპრა წყალიანი პივა, ნახევარი ქაფი იყო ბაკალში, ათი კაპიკი ზედ შემაწერა და ისე გამომისტუმრა, ვითომც არაფერი... კაცი რომ მასწავლებლობას თავს დაანებებს, წყალგარეულ პივას რომ შემოგაპარებს და თანაც კაპიკებს მოგპარავს, იმ კაცს რა ქვია თუ იცით თქვენ? რა ქვია და არაკაცი, თახსირი და მამაოხერი!.. ჰო, ამ გახსენებაზე, შენ რომ ჩაირიცხები რა გამოხვალ, აბოია? — ეკითხება იგი მოულოდნელად აბოიას.

— მშენებელი ინჟინერი მინდა გამოვიდე... მივდგები მერე და ვაშენებ საცხოვრებელ სახლებს... ნუ გეშინია, შენც მიიღებ ჩემს აშენებულ სახლში ასალ ბინას.

— აბა-პაა! — ხელებს ასავსავენს პროტესტის ნიშნად სარდიონი. — არა, ბიბია, შენი ჭირიმე, არა! ზუთოთახიანი ბინა რომ მაჩუქონ და კაპიკი არ დამირჩეს დასახარჯი, შენს აშენებულ ბინაში რაღა შევდგამ ფეხს და რაღა წავიზღენ თავს? არ მეშეტება ჯერ სასიკვდილოდ ჩემი თავი! — ჩუმიდება, ერთხანს უსიტყვოდ უცქერის აბოიას, ტუჩებს აცმაცუნებს, რაღაც ბუტბუტებს, ანგარიშობს, აჯამებს და აზუსტებს, მერე კი მოულოდნელად ნაღმივით ფეთქდება: — ჰაიტი, შე ჯიბიდან გავარდნილისერთო, ამასწინათ არ მითხარი, ლიტერატურულზე უნდა ვაბაროვო? ჰოდა, ინჟინერი როგორ გამოხვალ?

გულიანად ვხარხარებთ. დაღლაც გვავიწყდება და საოცარი სიმსუბუქე, სულიერი სიმშვიდე გვეუფლება.

— კარგი ახლა, შეკრიგდეთ, სარდიონ ბიბია! — შემრიგებლურად უცქერის აბოია სარდიონს — რა მოხდა, გეზუმრე, შე კაციო! თუ გეწყინა, მოგიხდი ახლავე ბოდიშს.

— ჩემს ხანგრძლივ ცხოვრებაში იმდენი ციგანი შემხვედრია, ყველასკან რომ მწყენოდა და ახლოს მიმეტანა გულთან, ახლა ჩემი ძვალიც არ იქნებოდა მიწაში შემორჩენილი.

ამასობაში შესვენებაც იწყება. ჩვენ უკვე დასვენებულები ვართ და ახლა ერთადერთი რამ — ჭამის პრობლემა გვაქვს გადასაწყვეტი. როგორც

ყოველთვის, ამჯერადაც სარდიონი იღებს ინიციატივას. მისი წინადადება უბრალო და სრულიად მარტივია — იქ, ჩამოხუთულ, ცხელი საჭმლას ონ-შიუბარით გაგდნითელ სასადილოში წასვლას სჯობს აქვე, ბუნების პირის-პირ, მოღზე, ხის ძირას ვისადილოთ. ამის მერე იმასაც ვაზუსტებთ, თუ რა და რა უნდა მივიტანოთ და ვინ უნდა წავიდეს მოსატანად. მცირე კამათისა და ბჭობის შემდეგ ისევ გიზოიას ეპაზით ეყვანს და ისიც იძულებული ხმამაღალი პროტესტითა თუ უკმაყოფილო ბუზღუნ-ბუზღუნით წავიდეს ამ საპატიო დავალების შესასრულებლად:

ვზივართ ვეებერთელა ნაძვის ძირას, მაღიანად ვილუკმებით გაზეთებზე დახევევებულ ხორავს და დროდადრო ჩაცეიბულ ღვინოსავით ვაყოლებთ საკმაოდ შემთბარ წყალს, რომელსაც ჟანგის, ქლორისა და იოდის გემო დაპკრავს რატომღაც.

სარდიონი არც ყბებს ასვენებს და არც ენას. საინტერესოა, როგორ ახერხებს ეს კაცი ჭამასა და ლაპარაკს ასე ერთდროულად და პარალელურად. იგი ჯერ უსიტყვოდ, დაკვირვებით გვათვალიერებს სათითაოდ, მერე კი მორიგი სადღევრძელოსავით, დიდის ამბით იწყებს, ვინ იცის, რიგით მერამდენე ამბავს: — ამასწინებზე, ბიჭებო, თქვენ ხართ ჩემი ბატონი, ერთი ისეთი ქალი დავინახე ქუჩაში, ცოტა დამაკლდა, კინაღამ გადავირიე კაკალი კაცი. სატრაბახო და მოსატყუარი რა მჭირს და, ცხოვრებაში იმდენი ქალი მინახავს, თქვენც შეიძლება არც კი დაგესიზმროთ, მარა ისეთი ნამდვილად არ მინახია ჯერ.

— მაინც რავარი იყო? — უკვირს გიზოიას.

— მრავალი კი არა, ერთი იყო, მაგრამ ათას ქალს სჯობდა ნამდვილად. შევხედე და არ დამბინდა და გამაოხრა ეს დროული კაცი? ისე ამბურძელ-დამბურძელა ტანში, ისე ამაკანკალ-ჩამაკანკალა, ვინმეს რომ ჩემთვის შეეხედა იმ დროს, ნამდვილად იფიქრებდა, — აი საცოდავი ნამდვილად ბნედიანია და საცაა ავი ზნე მოუვლისო. ცხელ ჩაიში ჩაყრილ შაქარივით არ დავდნი და დავილიე კაცი!?

— რა იყო მაინც ასეთი? — ევღარ ითმენს აბოია და თვალეზგადმოკარკლული, სანახევროდ პირდაღებული შესცქერის, მერე პირთან მიტანს და ეუკმას უკან აბრუნებს და ხელში უშეშდება.

— რავა თუ რა იყო! — თვალეზს ძველებურ სურათზე აღბეჭდილ ფირალივით ქანავს სარდიონი, — რა იყო და, სასწაული პირდაპირ, ნაღდი მაისის დასრულებული მთვარე... ახლა თვალეზს აღარ იკითხავთ? რა თვალეზს რა ტუჩები, ანტიკა პირდაპირ...

— ტანი არ გამოგრჩეს, ტანი! — ასხენებს გიზოია.

— ტანი?! ტანი... აი, ამფერი, აი, ამფერი! — მოულოდნელად სხარტად

იჭრება: ფეხზე ეს დროული კაცი და რაღაც წამების განმავლობაში მგლო-
ვების სხარტი მოძრაობით ქალის ფიგურას ხაზავს სივრცეში... მის შემყ-
რე აზროიას სანახევროდ დაღეჭილი ლუკმა ცდება სასულეში, ნელა-ნელა
ღურჯდება სახეზე, იჭიფება, იჭაჭება, ხმის ამოდებას ცდილობს, მაგრამ
ყელარ ახერხებს და მუნჯ გლახასავით ბლუკუნებს რაღაცას.

სული რომ ჩაფუბრუნო, ვამეტებით ვურტყამ ზურგზე ხელისგულს და
მერე, როცა საწადელს ვაღწევ, ვუბრუნდები მოგონებაში გადავარდნილ სა-
რდიონს და ვახსენებ: — თავი და ტანი ქე მოვამთავრეთ, როგორც იქნა, სა-
რდიონ ბატონო, ახლა ფეხები დავგვრჩა მგონია და ქე დავამთავრებთ ამით
აღბათ.

— რა ფეხები, კაცო?! — ვერ მიგებს სარდიონი, ახალგამოდვიძებუ-
ლივით ახამხამებს თვალებს, ჯდება და მერე, ცოტათი დაწყნარებულ-დამ-
შვიდებული განაგრძობს: — მართლა, ახლა ფეხს არ იკითხავენ, ბიჭებო?
თეთრი, ქათქათა, ჩამოქნილ-ჩამოძერწილი, ნამდვილი ბროლი... ღმერთი
იყო, ნამდვილი ანგელოზი, დედოფალი და რა ვიცი კიდევ რა არა... მარა,
სიმაართლე ვითხრათ, ქე შემეცოდა, ცოტა არ იყო.

— შეგეცოდა?!. კი, მაგრამ, რა ქონდა ასეთ ქალს შენი შესაცოდებელი?
— იკითხა გიზოიამ.

— ქონდა აღბათ რომ გეუბნებით!

— შესაცოდებელი შენ ხარ აგერ, ასე რომ გადაურევინხარ იმ უღმერ-
თოს და ჩვენა ვართ აგერ, ისე რომ გადაგვრიე ახლა, ლუკმა რომ არ ჩაგ-
ვადებინე პირში და წერწყვის ყლაპვით მოგვკალი... არა, მაინც რითი შე-
გაცოდა თავი?

— ცეტი რომ ხარ ბიჭო და კაცს ლაპარაკს არ დააცლი, მართლაც ქე
ხარ შესაცოდებელი... რა სჭირდა და ქმარი ახლდა გვერდით, ქმარი!

— ქმარიო?! მერე?! აბა შენ უნდა ხლებოდი ვითომ?

პასუხად სარდიონი შუბლს ჭმუხნის და ხელს უკმაყოფილოდ აქნევს:
— ის ქმარი ისეთი უშნო, დაბალი, სქელი და დავგარჯული იყო, ჩემდა-
უნებურად გავბრაზდი.

— რაჭომ? — დინჯად ეკითხება გიზოია და ბალახის ღერით კოცტიე-
ლივით წრუპავს შემთბარ წყალს.

— არ დამამთავრებინებ, ბოლოს და ბოლოს, სათქმელს, ბიჭო? —
უბღვერს სარდიონი. — რამ გამაბრაზა და ამ ქალს თვალები რამ დაუფსო
ასე და იმას რამ გააყოლა-მეთქი, ვიფიქრე.

— ის კაცი რომ მიმხდარიყო რაზედაც შენ გაბრაზდი, ხომ გიტირებდა
ყოფას?

— არ მითქვამს არაფერი და როგორ მიხვდებოდა, შე აბდალა? —
უკვირს სარდიონს და მერე დანანებით იმეორებს: — ეეჰ; ბიჭებო, რა ქალი
იყო, რა ქალი!

— კაი ახლა, კაი! გეყოფა თუ კაცი ხარ, დააყენე მის ადგილზე ის ქალი და ნუ დაგვტყე მშვიერი! — პროტესტს აცხადებს აბოია.

მაგრამ სარდიონი ყურადღებას არ აქცევს მის პროტესტს და არ ანულებს აღებულ ტემპს: — რა მიკვირს ბიჭებო, იცით? თუკი სხეული ბერდება, კაცო, თუ ხორცი ბერდება და ძაბუნდება, კაცო, ამ ოხერ გულს რაღა ემართება, გული რატომ არ ბერდება ვითომ? ეეჰ, ბიჭებო, ბიჭებო, თქვენ ქალის რა გესმით? თქვენ რა იცათ...

— არა შენ იცი და გესმის ნამეტარი! — იღრიჯება აბოია.

ბოლოს და ბოლოს, სარდიონიც იღლება თუ რაა აღარ ვიცი, ჩემდება და რამდენიმე წუთის განმავლობაში დაუბრებულებივით უხმოდ და უხიბვლოდ რომ ვილუკმებით და ჩვენს ირგვლივ სიჩუმე რომაა გამეფებული, მიკვირს, და თანაც მეზამუშება. მაგრამ ეს დუმილი დიდხანს არ გრძელდება და სარდიონი ის-ისაა ისევ მორიგი საუბრის წამოწყებას აპირებს, რომ ამ დროს ჩვენი ქარხნის კომკავშირის მდივანი გვადგება თავზე. ერთი გაწერიული, ჩხინკორა გოგოა, მაღალი, კაფანდარა, თაფლისფერი, მოციმციმე, პოლიმარი თვალები აქვს და თავის კუდივით წვრილი კიკინები. ერთხელ იყო და, რომ დაგვადგა თვალი, რომ ამოგვიჩემა, იქიდან მოვოლებული, თუკი რამე კია კომკავშირის ხაზით გასაკეთებელი ქარხანაში, ჩვენ უნდა დაგვაჯალოს.

— ეპეი, მეჯართებო! — ხელებაწეული, ყურებამდე გაცინებული გვესალმება იგი.

რაც მაგას ვიცნობთ, სულ ასე იკრიჭება.

— ო, ჩვენს ჩიტირეკიას გაუმარჯოს, ჩვენს ჩიტირეკიას! — ყველას ნაგიერ ბლუკუნით პასუხობს საჭმლით პირგამოტენილი, მისი დანახვით ვახარებული აბოია.

მოდის ჩვენთან, ფეხმორთხმით ჯდება, გაღიმებული გვათვალიერებს და კითხულობს: — ხომ ხარტ ლომებივით?

— ვართ, ჩემო ბიძია, აბა არა ვართ? — ეუბნება სარდიონი, — ხომ არ ჩაიცდენ პირში რამეს?

— არა, არ მინდა!

— დიეტას იცავს მაგი, დიეტას! ეშინია, ფიგურა არ გამოფუჭდესო და რაღა ჩაიცდენს პირში ლუკმას! — ქირქილებს ისევ აბოია.

— მართალია, ნანული, ბიძია, მაგი? — სერიოზულად ეკითხება სარდიონი.

— არა, ბიძია, მაგის ციგნობას უყურებ შენ?

— კიდევ კაი, ბიძია, თორემ შენ რა გჭირს სადიეტო? რწყილი რომ რწყილია, იმას უფრო მეტი ხორცი აბია, ვიდრე შენ! ვიციანთ.

— მე თქვენ სასადილოში გეძებდით, თქვენ კი აქ მოკალათებული ხართ თურმე.

— რავა, ასე მალე მოგენატრეთ, ბიძია? — უკვირს სარდიონს.

— აბა, არა? ირევა პირდაპირ ჩვენი მონატრებით! — იცინის გიზოია.

— საქმე ექნება მაგას, საქმე!

— კი, საქმე მაქვს! — გვითხრობს იგი.

— მიდი, აბა, და გავახარე შენებურად.

ისიც არ აყოვნებს და გვახარებს — თურმე ქარხნის კლუბში, მომავალ კვირას, საოქტომბრო კარნავალის მოწყობა განუზრახავთ, და ჩვენ, ცხადია, წინასწარ უნდა ჩავიფიქროთ, თუ რა გავაკეთოთ და როგორ და მერე აქტივს მოვახსენოთ ჩვენი ეს ჩანაფიქრ-ნაგარაუდევი.

— მდია! — სარდიონი დინჯად იღებს ჯიბიდან თავის ადამისჟამინდელ ვერცხლის სათუთუნეს, აუჩქარებლად ახვევს თამბაქოს, უკიდებს, აბოლავს, ახველებს და კითხულობს: — რავა, მეც უნდა მივიღო მონაწილეობა ზოგ კარნავალში, ნანული ბიძია?

— თქვენ თავისთავად... კარნავალზე მოვიწვევთ რევოლუციის, ომისა და შრომის ვეტერანებს და თქვენ, როგორც შრომისა და კომკავშირის ვეტერან...

— აგაშენა ღმერთმა! ქე დავესწრები აბა მაგ თქვენს კარნავალს. გავიკეთებ ჩემს მეღლებსა და ორდენებს და მოვალ...

— გაქვს ორდენი? — უკვირს გიზოიას.

— მაქვსო?! — გაოცდა სარდიონი — მაქვს და მეტი არა?!

— წავედი ახლა მე. რამდენი საქმე მაქვს, რომ იცოდეთ, რამდენი!

ნანული დგება და უკვე მზადაა გასაქცევად, — ჩაგველია ეს დღეები ხელში, ჩაგველია. საოქტომბრო დემონსტრაციაზე როგორ გავიდეთ, მაგაზე ზედაც ხომ უნდა ვიფიქროთ?

— ცხადია, უნდა იფიქრო! — ეთანხმება აბოია, მაგრამ ნანულის მისი ნათქვამი აღარ ესმის, უკვე კარგა შორსაა წასული.

სარდიონი თვალს აყოლებს და მერე უბოროტო ქირქილით ამბობს: — მაგი დაიღუპა საცხა, რავა სულ სამსას ლიფსიტას არ გავს ეს ოხერი? თქვენ კიდევ დიეტაო... არა, რა მიკვირს, იცით? მაინც ვის მოუვიდა აზრად მაგისი არჩევა ამხელა ქარხნის კომკავშირის მდივნად? ლომებივით ბიჭები ამ ქარხანაში და... ომში ხალხს მაგისი წონა და ზომა ყუძბარა ეკიდა წელზე.

— ყუძბარის დაკავება შეიძლება? ხელყუმბარის, ბიძია, ხელყუმბარის! — უხსწორებს აბოია.

— ბომბი ეკიდაო, რომ არ გითხრა, არ გიკვირს? — ერევა საუბარში გიზოია.

ვიცინით. სარდიონი თვალს ჭკუტავს, ახალგაცნობილივით გვათვა-

დებრებს სათითაოდ ყველას და ამბობს: — მე ვიბრძოდი და ვიწუწუწებოდა, ახლა?.. ისე, ჩვენში დარჩეს და, ადამიანი სიდიდითა და წონითა და ფასდება, არამედ ნიჭითა და ცოდნით, უნარითა და მონდომებით, — მოხრილ საჩვენებელ თითს ენერგიულად იკაკუნებს შუბლზე და ხაზგასმულად ხმისაწევით დასძენს: — მთავარი მაინც ისაა, ამაში რა გიყრია და რა ბაგაჟი გაგაჩნია, თვარა ჩვენი გიზოია აგერ, ბარე ორი ნახულის ხელა რომაა და ბარე მარტო ორი ფუთი თავი რომ უყანყალებს კისერზე... მარა რად გინდა ცარიელი ზოკო? მასეთი თავი გინდა გებას და გინდა არა!

ჩვენი ხარხარი ზვავით ასკდება სივრცეს. ასე გულიანად კარგა ხანია აღარ გაგვიცინია, მაგრამ გასაკვირი მაინც ისაა, ჩვენზე უფრო გულიანად თავად დაზარალებული — გიზოია რომ აცინის. მხოლოდ კარგახნის მერე საჩვენებელი თითით იწმენდს თვალზე მომდგარ კურცხალს და ნაგვიანვეად, ნამდვილი რაჭველივით იბოლმება: — ახლა მე მომდექით, არა? არც თქვენ მყავხართ ჭკუის კოლოფები!

სარდიონი შემრიგებლურად უთათუნებს მხარზე ხელს და ეუბნება: — არ გეწყინოს გიზოია, არ გეწყინოს! გაგეხუმრე აგერ, ახლა შენაც გამეხუმრე, შე კაცო, და ქე ვიქნებით ბარი-ბარში. ეხ, ჩემო ბაძია, აბა პატარა თუ არ ვეიმასხრე, პატარა თუ არ გაიქილიკე, ხანდახან თავი თუ არ მოიგიჟიახე, ყოველთვის სერიოზული და უჟმურ ხასიათზე ჩემი მტერი იყოს. მაშინ ჩვენი ღირექტორის ხასიათი უნდა ჰქონდეს კაცს.

სარდიონი მუხლისთავეზე ხელისგულებდაზჯენით, დადლილივით ზანტად ღვება და უკვე ფეხზე ამდგარი და წელში გამართული გვეკითხება: — რას იტყვით ბიჭებო თქვენ, არ გვეყოფა ვითომ დასვენება?

— ნამდვილად! — მაშინვე ეთანხმება აბოია ყველას მაგიერ.

— აბა, ჩემო აბოია, რაკი ჩემი და შენი აზრები ერთმანეთს ასე დაემთხვა, ავდგეთ და ქე მივხედოთ ჩვენს გასაკეთებელ საქმეს.

— შენ ქე ხარ აზგარი, ახლა ჩვენც ავდგებით და რა დავგიდგება წინ? — აბო ღვება.

მე და გიზოიაც ვბაძავთ და მერე ოთხივენი შეთანხმებულივით, ზღაზვნით შივაბიჯვით ფარდულისაკენ.

სიცხისაგან მოთენთილს ახლა მუშაობა კი არა, ჩრდილში წამოწოლა და ცოტათი თვალის მოტყუება კი მინდა, მაგრამ სარდიონი დაგანებებს მკაფას?

ფარდულთან მივედი და მოულოდნელად სამნი ვრჩებით. — აბოია სადღაც გვეკარგება თვალსადახელშუა.

სარდიონი ჯერ უსიტყვოდ გვათვალიერებს მე და გიზოიას, მერე კი გვეკითხება: — რავა, წელან ოთხნი არ ვიყავით, კაცო?

— ნამდვილად! — უმოწმებს გიზოია.

— ახლა კი რამდენი ვართ?

... ახლა საძი!

— ესე იგი..

— გვაკლია ერთი კაცი, — ვასწრებ მე, — აბოია გვაკლია.

— მერე და სად წავიდა ეს ბიჭი?

ჩვენ ვიცით სადაცაა, მაგრამ სარდიონს ხომ არ ჩაუუკაკლავთ ყველაფერს?

— ტუალეტში, ალბათ! — გამოთქვამს ორჭოფულ ვარაუდს გ.ზოია.

სარდიონი გვიცქერის, მერე ღინჯად იგრებს თითქოს ბოლისაგან ჭკნობაში შესული სიმიინდის ჩალასავით გამოხუნებულ ულკაშის ბოლოს ცერითა და საჩვენებელი თითით, ფიწალს იღებს და მრავალმნიშვნელოვნად დასძენს: — იმ ჩვენი ნატალიას სამღებროში ტუალეტი თუ გახსნეს, ნამდვილად არ ვიცოდი მაგი!

მე და გიზოია გაკვირვებულები და პირდაღებულები უსიტყვოდ ვამტერდებით ერთმანეთს თვალებში და ხმის ამოდებას ვერ ვბედავთ.

სარდიონი ნიშნისმოგებით გვიცქერის და გამარჯვებული კაცის სიზალისით ქირქილებს: — გაიკვირვეთ ხო, გაიკვირვეთ!.. ამხელა ოყრაყი იმ კოლოსხელა გოგომ ისე რაჟა დაჯაბნა და დაიმორჩილა ყველაფერი რომ დაავიწყა ამ ქვეყანაზე?

ესეც რომ სცოდნია! მოკლედ, სარდიონის თვალებს არაფერი არ გამოეპარება. საინტერესოა, მაინც რატომ უშმაღავდით სარდიონს ამ ამბავს?

— ჰე, მოდით ახლა და იმუშავეთ მაგის მაგიერ!

რას იზამ, უნდა ვიმუშავოთ. ამხანაგი, აბა, რისი ამხანაგია, ასეო ღროს თუ არ დაეხმარე? მე და გიზოია მართლაც ორმაგი ენერგიით ვკვიდებით საქმეს, გვინდა, როგორმე აბოიას არყოფნა არ ვაგრძნობინოთ სარდიონს.

* * *

..სამღებრო საამქრო მართლაც მაგნიტივით იზიდავს აბოიას. იქ გიმიხაზიდი და საინტერესო მაინცდამაინც არაფერია. საღებავებისა და აცეტონის გაუსამღლისი სუნი დაგას — დაგუბებული, მძაფრი, თვალებზე რომ ცრემლს მიგასტუმრებს და ნერწყვს რომ გამოგიშრობს, ისეთი. ამ საამქროში მომუშავე გოგონებს სხვადასხვა ფერის საღებავებისაგან ზებრას ბეწვივით აჭრელებული კომბინეზონები აცვიათ, ხელში პულივიზატორები უჭირავთ და სხვადასხვა ფერზე ღებავენ სხვადასხვა ფუტლიარებს. საღებავებისა და აცეტონის სუნით ისე არიან გაჟღენთილები, ახლოს ვერ მიეკარება კაცი. სწორედ ამ საამქროში მუშაობს ის გოგო, — მანანა, ის ჩვენი სარძლო, ის ჩვენი კაფანდარა, ჩვენი ღნაჭა, მხიარული, მუდამ მოცინარი, თვალებბრიალა გოგო — აბოიას სისხლის გამშრობი, მისი მუდმივი საფიქრალი და გაუმხელელი, უთქმელი დარდი მანანას თავზე კიზ-

ტად წაუკრავს ცისფერი თავსაფარი, მოუმარჯვებია ხელში პულივიზატორი და მის მონოტონურ ზუზუნს დესერტივით აყოლებს მხიარულ სიმღერას. იგი ყველაზე მარჯვე, სწრაფი და დაუზარელი გოგოა მთელს საამქროში და ნატალიაც, ამ საამქროს უფროსი, მთელს ქარხანაში (და შეიძლება მის ფარგლებს გარეთაც) ყველაზე ნერვებმომლილი, ანხელი, უსამველოდ უჟმური და აუტანელი ხასიათის ქალი, ყველაზე უფრო მას აფასებს ზოლმე.

აბა, ისე როგორ იქნება, დღეში ბარე სამჯერ მაინც არ შეიზღაზნოს აბოია იმ საამქროში, დედაბოძივით არ აეყუდოს კედელთას... დგას დიდხანს მკერდზე მკლავებდაკრეფილი და მძაფრი სუნით შეწუხებული, აპარბალებს თვალებს. უზმოდ, უსიტყვოდ, თვალებმოუშორებლად შესცქერის მუშაობაში გართულ მანანას. ამ უკანასკნელმა, ცხადია, ზედმიწევნით იცის ყველაფერი, მაგრამ ოდნეადაც არ იმჩნევს, ერთს კი მოაბურნებს თავს მისკენ, ერთს კი მიუჟუჟუნებს ანცად მობრიალე თვალებს, ერთს კი ჩაიცინებს, შეაქცევს მერე დემონსტრაციულად ზურგს და ისე განაგრძობს თავის საქმეს, თითქოსდა კედელზე შპალერივით გაკრული აბოია აღარც კი არსებულებს ამ ქვეყანაზე. აბოია მხოლოდ მის ზურგსა და დოლურს ზედავსუცქერს, თუ როგორ ბრუნავს დოლური, პულივიზატორიდან წამოსული საღებავის ნაკადი როგორ თანაბრად ფარავს დოლურზე მოთავსებულ ფუტლიარს. ერთი, ჯერ-ჯერობით აუხდენელ-განუზორციელებელი ნატერა და სურვილი კლავს აბოიას — უნდა მივიდეს, დაელაპარაკოს, რაღაც უთხრას, რაღაც გაანდოს, გაუზიაროს. ამ სურვილით შედის იგა დღეში ბარე სამჯერ ამ საამქროში, მაგრამ, როგორც კი მას მოჰკრავს თვალს, მაშინვე ეფუშება ყველაფერი, მუწავივით სდუმს, ვერ აბამს სიტყვას—სიტყვაზე და დგას ასე გაშეშებული და თევზივით მღუმარე. დიდხანს დასადგომად და მანანაზე საყურებლად როდი სცალია აბოიას, თანაც ნატალიასი ეშინია ჭირის დღესავით. როგორც კი უსაქმოდ ატუხუჯდ აბოს მოკრავს თვალს, ნატალია ერთს ისეთს დაუცაცხანებს, ერთს ისეთს შეამკობს მაგარ-მაგარი სიტყვებით, რომ საწყალ აბოს სულ ელეთ-მელეთი მოსდის და გამორბის იმ წყეული საამქროდან. ამისი შემხედვარე გოგონები სიცილით იხოცებიან, ერთმანეთს ასკდებიან და ცრემლებს წამდაუწუმ იწმენდენ. ყველაზე ხმამაღლა, ყველაზე აქტიურად და მზიარულად მაინც მანანა იცინის და ეგაა სწორედ ყველაზე უფრო გულდასაწყვეტი, ყველაზე უფრო საწუხარი და ძნელი ასატანი. დარეტიანებული, დარცხვნილ-გოგონებული აბო თავდახრილი, მთვრალივით ბარბაციით მიაბიჯებს, დაბოდიშილი ახრიოლებს სივარეტს და გულში ვინ იცის უკვე მერამდენეჯერ სდებს პირობას რომ ამიერიდან სათოფეზე არ გაეკარება იმ საამქროს, სადაც მანანა და ის გადარეული ნატალია მუშაობენ... ეშმაკსაც წაუღია ის საამქრო, ნატალიაც და... მაგრამ არა, რაც უნდა იყოს, რაც უნდა მოხდეს,

მანას მაინც ვერ წააღებინებს ეშმაკს და ვერ გაიმეტებს, ვერ გაწირავს ასე ხელაღებითა და სამუდამოდ. სდებს პირობას აბო.. მეორე დღეს ისევ მიღის მაინც — ისევ უხმოდ, უსიტყვოდ იტუზება კედელთან და... ისევ და ისევ თავიდან მეორდება ყველაფერი.

აბო აგდებს სიგარეტის ნამწვს, დაბოლმილი და გასაადრებლად მომხატვრულ ცასავით მოღუშული, უხმოდ მუშაობს. კარგახანს არცერთი არ ეიღებო ხმას და ირგვლივ ღუმილი ისაღვურებს, რომელსაც კარგახანის ჰერე ისევ სარდიონი არღვევს — ერთხანს დაკვირვებით, მღუმარედ შესცქერის აბოს, მერე კი დასერიოზულებული გვეკითხება: — იცით, რას ვფიქრობდი ახლა ბიჭებო? ნამეტარი ძნელია მარტოხელა კაცის ცხოვრება, რაღა მარტოხელა და რაღა უპატრონო. ერთნაირია ორივე. სახლში რომ მიხვალ და გამოკეტილი რომ დაგხვდება, არც ხმის გამცემი, აღარც გამოშლაპარაკებელი, გადირევი კაცი დარდით, აბა, რა იქნება? იცით, წინათ, ახალგაზრდა რომ ვიყავი, ასეთ რამეებზე არ მიფიქრია, ახლა კი... მივდივარ სახლში, მივევლება ლოგინზე და საათობით ვფიქრობ მაგაზე. ცოლი და შვილი რომ მყოლოდა, ხომ კარგი იქნებოდა ახლა?

იმხელა დარდი და დაფარული წუხილია მის სიტყვებში, სამივენი წინასწარშეთანხმებულივით ვანებებთ თავს საქმეს და უხმოდ, თანაგრძნობით შევცქერით სარდიონს. თითოეულ ჩვენგანს გვინდა რაღაც ეუთხრათ, გავამხნეოთ, მაგრამ ვერცერთი ვერ ვახერხებთ ამას, ვერ ვიღებთ ხმას.

— აწი კი გვიანია მაგაზე ფიქრი! — იმედგადაწურულივით დასძენს სარდიონი, — მაგაზე დროზე უნდა მეფიქრა ბაბა, დროზე!

— არა, აწიც არაა გვიანო! მე შენ გეტყვი და ბებერი ხარ თუ რა? — ცდილობს მის დამშვიდებას აბო.

— აბა, ახალგაზრდა ვარ, ბიჭო? მე ახლა რომ მაგეებზე ვიფიქრო და რამე დავაპირო, ხომ ჩავარდი ხალხის ყბაში?

— ხალხს ვინ ეკითხება? — ხმას უწევს აბოთ, — შენ ეცადე და ვინმე აუ იტყვის რამეს, აგერ არ ვარ მე? გამოუუნაყავ ცხვირს.

სარდიონს ჯერ ფიქრიანად, წყნარად ელიმება, მერე ანცი, კვიმატი ეღიმილი ეგუდება თვალებში და ეუბნება: — შენ რა გაქვს ბიძია სათქმელი, ერთი გაწირბული გოგოსათვის ვეღარ მოგივლია!

აბოთა ჯერ გაკვირვებისაგან თვალებს ქაჩავს, პირს ნაპირზე გამოვლებულ თევზივით აღებს, რაღაცის თქმას აპირებს, ვეღარ ახერხებს, გვიცქერის მე და გიზოთას, პირდაპირ გეზურღავს თვალებით და გვიბღვევს.

სარდიონს რაიმეს გამოაპარებს კაცი? იგი ყველაფერს ხვდება და ეუბნება.

— ტყუილად უყურებ შენ მაგენს, არაფერი უთქვამთ, თუ გინდა სიმართლე, ნატალიამ მიიხრა ყველაფერი. ნატალიამ!

აბო რაღაც გაუგებარს ბურტყუნებს თავისთვის.

— თქვენაც კარგი ვინმე ხართ, აი! — ახლა რატომღაც ეგვანათავე ღურობს სარდიონი.

— ჩვენთან რა გინდა, კაცო? — არ ვღებულობ ამ დაუმსახურებელ საყვედურს.

— ეს თავცარიელი აბოია თქვენი ამხანაგი არ არის?

— მეგობარიცაა, მერე?

— მერედა, არ უნდა მაგას წამოშველება? ვერ ეუბნება იმ გოგოს ვაჟაფერს და არ უნდა დახმარება ასეთ დროს?

— კი, უნდა! — უმოწმებს გიზოია, — ჩვენ ვუთხრათ მაგის მაგიერ?

— რა მოხდება ვითომ? რა ვიცი მე, სადაც საჭირო და სავალდებულო არაა, მოგვცა სიკეთე იქ კა გაქ მაგი ენა გატლექილი და სამართებული-ვით ალესილი.

— როცა საჭირო იქნება, ვეტყვეთ კიდეც! — ამშვიდებს გიზოია.

— როდის მერე? აღარაა ეს ბიჭი ერთი შეი! — ამბობს სარდიონი, უბრუნდება მერე აბოიას და დასძენს: — ეგვანი რაიმეს გამკეთებელია, ბიძია? მეტი არაა ჩემი მტერი! შენ მე მაცალე და მე გადავუკრავ იმ გოგოს თრ სიტყვას!

* * *

მუშაობაში დრო შეუმჩნევლად გარბის. ვშრომობთ თავდაუნოვანად საქმესაც ვაკეთებთ და თანდათან, თრობასავით გვეპარება დაღლა.

— რამდენი პროცენტი გვექნება დღეს? — როდის-როდის არღვევს ღუზილს გიზოია და დახვითქულ სახეზე ხელისგულით იწმენდს ოფლს.

— ჩემი ვარაუდით, გუშინდელზე უკეთესად უნდა გვექონდეს საქმე! — ეპასუხება სარდიონი, — რატომ კითხულობ?

— უბრალოდ, კიკითხე ისე...

— კი, მეტი გვექნება დღეს, მეტი!

ის-ისაა უკანასკნელ ბრიკეტს ვიღებთ ლაფეტიდან და საბარგოდ მოდის წინასწარშეპირებულივით. ის დაგვაჯული მძლოლი ისევ იკრიჭება თავისებურად, გვიქნევს ხელს დიდი ხნის მონატრებულივით და გვამხნევებს მისი ჭკუით: — მაღადგე თქვენ, არ გიზუმირიათ დღეს!

— ეხ, ერთი შენი ხნისა ვიყო, ბიძია, ახლა! — რატომღაც ნატრულობს სარდიონი.

— მაგის ჭკუა რომ მოგცა, არ გინდა? — ვახსენებ მე.

სარდიონი ჯერ უსიტყვოდ ასავესავებს ხელებს პროტესტისა და უარყოფის ნიშნად, მერე კი სიტყვიერადაც დასძენს: — ჩემს მტერსა და დამაყვევარს მაგისი ჭკუა!

მძლოლი აინუნშიაც არ აგდებს მის ნათქვამს, ისევ იკრიჭება მზიარუ-

ლაღ. მანქანის დატვირთვის მოლოდინში ისევ ჯდება ამონებებზე და წიგნებს სიგნარებს.

ნახევარ საათში გამოავრება მანქანის დატვირთვა. ზვალამდღო, გვერ-
სოვებს შმღლი და მიდის.

ამასობაში საცაა სამუშაოც დამთავრდება. სარდიონი ფიწლებსა და
ნიჩბებს საგულდაგულოდ ინახავს. ჩვენ კი ისევ ვუცვლით მის შენახულს
ადგილს და ვიცვლით ტანსაცმელს.

დღევანდელი ჩვენი საქმიანობით აშკარად გამოყოფილი სარდიონი დინ
ჯად ახვევს თუთუნს და გვეკითხება: — ახლა სად მივდივართ?

— ჯერ ნანულის უნდა მივაკითხოთ კლუბში, მერე კი არ ვიცო! —
ვეუბნები მე.

— ო, ნანული ხუღ არ დამაეციყდა, კაცი! — ამბობს სარდიონი, მერე
რადიოზე ფიქრობს, ბოლოს გვიბრუნდება და დასძენს: — რა ვქნათ იცით?
ნანულიდან რომ გავითავისუფლებთ თავს, ჩემთან წავიდეთ!

— შენთან რა ვქნათ? — უკვირს აბოიას.

— რა ვქნათ? ვიცევით ბიძია, ვიცევით! არ გვაქვს საცეკვაოდ სა-
ქმე თუ რაი? რა ვქნათ, ჩემო ბიძია და დავისკვნით ცოტა, დავილაპარა-
კით ცოტა. ამასწინათ ჩემი ძმა ჩამოვიდა სოფლიდან და ღვინო ჩამომიტა-
ხა, ნატურალურია, წვეთი წყალი და გრამი შაქარი არაა გარეული შიგ.

— მერედა, ველარ დალიე ამდენხანს? — უკვირს გიზოიას.

— ლოთი კი არა ვარ ბიძია, დაეჯდე და მართო ვსვა... ამიძმარდებ
ამასობაში და დევილუბები კაცი.

— ამდენ ხანს ვერ გვითხარი მერე?

— სულ მინდოდა მეთქვა, მარა გადამცილდა გულზე და... ავიტანოთ
მაღაზიიდან რამე-რუმეები და მივხედოთ საქმეს. ჰო, რას იტყვით თქვენ?
ღებულობთ ჩემს წინადადებას?

— ვღებულობთ და მეტი არა?! — სიხარულს ვერ მაღავს გიზოია, —
რაა აქ ამდენი საფიქრალ-საფოცმანო?

მაშ ასე, გადაწყდა და ჩვენ მივდივართ. ფეხით მივევებით გზას. მთე-
ლი დღის ნამუშევარი, დაღლილი კაცი რომ ტრანსპორტით წავიდეს სახ-
ლში, აბა, რაღა ჯანმრთელობა ექნებაო, გვიმტკიცებს სარდიონი და ჩვენც
იძულებული ვართ ისევ ფეხით ვიბლაფუნოთ ამხელა გზაზე.

მიაბიჯებს ჩვენი ოთხეული. წინ სარდიონი მიგვიძღვება ყოჩივით
და უკან ჩვენ მივევებით ცხვრებივით. სარდიონი თავის თუთუნს აბრლებს,
ჩვენ „ბრემას“ და მიგვაცილებს თამბაქოს მოიისფერო, მგრალი ბოლი.

გავდივართ მთორე ქუჩაზე. მოულოდნელად სარდიონი ჩერდება, აქე-
ოქით აცეცებს მზერას უღრან ტყეში ორიენტაცია დაკარგულივით, მერე
ჩვენ გვიბრუნდება და გაუხედავად, ყოყმანითა და ორჭოფულად იწვებს: —
ბიჭებო, წელან რომ ვითხარიოთ.

ჩვენ ვერ ვხვდებით, ვერ ვიხსენებთ, რა გვითხრა წელან და გაოცებული ვუსცქერით ერთმანეთს.

— გადაიფიქრე ჩვენი დაპატიჟება თუ რაშია საქმე? — ეშინია აბოიას.

— არა, კაცო!

— აბა, რა მოხდა? — მშვიდად სუნთქავს აბოია, რაკი არ გადაუფიქრია, დავ, რაც უნდა, ისა თქვას აწი სარდიონმა.

— წელან რომ გითხარით, ოჯახში ხმის გამცემი-მეთქი...

— კი, კი! მერე?!

— მერედა... პირდაპირ მითხარით, დაუფარავად... მართლა არ იქნება სირცხვილი მე რომ რამეზე ვიფიქრო ახლა?

— გაანია, რაზე იფიქრებ... — ყოყმანით ვამბობ მე და თავს ვიქეჩავ.

— დაოჯახებაზე, კაცო, დაოჯახებაზე! — მიშიფრავს სარდიონი.

— აა! რა სირცხვილი, რის სირცხვილი, სარდიონ ბიძია? — ვეუბნებ დარწმუნებით და ეუახლოვდები, — რავა, მართლა არის ვინმე, თუ?

სარდიონი მიყურებს, მერე ნელა, მაგრამ ენერგიულად და დაჯერებით მიქნევს თავს.

— ვინაა, მაინც?! — ეკითხება გიზოია და მოუთმენლად მოელის პაუზს.

სარდიონი ყოყმანებს, მერე კი გვეკითხება: — თქვენი აზრით, ნატალია როგორი ქალია?

— ნატალიაო?!! — ერთდროულად გვხვდება სამივეს გაოცების ამოძახილი, მერე მე გიზოიას შევცქერი, გიზოია აბოიას, აბოია კიდეც — ორივეს. არ ვიღებთ ხმას. და ასე გვეკონია, რაც ახლა გავიგონეთ, სარდიონს კი არ უთქვამს, არამედ მოგვეყურა მხოლოდ.

— კარგი ქალია ნატალია, კარგი! — ვამბობ ბოლოს.

— კი, კაი ქალია ნამდვილად! — მაშინალურად მეყვება გიზოია. მხოლოდ აბოია არ ამბობს არაფერს, თუმცადა აღარც ხველის უკვე. ვხვდები მისი ღუმილღის მიზეზს და ჩუმად მედიმება გულში. ნატალია მას, ცხადია, არასდიდებით არ ეხატება გულზე, მისგან იმდენი წყენა ახსოვს, აბა, როგორ შეიძლება მასზე კარგი წარმოდგენისა იყოს? ცუდიაო, ვერ იტყვის სარდიონის ჩათრით, აბა კარგიაო, რომ თქვას, ხომ სულ ტყუილი იქნება და სდუმს ამიტომაც.

სარდიონი კი ამასობაში მეოცნებე მზერით გასცქერის სივრცეს და წენარად, ფიქრიანად გამოთქვამს თავის ვარაუდსა და გულში ნაღებს:

— ველაპარაკე ამასწინებზე ნატალიას მე ამის შესახებ და...

— მერე? — ვაწყვეტილებ დაინტერესებული.

— გადაწყვეტილად ჯერ არაფერი უთქვამს, შევატყვე, რომ არ იქნება წინააღმდეგი. ამ საქმეს დაფიქრება, მოფიქრება სჭირდებაო! ასე მითხრა,

ერთბაშად ვერ გადაწყვეტო, ამდენი ხანია გათხოვას არ მიფიქრია და ახლა ასე გადაჭრით და ხელალებით როგორ დაგეთანხმო.

— მოსაფიქრებელი დრო მომეცო, ესე იგი! — ვაწყვეტინებ ისევ.

— ჰო, ჰო! მოსაფიქრებელი დრო მომეცო, ასე მითხრა! — დიდის ენთუზიაზმით მეთანხმება სარდიონი. — ვაცლი კიდეც ცოტას, მოიფიქრებს ამასობაში და...

— კი, მოიფიქრებს აბა არა?! — ამხნეებს თუ ეთანხმება გიზოია. — არაა მაგი ცუდი საქმე, სარდიონ ბიძია, რომ იცოდე შენ!

— კი, ბიძია, მეც ასე მგონია რომ არაა ცუდი საქმე! — უხარია სარდიონს და ვერც მალავს ამ სიხარულს.

— ნატალია ოქრო ქალია, პატარა ყვირილი უყვარს, მაგრამ შენთან რა ექნება საყვირალი? — გიზოია ხელისგულით ისრისავს რატომღაც თვალებს და ისე გამოთქვამს თავის ვარაუდს.

— კარგია სარდიონ ბიძია, კარგი! — ვამბობ მეც და ვგრძნობ, რატომღაც ისე ძალიან მიხარია ეს, სარდიონისა არ იყოს, ვერც ვფარავ ამ სიხარულს, — ძნელია მართო ყოფნა, ძნელი!

— განსაკუთრებით სიბერეშია მართო ყოფნა ძნელი, ბიჭებო! — მემოწმება სარდიონი და ისევ ახვევს თუთუნს. შევცქერი, თითები უთრთის და მხოლოდ ამით ვამჩნევ, რომ შინაგანად ღელავს და განიცდის. აბა, რაა, ასეთ დროს თუ არ განიცადა და აღელდა...

მერე ოთხივენი უხმოდ განვაგრძობთ გზას.

სარდიონის სახლს რომ ეუახლოვდებოდით, რაღაც მახსენდება, ჳერდები, საგულდაგულოდ, მონდომებით ვიჩხრეკავ ჯიბეებს. ძერე, როგორცაა, ვპოულობ იმას, რასაც ასე მონდომებით ვეძებდი — დაჭმუჭვნილ, სახაზევროდ დახეულ ათმანეთიანს და ეს ისე მიხარია, თითქოსდა ქუჩაში მეპოვოს. ვაწვდი მერე ამ ჩემს ერთადერთს. აბოიას და ვეუბნები: — მე შეტი არ მაქვს, დანარჩენი შენ დაძმატე და შამპანური გააჩინე, როგორც გინდა.

— არის! — მეუბნება იგი და რატომღაც იდუმალად, გაღიმებული მაქნევს თავს. — შენი ფული რაში მჭირდება? შეინახე!

— ღმერთივით ღვინო მაქვს სახლში და შენი ნაყიდი შამპანური ვის უნდა, ბიჭო?! — წყრება სარდიონი.

— ის სადღეგრძელო, რომლის თქმასაც ჩვენ ვაპირებთ ახლა, შენი დამპყრველი ღვინით არ დაილევა, ძველო! — „ამშვიდებს“ გიზოია.

— ჯკუდმართს გაუგებ რამეს? — ბურღლუნებს სარდიონი, — ძმარიო, ერთბაშად მამაშენის დაყენებულია, აი!

ბურღლუნ-ბურღლუნით ივლებს წინ აბოიას და სასურსათო მაღაზიისაკენ მიჰყურება.

შევევები გვერდით და ვფიქრობ ჩემთვის: — ეჰეი, სარდიონ ბიძია!

შენ რომ ნატალიასთან ერთად, გვერდი-გვერდ, ჩვენი ქარხნის
თან ერთად, ორდენებითა და მედლებით მკერდამშვენებული, საოცროდ
დემონსტრაციაზე ჩაუვლი ტრიბუნებს, შენ რომ ღიმილით გექნება გაცის-
კროვნებული საზე, დიდი იმედი რომ გექნება და დიდი სიხარული, შენ
რომ ნატალიას საბოლოოდ ეტყვი შენს სათქმელს და ისიც რომ თანახმა
იქნება, მერე რომ თქვენ ერთად იქნებით, სულ ერთად და ბოლომდე რომ
იქნებით ერთად, აი, იმისი სადღევრძელო უნდა დავლიოთ წინასწარ და
აუცილებლად შამპანურით. სხვანაირად არ იქნება, არა და არა! შენ კი,
უკუღმართის რას გაიგებო, ესაა საქმე? — მედიმება წყნარად, ჩემთვის,
იღუმალად და საიდუმლოდ.

— რა გჭირს? — მეკითხება გიზოია.

— შენ ამას ვერ გაიგებ, ვოსრავ! — ეუბნები და ზურგზე მოფერებით
ეუცაცუნებ ხელებს.

მერე ოთხივენი, გადამფრენი წეროებივით დაწალიკავებულები, ხო-
რაგით დატვირთულები მიუყვებით კიბეს მაღლა, მეხუთე სართულისაკენ.
ამჯერადაც სარდიონი მიგვიძღვება წინ, მერე აბოია, მერე გიზოია, მე ჩამ-
კეტი ვარ, სულ ბოლოში ვარ მოქცეული...

— აბა, ჰე, მეჯართებო! — ომახიანად გვამხნევენ სარდიონი, — ჩვენ
სულ, ყოველთვის, ბოლომდე ერთად უნდა ვიყვეთ, სულ ერთად! ასე არ
არის?

— აბა, არა?! — ვეთანხმები მე, — ჩვენა და კიდევ... ნატალია!

წაგებული პარტია

ერთ წიგნად იკინძება
მითი და ზღაპარი,
ჩუმიად ხარ
და მაინც
მზად ხარ, რომ აყვირდე:
არა, საქართველო
სასტუმრო არ არის,
მოხვიდე, იცხოვრო და
წახვიდე!
სულში აშიშინდა იჭვი, ვით ღადარი,
ვინ მოვა,
ვინ არი, რწმენას რომ აღმიდგენს, —
არა, ეს ცხოვრება
ისეთი ცხოვრება არ არის,
რომ თავის განწირვა არ ღირდეს!
ფიქრი და ოცნება,
სიცილი, ხარხარი,
სახეზე ღიმილი დარდივით მარტყია, —
არა, სიყვარული თამაში არ არის,
ტყუოდ და მაინც იგებდე პარტიას.
ერთ წიგნად იკინძება
მითი და ზღაპარი.

ვალსი

იმ ვალს,
ანუ ლექსად სათქმელს,
როგორც ქართველს,
მე რომ მმართვეს,
ვიზღი... გწირავ,

ჩემს სიცოცხლეს
გინთებ, როგორც ხატის სანთელს...
იმ გულს, ანუ

ხნულში ჩარგულ
ჩერგს, სიმაღლის შუქით მორწყულს,
შენი ამაღლება რომ სურს,
მხრებით სუსტს და
ფესვით ჯანმრთელს, —
შენ გავედრებ, ღმერთო ჩემო,
მკერდზე გკოცნი
და ხელს გართყევ.

სიცოცხლეს, სიკვდილს და უკვდავებას

ო, გაზაფხულო, ღმერთი გაკურთხებს,
თუმც შენს წინ ენა უნდა დამებას,
ვამბობ: დიდება ღვთიურ სამკუთხედს —
სიცოცხლეს, სიკვდილს და უკვდავებას!
ო, გაზაფხულო, ღმერთი გაკურთხებს!
ტყიდან გამოდის ცისფერი დალი
და როგორც ნისლი სულში იჭრება.
თუ პირველობა სისხლს ენიჭება,
შენი სიცილით რაღა ვარ მთვრალი...
ტყიდან გამოდის ცისფერი დალი.

ღონორი

მზეს — თვითკურთხეულ ღონორს, რომელსაც
სულ ემეტება სინათლე ჩვენთვის,
ჩვენგან ღვთიური სიმღერა ეთქმის.

ტყეს, როგორც ღონორს, ბოლოს და ბოლოს,
როცა ის ჟანგბადს გამოჰყოფს ჩვენთვის,
მზად ვართ ხავსივით დავუწვეთ ფერხთით.

მაგრამ ერთადერთ პოეტს, რომელსაც
კვლავ ჩვენს გახატობს სისხლად სდის ლექსი,
ზხოლოდ იმიტომ, რომ პოეტია,
ნუ იტყვი, თურმე, ტყვიასაც ვესვრით...

ერთმანეთს უკვე ხილვებშიც ვპარგავთ,
აქვს გამოჭრილი ანგელოს ყელი, —
არც ვინ გეწამს თითქოს,
არც რა გეწამს, მაგრამ
სასწაულს მაინც ვითხოვთ და ველით.

დიდი ზამთარი

ცოტა ახლო მოიწიეთ, კარგად მინდა შეგხედოთ, —
რა დიდ ზამთარს გაუძელით,
ცოცხლები ხართ, ვეფხვებო?

თქვენს წინ ვდგები, როგორც ბავშვი,
რა ვქნა, გთხოვთ მომიტევოთ, —
რა გამღერებთ, ზოოპარკში დაჩეკილ ჩიტებო?!

მომაქვს შუქით სავსე პეშვი,
იქნებ ფრენა ინებოთ, —
რა გახტუნებთ, ვოლიერში მოგუდულო ძრწებო?!

უპასუხო კითხვებს შევრჩი,
მგონი ცეცხლიც მომედო, —
რა გაჩხუბებთ, გალიებში ჩამწყვდეულო ღომებო?!

ნების კალაქში

შეაბარბაცა დედამიწა
 „ავრორას“ ზალპმა,
 ციდან ცას გაწვდა მეხთატეხის
 ძალუმი ელვა,
 ნევის ქალაქში ავარდნილმა
 ოქტომბრის ქარმა
 მილიონობით დამაშვრალთა
 დააცხრო დელვა.
 დანისლულ ცისფერს დაეკარგა
 სამსუიდე დილის...
 წინ წარსდგა მუშა,
 სახე დიმილგადაფენილი, —
 კაცობრიობა დღეის შემდეგ
 სულ სხვა გზით ივლის,
 და მას მეგზურად ეყოლება
 დიდი ლენინი!

ჯანსუღ კოკიძე

ს ა რ ზ ი

აქ ესიზმრებათ ყველაზე ცხადი
 სიზმრები, მაგრამ... ნატერის სიზმრები,
 და ზმანებებში ზეცამდე ადის
 ზარის სმა სიზმრებს შენახიზნები.
 ზარის სმა ოშკის მაღალი ტაძრის,
 უიღუმაღეს ნათლის მფენელი,
 ...აქ ესიზმრებათ ყველაზე ცხადი
 სიზმრები... მაგრამ აუხდენელი.

ცხადია — რით და როგორ გადარჩი,
ისიც ცხადია — რისთვის გადარჩი,
...ოქროს ციხიდან ელვარებს ზარზეა
და მზე ღოცულობს ზარზმის ტაძარში,
ზეცა იღვრება ჩორჩანის თავზე,
მესხეთის მთები იწვის ქარვაში,
...შე უკვე ვაღი — რისთვის გადარჩი,
და ისიც — რით და როგორ გადარჩი.

ახლა რომ მართლა

ახლა რომ მართლა,
ახლა რომ წამით
შენი ღიმილი ცხადად მაჩვენა,
ამ გაელვებით და მხოლოდ ამით
გავამართლებდით ქვეყნად გაჩენას.

რად გაწამებენ პორიზონტები...

რად გაწამებენ პორიზონტები
უსასრულობის იდუმალ ზღვებზე,
რად ვერ სცილდები,
რად ვერ შორდები
ფიქრებს შორეულ და უცხო გზებზე.
რად ფეთქებიან სიმაღლეებად
ენება — წედომის და ენება — მიგნების,
რად გეძახიან ლურჯ სივრცეებად
გაშლილ ვარსკვლავთა პარადიგმები.
რატომ მიუზღე მარადის ჯვარცმად —
პირველ საწყისთა ძებნა — გონებას,
რად ელტვი ყველა საზღვარის წაშლას
და დასრულებულ უსაზღვროებას.

ვახტანგ ახვლედიანი

ქ ე თ ე ჯ ა ნ ი

აქვსი წლისაა ქეთევანი.

თავიდანვე უნდა გითხრათ, სასტიკად არ მოსწონს, ქეთინოს ან ქეთის რომ დაუძახებენ. მაშინვე გაეზუსტება ქვედა ტუჩი, მოექუფრება წარბები და ჩაიბურტყუნებს:

— მე ქეთევანი მქვია!

გულკეთილი და მგრძნობიარე გოგონაა ქეთევანი. ზოგჯერ ღრმად ჩაფიქრება იცის, ზის ასე თავისთვის, ზის, ზის... მერე ისევ აკისკიხდება, ახითხითდება, სახლს წკრიალა ხმით გაავსებს.

რაო? ლამაზი თუა? ვინ, კაცო, ქეთევანი?!

ლამაზია და მერე როგორი!

თმები მზისფერი აქვს, ორ კიკინად შეკრული ყურებოან. ბაფთებით გასკვნილი. ბაფთები ცისფერი უყვარს. ცისფერი და აუცილებლად ფართო. რომ შეხედავ, გეგონება, დიდი თეთრი პეპლები ასხედანო მხრებზე. მერე იმასაც გაიფიქრებ უნებლიედ, ახლა ამ პეპლებმა ფრთები რომ გაიჭნიონ, აფრინდებიან და ქეთევანსაც აიტაცებენო ჰაერში. ამას იმიტომ გაიფიქრებ, რომ ბაფთები ღიღია, ქეთევანი კი — გამხდარი, სიფრიფანა — სიფრიფანა...

ერთხელ ღედამისი მეუბნება:

— იცით, რატომაა ასეთი?

— რატომ?

— ფაფასთან უკაცრავადაა და იმიტომ.

— ააუჰ! — შევიცხადე, — ეგ რა მითხარით! ფაფაზე უკეთესი საჭმელი მთელს ქვეყანაზე არ არის! — ვამბობ და თან ქეთევანს ვუყურებ ცალი თვალით.

— ძია, თუ ასე მოგწონთ ეგ ფაფა, ჭამეთ, რამდენიც გინდათ, — მეუბნება ის ეშმაკის ფეხი, ისა.

არც კარაქი უყვარს თურმე. რაო? აბა, რა უყვარს? რა და, თამაში. თამაში და ხატვა.

საჭმელებიდან? საჭმელებიდან, სამწუხაროდ, არაფერი. ასეთი გოგონა
ნაა და რას იზამ. გამწარებულია საბრალო დედამისი.

მოიცათ... ჰო, მართლა, გამახსენდა, შოკო უყვარს. შოკო რა არის,
არ იცით? არ გყვარებით და იმიტომ, შოკოლადია!.. „დათუნიაზე“ ზომ
გიჟ-დე-ბა! აქვს პირის გემო, ა? თქვენ რას იტყვით? ისე, მეც არ ვიტყვი
ახლა უარს მაგ სასუსნავზე. კიდე... ნიგვზიანი შოკო უყვარს ქეთევანს.
რა ჰქვია, არ ვიცი, ვიცოდი, მაგრამ დამავიწყდა. ნიგვზიან შოკოზე ნამდ-
ვილად არ ვიტყვოდი უარს. რაო? მე და ქეთევანს ერთნაირი გემოვნება
გვაქვს? მთლად მასე არაა. მე, მაგალითად, ფაფაც მიყვარს. ამხელა კაცი
ზომ ვარ, მაინც მიყვარს ფაფა. თანაც კარაქიანი, უკარაქოს კარაქიანი მი-
რჩენია.

კი, გამზდარი გოგონაა ქეთევანი, მაგრამ ლამაზი, ლამაზი — ოპოპოპო!
სიმსუქნე, რასაკვირველია, კარგი არაა, მაგრამ ცოტას, სულ ცოტას რომ
მოიმატებდეს ქეთევანი, გეფიცებით, მზეთუნახავი გოგონა იქნება.

ჰო, იმას ვამბობდი, დიდი თვალები აქვს-მეთქი ქეთევანს. კუთხე-
ლში აპრეხილი, გრძელი შავი წამწამებით დაჩრდილული.

ფერი?... როგორ გითხრათ... ადრიან გაზაფხულზე ხასხასა ბაღაში
რომ ამოვა კორდზე და აბიბინდება, გინახავთ? მერე ალიონზე მზეც ამოი-
წვერება და სხივებით შეეთამაშება მაღალი ხეების კენწეროებს... ბაღაში
მაშინ უცნაურ ფერს მიიღებს. ერთი შეხედვით, ღია მწვანეს. თვალებს
რომ მოჭუტავ და გახედავ, ალისფერიც დაჰკრავს თითქოს. გი-ნა-ხავთ?
ჰო, ასეთი თვალები აქვს ქეთევანს.

თუ მზიარულ გუნებაზეა, ხშირად ახამხამებს წამწამებს. მაშინ მის
თვალებში ნამდვილი ფერხული აქვთ ჭინკებს. მოიწყენს და — ჩააფენს წა-
მწამებს. მოიბუზება თვითონაც. გაბუსხავს ქვედა ტუჩს და არის ასე.
დროგამოშვებით გააღებს თვალებს და დაიძვრება წამწამები ადგილიდან.
ისე ნეეელა მიიწევენ მაღლა ქეთევანის წამწამები, რომ იფიქრებ, საღამო-
მდე ვერ აეფინებიანო.

ხატვა რომ უყვარს ქეთევანს, უკვე გითხარი. ამ დროს ძალიან ჩაფი-
ქრებულია, შთავონებული...

ერთ დღეს, თურმე, ძალიან მოიწყინა ქეთევანმა. გაიღვიძა და, წამოდ-
გა თუ არა, ფანჯარასთან მოკალათდა, ციკქნა თითებში ჩარგო ნიკაპი, ილა-
ყვებით დაეყრდნო რაფას და ნაღვლიანად მიაჩერდა სივრცეს.

ვინ იცის, მერამდენეჯერ მივიდა მასთან ბებო, მაგრამ... დაბნეულ
იყო ბებია... მათ პირველად ვერ გაუგეს ერთმანეთს...

ქეთევანის მაგიდაზე წინააღმდეგობით დახატული სურათი იდო. იგი ფერა-
დი ფანქრებით იყო შესრულებული. საერთოდ ღია ფერებში ხატავს ყვე-
ლაფერს გოგონა. განსაკუთრებით ცისფერი იზიდავს, ნარიჯისფერიც. ამ
ორ ფერს შესანიშნავად უხამებს ერთმანეთს. უკ, რამდენი სინათლე და სი-

მსუბუქა მის ნახატებში! ამ ფერებით ხატავს იგი დედის, მამის,
ბებოს, დეიდა ნატოს, უმცროს ძმას — მამუკას და ფუმფულა ფისოს...
მთელ სამყაროს.

ქეთევანმა მაგიდისაკენ მოიხედა, მერე ფრთხილად ჩამოვიდა სკამი-
დან, კარადის უჯრიდან ხატავი ფანქრები ამოალაგა, ჩაფიქრდა და ხა-
ტებს შეუღვა...

გვიან საღამოს შინ დაბრუნებულმა მამამ უჩვეულოდ მუქ ფერებში
მესრულებული საკუთარი პორტრეტი რომ შენიშნა მაგიდაზე, შეცბა.
ერთხანს შუბლშეჭმუნული დასცქეროდა ნახატს, მერე მეორე ოთახში გა-
ვიდა, ფიქრებში გახვეულ ქალს მხარზე ხელი დაადო და წარმოუსთქვა:

— მაპატიე... გუშინდელიც გამო მაპატიე, ძვირფასო!..

უცებ მოეჩვენა ორივეს, თითქოსდა ლოგინში მშვედად მშინარე ქეთე-
ვანს ოღნავ შესამჩნევმა ღიმილმა გადაურბინა სახეზე...

ს ბ ზ ე ი მ ო

ზღვა ხალხი, ზღვა ღიმილი,
დროშებს არხევს ზღვაური,
უფროსების მხარდამხარ
ჩვენც ტრიბუნებს ჩავუვლით.

საზეიმოდ შეგვიკრავს
ყვავილები კონები,
მოვიღვართ, მოვიმღერთ
მე და ჩემი ტოლები.

ოქროსფერი სხივებით
ზეცის თალი ბრწყინდება,
ოქტომბრის დღესასწაულს
სალამი და დიდება!

ვაჟა კონსტანტინიძე

აჭარის რევკომის პირველი თავმჯდომარე

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 70 წლის საიუბილეო დღეებში ღრმა პატივისცემით ვიგონებთ იმ ადამიანებს, რომლებმაც მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს ვ. ი. ლენინის მიერ ჯერ კიდევ რევოლუციამდე შემუშავებული ჭეშმარიტად მწყობრი მარქსისტული და მეცნიერულად ყოველმხრივ დასაბუთებული პარტიის სტრატეგიისა და ტაქტიკის განხორციელებაში.

ასეთ მოწინავე პიროვნებათა კატეგორიას განეკუთვნება სერგო ქავთარაძე, რომელმაც მთელი თავისი ხანგრძლივი ცხოვრება (დაიბადა 1885 წელს, გარდაიცვალა 1971 წელს) მთლიანად უძღვნა სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებას, შემდეგ ახალი წესწყობილებას დამკვიდრებისა და აყვავების დიად საქმეს.

განსაკუთრებით დიდია სერგო ქავთარაძის როლი აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამკვიდრებაში. იგი იყო ქ. ბათუმისა და შემდეგ ბათუმის ოლქის რევოლუციური კომიტეტის (რევკომის) პირველი თავმჯდომარე.

გეამაყება, რომ ამ ცნობილ სახელმწიფო მოღვაწესთან და დიდებულ ადამიანთან მქონდა დაუვიწყარი შეხვედრები. სერგო ქავთარაძე 1956 წელს, ჰენსიაზე ვასელის შემდეგ, ორჯერ ესტუმრა ბათუმს. 1964 წელს იგი ქალიშვილთან ერთად ისვენებდა ქობულეთში და ერთი დღით ჩამოვი და ჩვენს ქალაქში. იგი გულდასმით გაეცნო რევოლუციის მუზეუმის ექსპოზიციას (იმხანად ამ მუზეუმის დირექტორი ვიყავი). შევთავაზე ქალაქის დათვალიერება. პირველად მოვინახულეთ ის ადგილი, სადაც ბათუმის ციხე იყო.

მოიგონა 1921 წელი, როდესაც მუშაობდა საქართველოში საბჭოთა რუსეთის საელჩოში მრჩეველად, შემდეგ ელჩად.

აჭარის რევკომი მოთავსებული იყო ბათუმის გენერალ-გუბერნატორის შენობაში, სადაც დღეს სამშობიარო სახლია. პატივცემულ სერგოს გაუკვირდა, რომ ეს შენობა ისეთი არ არის, როგორიც მაშინ იყო. მე იგი მივიყვანე შენობის იმ ნაწილთან, რომელიც რამდენიმე წლის წინათ მიშენდა, რაც მოსაწონია, ძველი შენობის არქიტექტურული ფორმების სრული

დაცვით. ბატონმა სერგომ აღფრთოვანებით მიგვანიშნა იმ უთახში, სადაც იგი მუშაობდა, როგორც რევკომის თავმჯდომარე. შემდეგ ჩვენ ვეწვიეთ ლენინის მოედანს და დავათვალიერეთ აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლებისა. აჭარის ბრძოლაში გმირულად დაცემულთა ხსოვნის აღსანიშნავად აღმართული ობელისკი. სერგო ქავთარაძემ ხმამაღლა წაიკითხა ობელისკის წარწერა „ძმათა საფლავი აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისათვის დაღუპული მებრძოლებისა“ და ღიმბიმორეული განწყობილებით თქვა, რომ აქ დაშვებულია სერიოზული შეცდომა, ობელისკი სხვა ადგილას დგას, აქ საფლავი არ არისო, წამიყვანა და მოედნის ის ადგილი მაჩვენა, სადაც ეს მებრძოლები არიან დასაფლავებული. ეს ადგილი ორჯონიკიძის ქუჩის დასაწყისიდან 30 მეტრის დაშორებითაა.

ს. ქავთარაძემ სხვა საინტერესო ამბებიც მოგვითხრო, რაც უბის წიგნაკში ჩავიწერე. მან მნიშვნელოვანი ტექნიკური დაბრკოლებების დაძლევის შედეგად მოახერხა 1921 წლის 18 და 19 მარტს ბათუმში გამოსულიყო გაზეთები „უწყებები“ და „იზვესტია“, რომლებიც ყოველდღიურად იბეჭდებოდა, როგორც რევკომის ორგანო.

სერგო ქავთარაძე აქტიურად თანამშრომლობდა ვ. ი. ლენინის მიერ 1905 წ. დაარსებულ არალეგალურ გაზეთ „პროლეტარში“, რომელიც გამოდიოდა ჟენევაში. იმ ხანებში გაეცნო იგი ვ. ი. ლენინს. ს. ქავთარაძე ხშირად ივონებდა დიდ ბელადთან შეხვედრებს და ვულში ჩამწვდომი სიტყვებით ამბობდა, რომ ვ. ი. ლენინის გაცნობამ, მასთან შეხვედრებმა ახალი მათრგანიზებელი ძალა, ფიზიკური სიმწიფე და სულიერი სიფაქიზე შემძინაო.

ერთ დღეს ს. ქავთარაძემ რევკომში მოიწვია აჭარის მეჯლისის ხელმძღვანელები და გაუმართა საუბარი იმის თაობაზე, რომ აჭარის მკვიდრი მოსახლეობა აქტიურად ჩაბმულიყო ახალი, სოციალისტური სისტემის დამკვიდრების საქმეში. მათ ფართოდ უნდა გავაცნოთ საქართველოსა და აჭარის რევკომების მისაღმების ტექსტები აჭარის მოსახლეობისადმი.

ჩვენ ვითვალისწინებთ ადგილობრივ მკვიდრთა უკუღმართ ბედისწერას, რომ ისინი თითქმის საში საუკუნის განმავლობაში თურქეთის ოკუპაციის პირობებში ცხოვრობდნენ, რომ მათ დიდი მსხვერპლის ფასად მიაღწინეს მუსულმანური სარწმუნოება. შეუძლებელია დავივიწყოთ იმ მოწინავე აჭარლების დიდი ღვაწლი, რომლებიც ქადაგებდნენ, მუსულმანური სარწმუნოების თავზე მოხვევამ არ უნდა დაგვაიწყოს ჩვენი ეროვნული ღირსება, რომ ჩვენ ქართველები ვართო. ამ საუბარში სერგომ თქვა, რომ ჯერ კიდევ გასული საუკუნის მიწურულს ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით გამოცემულ ჟურნალ „ივერიაში“ იბეჭდებოდა აჭარის მოწინავე შვილთა წერილები, სადაც ეს მეტად მნიშვნელოვანი ეროვნული საკითხი დიდი პატრიოტული მგზნებარებით შექცდებოდა.

ვევლას უნდა ჩავუნერგოთ ეროვნული თვითშეგნებაო, — განაცხადა ს. ქავთარაძემ, იგი თხოვს სტუმრებს განმარტონ — რას ნიშნავს მეჯლისი. შემდეგ აბაშიძე იძლევა ასეთ განმარტებას: მეჯლისი არაბული სიტყვაა, მისი ფუძეა „მეჯლის“, რაც ნიშნავს შეკრებას, ბჭობას, თურქეთსა და ირანში მეჯლისი არის მთავრობის ორგანო. ეს სიტყვა აგრეთვე ნიშნავს წვეულებას, ღზინს, ზეიმს. სერგო ქავთარაძემ მაღლონა გადაუხადა შემდეგ აბაშიძეს.

სერგო ქავთარაძეს ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ექვთიმე თაყაიშვილთან, რომელიც გუშაგობდა მენშევიკური საქართველოს მთავრობის მიერ საზღვარგარეთ წაღებულ ძვირფას განძეულს.

ე. თაყაიშვილმა შეხვედრისას ს. ქავთარაძეს მოუთხრო თავისი ბავშვობის წლებში გადატანილ უბედურებაზე. მამა, საზღვრის მცველი ოფიცერი, ადრე გარდაეცვალა, ხოლო დედა, მაკვანეთელი ნაკაშიძე, ხუთი წლის რომ იყო, მაშინ გამოეთხოვა სიცოცხლეს და მამის გვერდით დაასაფლავეს. მას სამი წლის ასაკში ფეხი სერიოზულად დაუზიანდა და მთელ ცხოვრებას კოჭლობაში ატარებს. მან ბევრი გაჭირვება გამოიარა. ექვთიმემ დიდი მადლიერებით მოიხსენია საყვარელი ბებია, საჯავახოელი შარაშიძე, რომელმაც არა თუ შეუნარჩუნა ჯანმრთელობა, ცხოვრებაში შეტად დასაფასებელი გზა გაუკაფა. თუ არა საყვარელი ბებია, მე დღეს სლავოგაწვევტილი ვიქნებოდიო.

სერგო ქავთარაძე იმყოფებოდა იმ 400 პატიმართა ჯგუფში, რომლებიც მენშევიკების მთავრობამ 1921 წლის 7 მარტს ქუთაისის ციხიდან ბათუმის ციხეში გადმოიყვანა. 10 მარტს საღამოს იგი ბადრაგის თახჩლებით ციხიდან გამოიყვანეს და ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე მდგომ სამგზავრო ვაგონის სალონში შეიყვანეს (მაშინ ამ მოედნიდან საბარგო სადგურამდის რკინიგზის ხაზი გადიოდა). გააფრთხილეს, რომ მასთან საუბარი სურდა მენშევიკური მთავრობის მეთაურს ნოე ჟორდანიას.

ნ. ჟორდანიამ ს. ქავთარაძეს შემდეგი განუცხადა: საბჭოთა რუსეთთან დაღებული ხელშეკრულებით ჩვენს შორის ომი არ უნდა ატეხილიყო. მან სთხოვა სერგოს ამ საკითხზე გამოეთქვა თავისი აზრი. ეს ომი საბჭოთა რუსეთს არ წამოუწყია. — უთხრა სერგომ, — იგი შედეგია საქართველოს მთელ რიგ რაიონებში, მათ შორის, თბილისში, მშრომელთა აჯანყებებისა, იმ მშრომელებისა, რომლებთანაც თქვენ ვერ გამოიხატეთ სავსებით ერთგულება; როდესაც ეს აჯანყებები სისხლში ჩააბრჩვეთ, დაიჭირეთ ხელმძღვანელები და მათ სასტიკად გაუსწორდით, მაშინ ჩვენ დახმარებისათვის მივმართეთ საბჭოთა რუსეთის მთავრობას.

ნ. ჟორდანიას და ს. ქავთარაძის საუბარი დიდხანს გაგრძელდა, მ. ჟორდანიამ ს. ქავთარაძეს თხოვდა მიეღო ზომები, რაც შეიძლება ადრე

შეწყვეტილიყო ოპი, რომ გამართულიყო მოლაპარაკება. ს. ქავთარაძე ციხეში დააბრუნეს.

რამდენიმე დღის შემდეგ ს. ქავთარაძე კვლავ მიიწვია ნ. ჟორდანიამ და განუცხადა, რომ იგი ყოველთვის წინააღმდეგი იყო ერთმანეთს შორის სისხლისღვრისა, რომ მთავრობამ გადაწყვიტა შეწყვეტოს წინააღმდეგობა, რადგან იღვრება უდანაშაულო ქართველთა სისხლი, რომ ს. ქავთარაძემ შეადგინოს ადგილობრივი მთავრობა და ყველაფერი იღონოს ბათუმის შესანარჩუნებლად საქართველოს საზღვრებში.

ეს საუბარი მიმდინარეობდა ნ. ჟორდანიას მთავრობის ბათუმიდან წასვლის რამდენიმე საათით ადრე. 17 მარტს, ღამით, ეს მთავრობა იტალიის გემ „ფერენ-ჟოზეფ-მირილით“ საზღვარგარეთ გადაიხვეწა. ამავ დღით სერგო ქავთარაძის შეთაურობით შეიქმნა რევეკომი. მეორე დღეს გამოირკვა, რომ თურქეთის ჯარს გადაუწყვეტია ქალაქის ოკუპაცია, დაუყოვნებლივ საჭირო შეიქმნა სამხედრო ღონისძიებათა განხორციელება, მაგრამ დადგინდა, რომ რევეკომის განკარგულებაში არსებული ძალები ნაკლებად იყო გასამხედროებული. მიღებული იქნა გადაწყვეტილება უკვე დაშლილი მენშევიკური ჯარის ნაწილებში მოეძებნათ პატრიოტულად განწყობილი პირები, მათგან შეედგინათ სამხედრო ნაწილები. პირველ რიგში, საჭირო იყო შეთაურის გამოძებნა, რომელიც სარდლის როლს შეასრულებდა. თენგიზ ჟღენტს დაევალა რევეკომის სახელით მოლაპარაკება ეწარმოებისა მენშევიკთა ჯარის გენერალ გ. მაზნიაშვილთან. მან უარი განუცხადა და გენერალი მიიწვიეს რევეკომში, ხანგრძლივი საუბრის შემდეგ გ. მაზნიაშვილი დათანხმდა და მოითხოვა პირობა, რომ თვითონ და მისი ოფიცრები არ დაისჯებოდნენ მენშევიკურ არმიის სამსახურისათვის.

ს. ქავთარაძე ასეთ პირობას ოფიციალურად უდასტურებს. გ. მაზნიაშვილი თხოულობს ცალკე ოთახს, ქაღალდებს და საწერ-კალამს, აგრეთვე კონიაკს, მას უსრულებენ ყველა პირობას, მთელი დამე მაზნიაშვილი რამდენიმე ოფიცერთან ერთად ადგენს ბრძოლის სტრატეგიულ გეგმას. თურქე, კონიაკი იმიტომ მოითხოვა, რომ მუშაობისას სიმხნევე შეენარჩუნებინა და არ ჩასძინებოდა. გენერალმა მაზნიაშვილმა წარმატებით შეასრულა სარდლის მოვალეობა. ყველაზე დიდი ბრძოლები გაიმართა კახაბრისა და ბარცხანის მიდამოებში. თურქეთის ჯარმა დამარცხების შემდეგ 21 მარტს, ღატოვა ბათუმი, ამ ბრძოლებში დაიღუპა 83 ქართველი ჯარისკაცი, აქედან 40-მდე ჭირისუფალმა თავიანთ სოფლებში წაასვენა, დანარჩენი კი 23 მარტს დაასაფლავეს ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე.

სერგო ქავთარაძე 1940-1945 წლებში მუშაობდა სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარიატში, ჯერ განყოფილების გამგედ, შემდეგ კომისრის მოადგილედ, დიპლომატიური მისიით იყო საფრანგეთში,

ინახულა ნ. ჟორდანიას, მათ შორის გაიმართა საუბარი საფრანგეთის მთავრობის
ერეზ ქართველ ემიგრანტთა სამშობლოში დაბრუნების თაობაზე.

ნ. ჟორდანიამ ს. ქავთარაძეს გააცნო მის მიერ შედგენილი მიმართვა
ემიგრანტებისადმი, იგი აქ მცხოვრებ ქართველებს მოუწოდებდა დაბრუნე-
თულიყვნენ სამშობლოში. საუბრის ბოლოს ნ. ჟორდანიამ აღნიშნა, რომ
პირადად მე ვერ დავბრუნდები, რადგან მოსუცი ვარ და ჯანმრთელობა
პერყეული მაქვსო.

სერგო ქავთარაძემ პარიზში მონახულა ექვთიმე თაყაიშვილი. საუ-
ბარი გაიმართა მენშევიკური საქართველოს მთავრობის მიერ საფრანგეთ-
ში წაღებული საქართველოს უპირობო საგანგებო განმედილის სამშობლოში
დაბრუნების საკითხებზე. ცნობილი იყო, რომ ი. სტალინისა და საფრანგე-
თის პრემიერ-მინისტრ დე გოლის შეთანხმების საფუძველზე ექვთიმე თა-
ყაიშვილს უნდა განეხორციელებინა ეს ისტორიული მნიშვნელობის მისია.
ე. თაყაიშვილმა ს. ქავთარაძეს მოახსენა, რომ საფრანგეთის მთავრობის
დახმარებით ყველაფერი მზად არის და ეს უპირობო განმედილი მაღე და-
ბრუნდება მის პატრონს — საქართველოსო.

მორიგი შეხვედრის დროს მის ოჯახში (თბილისი, ნ. ნიკოლა-
ძის ქ. № 7), მე ვთხოვე ბატონ სერგოს ბათუმის რევოლუციური მუზეუმი-
სათვის დაეწერა მოგონება, რომელშიაც აღწერილი იქნებოდა ბათუმის
რევოლუციის საქმიანობა. მისი თავმჯდომარედ მუშაობის პერიოდში. ბატონ-
მა სერგომ გვითხრა, რომ ასეთი თხოვნით ბევრი სამეცნიერო დაწესებუ-
ლება და მუზეუმი მომმართავსო... არც ისე ხანგრძლივი, მაგრამ დაბა-
რული შრომის შედეგად კიდევაც დაიწერა ამ თემაზე მოგონება „1921 წელი,
თებერვალი“, რომელიც გამოქვეყნებულია ჟურნალ „მნათობში“ (1957 წ.
№ 11).

სერგო ხშირად ამბობდა: მე ძლიერ მიყვარს ბათუმი, აქ პირველად
კოფინის დროს შესანიშნავი განწყობილება დამეუფლა, ბათუმი ამის შემდეგ
მე შევიცანი როგორც მწუხარების გამქარებელი, ამიტომ მიწა ხშირად
გვსტუმრობს თქვენს ლამაზ ქალაქს. რასაც, სამწუხაროდ, ვერ ვახერხებო.

სერგო ქავთარაძეს გასათვარი მენსიერება ჰქონდა, ახლობლებთან
საუბრისას იგონებდა მშობლიური ერის ისტორიის მნიშვნელოვან მო-
ვლენებს და მუდამყამს იმაზე ფიქრობდა, რითი გაეწია სამსახური საფარე-
ლი სამშობლოს — საქართველოსათვის.

როგორც ცნობილია 1945-1952 წლებში სერგო ქავთარაძე იყო საბ-
ჭოთა კავშირის სრულუფლებიანი ელჩი სოციალისტურ რუმინეთში. მისი
დაშსახურება აღინიშნა რუმინეთის სოციალისტური რესპუბლიკის პირ-
ველი ხარისხის ოქროს ვარსკვლავის ორდენით, სერგოს მკერდს ამშვენე-
ბდა სამი ლენინის, ორი შრომის წითელი დროშის ორდენი და მრავალი
მედალი.

სერგო ქავთარაძე იყო შესანიშნავი პიროვნება, იგი ყოველთვის მისი ზიდველად, მჭევრმეტყველურად გვესაუბრებოდა. საკმარისი იყო მასთან ერთი შეხვედრაც კი, რომ თქვენს მეხსიერებაში სამუდამოდ აღბეჭდილიყო მისი შთაბეჭდილებები.

1971 წლის 17 ოქტომბერს ღვაწლმოსილი და დიდებული მოქალაქე, სერგო ქავთარაძე, გარდაიცვალა. გლოვის დღეებში თბილისში გაემგზავრნენ აჭარის მშრომელთა წარმომადგენლები, რომლის შემადგენლობაში მეც ვიყავი.

აჭარის რევკომის პირველი თავმჯდომარის ღვაწლს ყოველთვის მადლიერებით მოიგონებს ჩვენი ზალხი.

ლადო შარაშიძე

პირველი წითელარმიელი

1921 წლის 16 მარტს კაეკასიის მე-18 ცხენოსანმა დივიზიამ სამოქალაქო ომის გამირის დიმიტრი ჯლობას სარდლობით თოვლიანი გოდერძის უღელტეხილი გადმოილა და ბათუმისაკენ დაეშვა. უკვე ორი დღის შემდეგ წითელარმიელები მშრომელებთან ერთად ზეიმობდნენ საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებას აჭარაში.

ღღანელი ხუსეინ ფუტყარაძე საგანგებოდ დახვდა განმათვისუფლებლებს ბორჯომში, წითელარმიელიც გახდა და უვნებლად გამოატარა ისინი ჩვენს ქალაქამდე.

დ. ჯლობას ყოფილი აღიუტანტი, გადაადგარი პოლკოვნიკი გიორგი მარტინენკო თავის გამოცხადებაში „მე-18 ცხენოსანი დივიზიის ლეგენდარული გადასვლა გოდერძის უღელტეხილზე“, მოგვითხრობს: „ხუსეინ ფუტყარაძე იყო დივიზიის შტაბის საკომენდანტო რაზმის მებრძოლი, ჩვენი დივიზიის შემადგენლობაში ნებაყოფლობით ჩარიცხა ამ ისტორიული ლაშქრობის წინ. იგი მიაბიჯებდა საავანგარდო კოლონის თავში დივიზიის უფროსს ჯლობასთან ერთად როგორც მეგზური, გზის კარგი მცოდნე“.

ენახოთ, რას აკეთებდა მანამდე აჭარის პირველი წითელარმიელი, რა ბედი ეწია საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ.

მკვლევარ ვ. ჯანჯღავას ცნობით, 1895-1904 წლებში ხულოს რაიონიდან ბათუმის ფოთში შავ სამუშაოზე წასულა 480 გლეხი, მათ შორის იყვნენ გოვნიანური დურსუგოგიტძე, ღღანელი ხუსეინ ფუტყარაძე და სხვები.

საქართველოს რევოლუციის მუზეუმში დაცული მასალებიდან და ვეტერანთა პორტრეტებიდან ვლინდება, რომ ხ. ფუტყარაძე როტშვილის ქარხნის მუშა, აქტიურად მონაწილეობდა რევოლუციურ მოძრაობაში, ავრცელებდა პროკლამაციებს, ასრულებდა სხვა დავალებებს. შემდეგ რევოლუციური შეგნება შეჰყონდა ზემო აჭარისა და მუხომბელი შავშეთის მშრომელებში.

აჭარის საბჭოების პირველი ყრილობების დელეგატი, შუახევის რაიონის კვანძების სასოფლო საბჭოს აღმასკომის ყოფილი თავმჯდომარე, პარტიის წევრი 1931 წლიდან მიხეილ ფუტყარაძე იგონებს: საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე სოფლ

მოსახლეობას არავინ უმართავდა ხელს. გლეხებს მოჯამაგირეობით გაგვლინებდა თავი. ზოგიერთებმა ბათუმს მიაშურეს და მუშები გახდნენ. მათ შორის იყვნენ სულსკედი, ტყარაძე, დურსუნ გოგიტიძე, სულეიმან ზოსიძე, ნური ფუტყარაძე და სხვები. სწორედ მათ გაგვისხნეს გონება, რევოლუციური სულისკვეთებით შეგვადარადესო.

ბ. ფუტყარაძემაც შრომა მოჯამაგირეობით დაიწყო. ასე უკეთ გაიგო, თუ რას წარმოადგენდა უუფლებო კაცი, რა იყო ჩაგვრა და უკანონობა. შემდეგ, როგორც ეთქვით, ბათუმს მიაშურა და როტმილდის ქარხნის მუშა გახდა. გაბედული და ამხანაგების გამტანი მალე შეითვისეს, კიდევაც დაიაზლოვნეს. ბათუმის პროლეტარიატის რევოლუციური მოძრაობის აქტიური მონაწილე, პარტიის წევრი 1925 წლიდან ღურსკუნ გოგიტიძე თავის მოგონებაში წერდა: ბ. ფუტყარაძემ სამუშაოზე მომაწყო, შემდეგ სანდო ამხანაგები გამაცნო და გვერდში ამომიყენა. მას დამრიგებელსა და უფროს ამხანაგს ვუწოდებდით.

შუაგველთა ჯგუფი აქტიურად მონაწილეობდა რევოლუციურ საქმიანობაში. აგრ-
ელებდნენ პროკლამაციებს.

ბ. ფუტყარაძე ბათუმელია. 1902-1905 წლების რევოლუციური ბრძოლების აქტიური მონაწილეა. 1905 წლის 15 ნოემბერს აზიზის მოედანზე გაიმართა ოდესაში შავ-რაზმელების მიერ მოკლული ახალგაზრდა მეცნიერის ა. კლდიაშვილის ცხედრის ჩაპო-სვენებასთან დაკავშირებული გრანდიოზული მიტინგი. მუშებს გამოუტანიათ დროშები, მარქსის სურათი, ლოზუნგები წარწერით: „ძირს თვითმპყრობელობა“, „გაუმარჯოა დემოკრატიულ რესპუბლიკას“.

ეს იყო უკანასკნელი რევოლუციური გამოსვლა ბათუმში, რომელშიც ბ. ფუტყარაძემ მიიღო მონაწილეობა. მალე როტმილდის ქარხანა დახურეს და ისიც იძულებუ-ლი გახდა სოფელს დაბრუნებოდა. ახლა რევოლუციურ საქმიანობას ეწეოდა მშობლი-ურ და მეზობელ სოფლებში, ხულოსა და ახალციხეში, არაერთხელ იყო იმერხევესა და შავშეთშიც.

1905 წლის დასდევს ხულოში გაიმართა თვითმპყრობელობის საწინააღმდეგო ხალხმრავალი მიტინგი, რომელზეც მტკიცე მოთხოვნები წაუყენეს მთავრობას. ამაში ბ. ფუტყარაძის ხელიც ერიო.

პირველი იმპერიალისტური ომის შედეგად აჭარა მნიშვნელოვნად დაზარალდა, იმპერატორს ოსმალთა თარეშმა და ძალმომრეობამ.

ხალხის დაცვის მიზნით ბ. ფუტყარაძემ ზემო აჭარაში პატარა რაზმი ჩამოაყალიბა. მასში შედიოდნენ ზეჟერია ლორთქიფანიძე და იუსუფ თურმანიძე უჩამბიდან, ალაღი და იუსუფ ბოლქვაძეები ხულოდან, მუხამედ დავითაძე შუახევიდან, მემედალ ტარიე-ლაძე, დურსუნ სურმანიძე და მურთაზ დუმბაძე ჭვანიდან, იუნუს ბერაძე ფურტიოდან, ოსმან დავითაძე და მურად ფევაძე ტბეთიდან, ხუსეინ თავდგირიძე ჯაბნიძეებიდან, დურსუნ აბაშიძე ქიძინიძეებიდან, ალი მაკარაძე მაწყყალითიდან, დურსუნ გოგიტიძე გოგნიაურთან და სხვები. ჯერ იყო და, დაარბიეს ხელისუფლების ადგილობრივი და-წესებულებანი, გარეგნს მოხელეები, მოთხოვეს, არ ჩარეულიყვნენ მათ საშინაო ცხოვრებაში და სხვა. ეს ამბოხება ჩააქრო ჯარმა. 16 კაცი ბათუმის ციხეში ჩასვეს, მაგრამ მაინც არ შედრკნენ და 5 ივნისს ხელისუფლების დაწესებულებანი გადაწვეს.

1917 წლის მარტში მიტინგები გაიმართა ქედასა და ხულოში. მისი მონაწილეები მიესალმნენ თვითმპყრობელობის დამხობას, ბ. ფუტყარაძემ და ზ. ლორთქიფანიძემ შეიარაღებული რაზმი ჩამოაყალიბეს მეზობელ იმერხევეშიც.

მკვლევარ რ. სურმანიძის ცნობით, კადრის ოფიცერი, „სამუსლიმანო საქართველოს განმთავისუფლებელი კომიტეტის“ აქტიური წევრი ყ. შერვაშიძე და მისი თანამებრ-ძოლები იარაღით იბრძოდნენ 1919 წელს ახალციხე-ახალქალაქში შექმნილ მოღალატე-თა ბანდის წინააღმდეგ, რითაც დიდად შეუწყეს ხელი ბანდის განადგურებას, ეს მა-

შინ საგანგებოდ აღინიშნა, ქებით მოიხსენიეს აგრეთვე „ის 200 აპარეტი, რომელიც ქართველი ხალხის ინტერესები დაიცავს“.

ბ. ფუტყარაძე ამ რაზმის ერთ-ერთ ორგანიზატორად გვევლინება. პარტიის წევრმა 1948 წლიდან ახმედ მაკარაძემ საინტერესო ცნობები მოგვაწოდა. 1917-1921 წლებში ახალციხის გიმნაზიაში ვსწავლობდი. ერთხელ ჩემთან ნათესაუების წერილით ბ. ფუტყარაძე მოვიდა. დაათვალიერა სახლი, უბანი, გაეცნო მეპატრონეს და წავიდა, მაგრამ მალე დაბრუნდა. ახლდა ბაირამალი დავითაძე და ორი ქობულეთელი, ისინი ვამაცნო და მთხოვა, საჭიროების შემთხვევაში დაეხმარებოდი.

1919 წლის გაზაფხულზე საპროტესტო მოძრაობამ ინგლისელთა წინააღმდეგ განსაკუთრებული ხასიათი სწორედ ხულოსა და ქედის რაიონებში მიიღო. ამიტომაც 5 მარტს ინგლისელებმა გამოსცეს ბრძანება მკაცრი ზომების შემოღების შესახებ. დამნაშავეთა ადგილზე დახვრეტაც დაადგინეს.

ბ. ფუტყარაძე ამ მოძრაობის აქტიური მონაწილე იყო. ამის შემდეგ პატრიოტს დიდხანს არ უცოცხლია, მაგრამ მანამდე მეტად ღირსსახსოვარი მოვლენის უშუალო მონაწილე გახდა.

„წითელი არმია ახალციხიდან ბათუმისაკენ უნდა წამოსულიყო. საჭირო იყო ჯანმგებარი, გამბედავი და გზის კარგი მცოდნე, ადგილობრივ მოსახლეობასთან ადვილად დამაკავშირებელი კაცი. დახმარებისათვის აჭარის პატრიოტებს მიმართეს. აი, სწორედ მათი რეკომენდაციით ბრძოლებში გამოწრთობილი ბ. ფუტყარაძე ახალციხეში გაემგზავრა.

დ. ქლობას დივიზია მალე გოდერძს მოადგა. თოვლი დიდი იყო, ციოდა, მაგრამ უღელტეხილი მაინც გადმოლახეს და მოსახლეობის დახმარებით ორ დღეში ბათუმს მოადღწიეს. როგორც ვთქვით, ბ. ფუტყარაძე მათ წინ მიუძღოდა.

გამოცდილი, სანდო და ზემო აჭარის კარგი მცოდნე მალე საგანგებო დავალების შესასრულებლად საზღვრისპირა სოფლებში ვავზავნეს. უნდა აესხნა მოსახლეობისათვის, რომ აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლება დამყარდა, დაიღო ხელშეკრულება ოსმალეთთან, ისინი უკვე ვერ გაბედავენ შემოჭრას ჩვენს მხარეში... დროის მოგებრს მიზნით მერისიდან დღევანში ვადავიდა, მცირეწლოვანი შვილები მოინახულა, მეორე დღეს ხიხაძისისაკენ გაემართა, თუმცა უჩვეულო ნისლს დაეფარა იქაურობა.

ბ. ფუტყარაძემ იცოდა, რომ საშიშროება შოელოდა, ამიტომაც ამხანაგები გააყოლეს, მაგრამ მოსყიდულმა ტყვიამ მუხანათურად განგმირა იგი. ოსმალების აგენტები დაესხნენ მათ. ამ ამბავმა მთელი სოფელი ფეხზე დააყენა, ბანდიტები იქვე მოჰკლეს.

ბ. ფუტყარაძე მანამდე მთაში ვავზავნეს, როგორც ხულოს რევკომის თავმჯდომარე. საქართველოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატში წარდგენილ ერთ მოხსენებაში წერია: „რაიონული რევკომები შეიქმნა ქობულეთსა და ზემო აჭარაში. მათი შემადგენლობა დამაკმაყოფილებელია. ზემო აჭარის რევკომში სამი ჩვენი კაცია“. რასაკვირველია, აქ ლაბარაკია ბ. ფუტყარაძეც, რომელიც ხულოს რევკომის თავმჯდომარედ საბ. კოთა მთავრობის სახელით მე-18 დივიზიის სარდლობამ დ. ქლობას რეკომენდაციით დანიშნა. აჭარის რევკომის თავმჯდომარის სერგო გუბელი-მემძარიაშვილის 1921 წლის 3 ივლისის მოხსენებით ბარათიდან ვგებულობთ, რომ „შრომისმოყვარეობით გამოირჩევა ხულოსა და ქედის რევკომები. ერთი ჩვენი ამხანაგი აღაბეგებმა მოკლესო“. ეს „ჩვენი ამხანაგი“ სწორედ ბ. ფუტყარაძე იყო.

ხალხის სახელოვანი შვილი, რევოლუციონერი და პატრიოტი, აჭარის პირველი წითელარმიელი, ხულოს რევკომის პირველი თავმჯდომარე ხუსეინ ფუტყარაძე მშობლიურ დღევანშია დასაფლავებული, ვიმედოვნებთ, რომ მისი ღვაწლი სათანადოდ დაფასდება.

იოსებ ბეჰიძის ფოტო

კაცი, რომელზედაც მინდა ვიამბოთ, სულ მალე 71-ე წელიწადში გადადგამს ფეხს. 7 ათეული აღმართი აუვლია, მაგრამ წელთა სიმძიმეს ჯერ ვერა გრძნობს. კვლავ ძველებურად ენერგიულია, ძველებურად მხრებში გაშლილი, თვლებში ძველებური ცაცხელი უკრთის და საუბარიც ოდინდელივით სხარტი და ახალგაზრდული იცის.

ყოველ ცისმარე დილას, როცა ჯერ კიდევ კარგა ძალი დროა ბავშვების აერიაშ-ლებამდე, იგი მეურნე კაცის ნაბიჯით შემოუვლის სკოლის ეზოს. ყველაფერს მისწვდება მისი ფხიზელი თვალი, ყველა წვირლმანს დაიმახსოვრებს. აგერ, ღობე გარდევულა, იქით ჭიშკარია შესაკეთებელი, დერეფანშიც ჭერიდან ბათქაში ჩამოცვენილა. დროზე უნდა მიხედვა... არ არის ეს მისი მოვალეობა, მაგრამ გული არ ისვენებს, სიმშვიდეს ვერ პოულობს თუ სადმე უწესრიგობას ხედავს... ასე გაზარდეს, ასე ისწავლა და გაატარა მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება და ახლა რა გამოცდის, ან რა გული გაუძლებს, რომ სახლში ჩაიკეტოს, ეზო-ყურის ჩრდილს შეეფაროს და თვინდან თვემდე პენსიას ელოდოს. არა, ასეთი კაცი არაა იოსებ შავაძე, სანამ ცოცხალია, სანამ ჯანი და ღონე შესწევს, იგი ხალხში უნდა ტრიალებდეს, ხალხის ცხოვრებით უნდა ცხოვრობდეს. 70 წელია კაცური გზებით უვლია და კვლავაც იმ გზების ერთგული დარჩება...

— არ დაიღალეთ, ბატონო იოსებ? დასვენება არ გინდათ?

— არ დაეღლილვარ, არც დასვენებას მთხოვს სული. დრო კი გავიდა ჩქარა, ჩემი ბიძი, ნამეტანი ჩქარა გაფრინდა და წაიღო ჩემი ახალგაზრდობა, მარა ვერც ისე მომტეხა, რომ სახლში დამადგოს დაღლილი და დაძაბუნებული. ჩვენ, შავაძეები სხვა ჯიშის ხალხი ვართ, ასე ადვილად ვერ გვერევა წლები — ბატონი იოსები იცინის, გადამდებად, ახალგაზრდულად იცინის და მეც ვრწმუნდები, რომ ეს კაცი პენსიისათვის არაა გაწენილი.

— ბატონო იოსებ, თქვენ ძალზე ბევრი გაქვთ სათქმელი, ბევრი გინახავთ და დაგხსენებიათ ამ 70 წლის მანძილზე და მაინც ყველაზე უფრო ნათელ მოგონებად რა შემოგრჩათ?!

დაფიქრდა, გაირინდა, წარსულში გადაეშვა ფიქრებით, რამდენიმე წუთი ასე გაირინდებული იჯდა. მერე თავი ასწია და მითხრა:

— გინდა დაიჯერე, ბიძი, გინდა არა, ოთხი წლის ვიყავი მაშინ, მარა მაინც მახსოვს, რომ იტყვიან, ლანდალ მახსოვს, როგორ შემოვიდა წითელი არმია ჩვენს სოფელში. რა მახსოვს, იცი? ძაბრისებური ქუდები, ცხენები, დაღლილი ხალხი და ჩვენი სოფლელები, რომლებიც საჭმელ-სასმელს სთავაზობდნენ მათ...

...1921 წლის მარტის სუსხიანი დღეების მკრთალი მოგონება გაილანდა იოსებ შავაძის გონებაში. ზულოს რაიონის სოფელი დანისპარაული და მისი ერთი უბანი — შუასოფელი იყო ის დასახლებული პუნქტები. რომლებიც პირველნი შეეგებნენ დიმიტრი ქლობას „რკინის დივიზიას“ აჭარის მიწაწყალზე შეეგებნენ, აჭამეს, გაათბეს და ბათუმისაკენ დაულოცეს გზა. მოდიოდნენ წითელარმიელები ბათუმისაკენ და მოჰქონდათ ახალი დროება, გლეხკაცის დროება, მშრომელი კაცის თავისუფლება...

ოქტომბრის შუქმა ჩვენამდეც მოაღწია და ეზოს და ელვან შავაძეების ქოხშიც შეანათა, უკეთესი მერმისის იმედი ჩაუნერგა. იოსების გარდა კიდევ ხუთი დამაიზრდებოდა ამ ოჯახში. 1930 წელს სოფლის დაწყებითი სკოლა დაამთავრა იოსებ შავაძემ. მე-14 წელში იყო მაშინ გადასული. სწორედ იმ წელს მიწის ერთობლივად დამმუშავებელი ამხანაგობა ჩამოყალიბდა შუასოფელში და 14 წლის იოსები ამ ამხანაგობას მონაწილეობაში გახდა. აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ ამხანაგობის თავმჯდომარე მისი უფროსი ძმა ლევანი იყო. მეორე ძმა — შეხრი — სოფლის ერთერთი პირველი

კომკავშირელი, იოსებსაც ამზადებდა კომკავშირში შესასვლელად. დიდი ხნის განმავლობაში ელოდა ამ დღეს.

1932 წელს გადასცეს იოსებ შავაძეს კომკავშირის ბილეთი. დღესაც ნათლად ახსოვს მისი პირველი რეკომენდატორები, სოფლის რჩეული ბიჭები დერვიშ და ისკანდერ კოჩალიძეები, ვეხბი მიქელაძე და სხვები, რომლებმაც ერთსულოვნად მისცეს ხმა და თან ურჩიეს: გონებაგახსნილი ბიჭი ხარ, ბათუმში წადი, სწავლა გააგრძელე და სოფელს უფრო გამოადგები.

დაუჯერა უფროს ამხანაგებს, ოჯახმაც შეძლებისდაგვარად ხელი შეუწყო და იმავე 1932 წელს ბათუმის კომპერაციული ტექნიკუმის მოსამზადებელ კურსზე ჩაირიცხა. კარგად სწავლობდა, აქტიური კომკავშირელიც იყო. ყველაფერი ეს შეუშინველი არ დარჩენილა და იგი აჭარის საბჭოთა-პარტიულ სკოლაში გადაიყვანეს, მალე ეს სკოლა პარტიულ კურსებად გადაკეთდა. 1934 წელს იოსებ შავაძემ დაამთავრა კურსები და მშობლიურ რაიონს დაუბრუნდა. იგი დიოკნისის სასოფლო საბჭოს ქოხსამკითხველს გაემგდ დანიშნეს, მაგრამ აქ დიდხანს არ უმუშავებია — იმავე წელს კომკავშირის რაიკომში გადაიყვანეს პიონერთა შორის მუშაობის ინსტრუქტორად. არ იყო ეს ადვილი სამუშაო. ფეხით უნდა მოეგლო რაიონის ყველაზე შორეული სოფლები. იყო დღე, როცა 20-30 კილომეტრის გავლა უხდებოდა, მაგრამ რწმენა და მინდობილი საქმისადმი სიყვარული დალლას არ აგრძნობინებდა. იგი ყოველთვის მზად იყო დავალებების შესასრულებლად. ეს იყო, გრძნობდა, რომ ცოდნა და გამოცდილება აკლდა, მარტოოდენ ახალგაზრდული ენერგიით კი შორს ვერ წავიდოდა. იმ წლებში ხელოვნებაში პედაგოგიური სასწავლებელი მოქმედებდა. ი. შავაძე ამ სასწავლებლის სტუდენტი გახდა. ენერგიულად დაეწაფა სწავლას, ცდილობდა, ცოდნის მაქსიმუმი მიეღო პედაგოგებისაგან. ახერხებდა კიდევ ამას და ამიტომ უყვარდათ და აფასებდნენ უფროსებიც და უმცროსებიც, ამიტომაც აირჩიეს სასწავლებლის კომკავშირული კომიტეტის მდივნად. მესამე კურსზე რომ გადავიდა, განცხადება დაწერა ხელოს რაისბჭოს აღმასკომის პარტიული ორგანიზაციის სახელზე — საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის წევრობის კანდიდატად მიღებას ითხოვდა.

კომუნისტები ენდნენ, რეკომენდაცია მისცეს და პარტიის წევრობის კანდიდატად მიიღეს. ეს იყო 1938 წლის 14 იანვარს და ეს თარიღი ყველაზე ბედნიერი თარიღია მის ცხოვრებაში.

1938 წელი. პედაგოგიური სასწავლებლის კურსდამთავრებული ახალგაზრდა კომუნისტი ღორჯომის საშუალო სკოლის დაწყებითი კლასის მასწავლებლად ინიშნება. 2 წელიწადი იმუშავა აქ. დედა-ენას ასწავლიდა და ცოდნის კარიბჭეს უხსნიდა მთიელ გოგო-ბიჭებს. 1940 წელს პარტიის რაიკომის ინსტრუქტორ-პროპაგანდისტად გადაიყვანეს, სადაც 1941 წლის აგვისტომდე მუშაობდა. აგვისტოში კი გაიწვიეს საბჭოთა არმიის რიგებში.

ჩვენი ქვეყანა დასავლეთიდან შემოსეულ ურჯუთა ლაშქარს ებრძოდა, ფრონტზე იყვნენ იოსებ შავაძის თანატოლები, მასაც უნდოდა ფრონტზე წასვლა, მაგრამ სულ სხვა უბანი შეურჩიეს. სათადარიგო ბრიგადის ერთ-ერთი ასეთლის პოლიტხელად დანიშნეს. ეს ბრიგადა ახალწვეულებს ფრონტზე გასაგზავნად ამზადებდა. ეს იყო დიდმნიშვნელოვანი ამოცანა. ჯარისკაცი ყოველმხრივ გაწვერნილი უნდა მოხვედრილიყო ცეცხლის ხაზზე. მაღალი უნდა ყოფილიყო მისი მორალური, იდეური და პოლიტიკური სიმტკიცე. პოლიტხელი იოსებ შავაძე ყველაფერს აკეთებდა ამისათვის, იგი საბრძოლველად აღანთებდა ახალგაზრდა მეომრებს, მამულის უანგარო სიყვარულსა და მტრის სიძულვილს უნერგავდა მათ.

ამ ბრიგადამ მრავალი ახალწვეული მოამზადა და გაგზავნა ფრონტზე. ეს იყო დიდი საქმე და იოსებ შავაძესაც მიუძღვის წვლილი ამაში.

1941 წლის ნოემბერში შეიქმნა ცალკე სამშენებლო ქვეგანაყოფი. აქავე პოლიტბიურომ დაინიშნა იოსებ შავაძე და სვერდლოვსკის ოლქის ერთ-ერთი ქვეგანაყოფი გაგზავნეს. ეს ქარხანა საარტილერიო ჭურვებს უშვებდა. დღე და ღამეს ასწორებდნენ შრომაში, რომ ფრონტს იარაღი არ მოკლებოდა. იყო დღე, როცა ვაგონები დაიტვირთა სხვა და სხვა კალიბრის ჭურვებით და ფრონტისაკენ გაემართა. იოსებ შავაძე კვლავ შეუწევნებელი ენერგიით შრომობს და თავისი წვლილი შეაქვს მტერზე გამარჯვებაში, შემდეგ მისი ქვეგანაყოფი აშშ-ში გადასროლეს, სადაც რკინიგზა გაჰყავდათ. 1942 წელს სამწყობრო მეთაურად გადაამზადეს, როცა უფროსი ლეიტენანტის ჩინი მიანიჭეს და კურსების გავლის მოწმობა მისცეს, გამოცდილი პარტიული და სამხედრო მუშაკი კვლავ მიაღწინეს საარმიო პოლკში და მისივე ხსოვნით კვლავ პოლიტმუშაკად დაინიშნა. სულ მალე პოლკის კომკავშირული კომიტეტის მდივნად აირჩიეს.

იოსებ შავაძე ჩვეული ენერგიით ასრულებდა მინდობილ საქმეს. პოლკის კომკავშირის კომიტეტის მდივნობიდან ქვეგანაყოფის პარტიორგი გახდა. საქმე და საზრუნავი მოემატა, ქვეგანაყოფის კომუნისტების თანამდროლობა არ იყო ადვილი საქმე, მაგრამ იგი, როგორც იტყვიან, ღირსეული მეთაური იყო.

დიდი სამამულო ომი რომ დამთავრდა, იოსებ შავაძე ბათუმში გადმოგზავნეს, სამხედრო სამსახურში:

1947 წელს დემობილიზებული იოსებ შავაძე კვლავ თავის მშობლიურ ხულოს რაიონს დაუბრუნდა, დაბრუნდა გამოცდილი, მრავლის მხილველი და ენერგიული მუშაკი, იგი პარტიის რაიკომში დაინიშნეს პასუხსაგებ თანამდებობაზე, შემდეგ კი ხულოს საშუალო სკოლის დირექტორად გადაიყვანეს და პენსიაში გასვლამდე, 1976 წლამდე, ამ სკოლის უცვლელი დირექტორი იყო.

იოსებ შავაძე აჭარის ასსრ კულტურის დამსახურებული მუშაკია, დაჯილდოვებულია დიდი სამამულო ომის მედლებით. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1957 წლის 11 სექტემბრის ბრძანებულებით პოლიტიკური და მეცნიერული ცოდნის გავრცელების საქმეში აქტიური მონაწილეობისათვის დაჯილდოვდა საპატიო სიგელით. ორჯერ დააჯილდოვეს აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით.

და მაინც, ჯილდოებისათვის, სიგელებისათვის არასოდეს უმუშავებია იოსებ შავაძეს, საბჭოთა ხელისუფლების თანატოლია იგი. საბჭოთა ხელისუფლებამ მოუტანა ბედნიერება მასა და მის ოჯახს და ისიც მთელი არსებით მთელი გატაცებით ემსახურება საბჭოთა ხელისუფლებას, ხალხს, სამშობლოს.

ვეტერანი კომკავშირელი და კომუნისტი კვლავ მწყობრშია. მას ხშირად შეხვდებით ახალგაზრდებს შორის ჩამდგარს, გატაცებით რომ მოუთხრობს გარდასულ დღეებზე. ვისთვის რომანტიკულ ბურუსშია გახვეული ის დღეები. ვისთვის კი მთელი ცხოვრებაა თავისი სიძნელეებით, დაბრკოლებებით, შიმშილით, სიცივით, გამარჯვებების სიხარულით.

იოსებ შავაძისთვისაც ასეა. ბევრი ნახა და გადაიტანა. ბევრი დაბრკოლება გადალახა და მაინც უტეხი მოვიდა დღემდე. მოვიდა ორი შვილითა და 6 შვილიშვილით. მოვიდა კაცური კაცის, ვალმოხდილი კაცის სახელით. და კიდევ ხულოს საპატიო მოქალაქის სახელით. 1987 წლის 26 ივნისს მიანიჭეს მას ეს საამაყო წოდება...

ყოველ ცისმარე დილას, ვიდრე მოსწავლეთა ყიფნა აახმოვანებდეს სკოლას, მეურნე კაცის ნაბიჯით შემოუვლის ეზოს იოსებ შავაძე, იგი იმ ჯურის კაცი არაა, საკუთარ ეზო-ყურეში ჩაიკეტოს და თვიდან-თვემდე პენსიას დაელოდოს... იოსებ შავაძე ოქტომბრის კბილა და კვლავ ძველებურად მხნე და ენერგიული ზღვება საოქტომბრო ზეიმს

ახალშენს ძმათა სოფელს ეძახიან... აქ ერთმანეთს ენაცვლება ქართული და რუსული, ბერძნული და სომხური, უკრაინული, აფხაზური... კარგად იციან მეზობლებმა ერთმანეთის ენა, იციან ერთმანეთის სახაითი, წნე, ჩვეულებები, იციან და კარგად უღებენ კადეც ერთმანეთს.

იტყვიან, კარგ მეზობლებს დაფარული არაფერია აქეთო.

არც ახალშენელები უშალავენ ერთმანეთს რამეს. უშალავენ კი არა და, ისეთ სიამაყით გიამზობენ ერთმანეთის მიღწევებზე, ისეთი სიბოძით, რომ შეგშურდებო, მათი მეზობლობა მოვიდებოთ კაცს.

18 ერის შვილი ცხოვრობს და შრომობს ახალშენში ერთმანეთის მხარდამხარ.

ამ მხარში დგომამ, ძმობა-მეგობრობამ ააყვავა და გააღამაზა აგრერიგად სოფელმა ერთიანმა შრომამ მოაშდლაგრა კოლმეურნეობა, წელში გამართა გლეხკაცი.

ახსოვთ ახალშენელებს მამა-პაპათა ნათქვამი:

წარსული საუკუნის მშ-იანი წლების დასაწყისში, დედანამშობლოსთან ახლადღარუნებულ აქარას თავადაც რომ უჭირდა, რუსი ოფიცერა მისულა სოფელში და უკითხავს: თურქეთიდან ლტოლვილ ბერძნებს თუ დაენმარებოთ, მეზობლად თუ მიიღებოთ.

— როდის იყო, ქართველ კაცს გაეჩრებებაში ჩაეარდნილი კაცისათვის, გიშე უცხოტომელა იყოს იგი, დასმარების ხელი არ გაეწვდინოს, ლუქმა არ გაეყოს, საკუთარ ჭერქვეშ არ შეეფუდრებინოს, — ასე გამოუხატავს ერთს საერთო აზრი.

მართლაც, საკუთარ ჭერქვეშ მიიღეს ახალშენელებმა ახალშეძენილი მეზობლები, საუკეთესო მაწები მიუზომეს, სახლ-კარის მოწყობაში შეაშველეს ხელი.

თანდათან შეიგხო და გაიზარდა ახალშენელთა სამშო. იმთავითვე მჭიდროდ შეკავშირდნენ ისინი და ერთობლივ შეუტყეს სიხნელესა და სიღარიბეს.

სწორად აღწიშნა კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ კულური ღუმბაძემ:

— ჩვენი სოფლის წარსული და დღევანდელი მტკიცედაა დაკავშირებული სხვა დასხვა ეროვნების შვილთა ძმობასა და მეგობრობაზე. განა სიმბოლური არაა ის ფაქტი, რომ ქართველებთან ერთად ახალშენელთა პირველი მიწის დამმუშავებელი აშანაგობის წევრები იყვნენ იმიტრი ქსანდილი, თეოდორ კარაბაშიძე, კონსტანტინე ქერილი და სხვები.

ბერძნებზე იმიტომ დაიწყო თავმჯდომარემ საუბარი, რომ სოფლის მკვიდრ სხვა დასხვა ეროვნების წარმომადგენელთა შორის ისინი ქართველების შემდეგ ყველაზე მეტნი არიან.

ახალშენელებს დიდი, ღამაში და ნათელი კულტურის სახახლე აქვთ.

ორიოდე წლის წინათ დიდმა თოვლმა ჩაანგრია მისი სახურავი და დროებით შენელა სოფელში კულტურული ცხოვრება. უკვე დასრულდა მისი რეკონსტრუქცია და მალე ქართულთან ერთად რუსული, ბერძნული, აფხაზური და სხვა სიმღერები აუღერდება მის ჩუქურთმოვან თაღებქვეშ, ძმობისა და მეგობრობისადმი მიძღვნილ სპექტაკლს წარმოადგენს სოფლის სახალხო თეატრი.

საკოლმეურნეო მუზეუმშიც შევიხედოთ:

აქ გამოფენილი ექსპონატები ნათლად მოგვითხრობენ სოფლის გარდაქმნაზე საბჭოთა ხელისუფლების წლებში. უღიმღამო ქოხმასებს ღაზათიანად ნაგები ოდა-სახლები შენაცვლებია, გაზრდილა და განმტკიცებულა კოლმეურნეობის ეკონომიკა, რამდენიმე მილიონ მანეთს აჭარბებს ახლა მისი შემოსავალი.

და ეს ყველაფერი შედეგია ახალშენში მოსახლე 18 ეროვნების შვილთა ძმობის.

მეგობრობისა, სიძნელებთან ჭიდალაში მათი ურთიერთანადგომისა, მათი სამშო კავში-
რის სიმტკიცისა.

ცალკე სტენდიდან შინმოუსვლელი დიმილის ბიჭები შემოგვცქერიათ.

არ გამართლდა გერმანელ ფაშისტთა ვარაუდი, ომის დაწყებისთანავე აიშლებიანო
ერთმანეთში საბჭოთა კავშირში მცხოვრები სხვადასხვა ერისა და ეროვნების წარმომ-
ადგენლები.

აშალშენ კი არა, მრასასნე მოუტად შეიკერნენ და მთელს მსოფლიოს დაანახეს
ძალი, ჭეშარიტი მეგობრობისა

წოდებოდა წილის ცხრა ნაისს, გმირთა სადილებელ კოცონს რომ ააგიზგიზებენ, ახალ-
შენებლები აუცილებლად გაიხსენებენ შინმოუსვლელ დუშმაძეებსა და პარასკევოპო-
ლოებს, მიწლაძეებსა და კუხიძეებს, სხვებსა და სხვებს, ჩვენს თავისუფლებასა და
ბედნიერებას რომ ანაცვადეს სიცოცხლედ.

ახალშენის რუსული საშუალო სკოლის კედლებში ასზე მეტი მოსწავლე ეუფლებო-
ბოძნა.

მეგობრობისა და ძმობის ენას სწავლობენ ქართველებიც, ბერძნებიც, ქურაბებიც,
აფხაზებიც, სომხებიც. ყველა ახალშენელმა არაქართველმა მშობლიურ და რუსულ
ენებთან ერთად კარგად იცის ქართულიც.

მ. თუნდაც კოლმეურნეობის უფროს ბუღალტერს ხარლამპი ქსანდიის, მეშვიდე
ბრიგადის ხელმძღვანელს შაქრო ბერიძესა და მერგოლურს გაბრიელ აკოფიანს მოვუხ-
მინოთ:

— ჩვენ, ბერძნები, მეგობრულ დამოკიდებულებაში ვართ ქართველებთან და სხვა
ეროვნების თანახოფლებებთან. მე ცეცხლის მეზობელი მყავს — სალის გორაძე, ძმუ-
რად ვართ, ერთმანეთთან მივდი-მოვდივართ, დის ოჯახად და ძმის ოჯა-
ვთვლით ჩვენს ოჯახებს.

ჩვენ განსაკუთრებულად გვამაყვება, რომ პირველი ახალშენელი სოციალისტური
შრომის გმირი ბერძენია, მარია პარასკევოპოლო. ასევე გვასახელებს ალექსანდრა ქერი-
დიმ, ანგელი ამუტისიმ, ელენა მინაილიდიმ. ახლა მათ ტრადიციებს სოფი ქერიდი,
მარია კაისილი და სხვები აგრძელებენ.

— ჩემს ბრიგადაში მ2 წევრია, აქედან სუთი არაქართველი. მეზობლური ურთიერ-
თობა ძალიან კარგი გვაქვს, ვცხოვრობთ, როგორც ძმები.

ბრიგადაში სამი რგოლია, ერთს ბერძენი ხელმძღვანელობს, მეორეს — სომეხი,
მესამეს კი ქართველი. ეჯიბრებიან ერთმანეთს. თუ რაიმე გაუჭირდათ, ეხმარებიან კი-
დეც. ამით საერთო საქმე მიიწევს წინ...

— მ2 წილის კაცი ვარ, ქართველებთან და ბერძნებთან გავიზარდე, მეზობლობაც
კარგი ვიცი და მეგობრობაც. სომხები რამდენიმე ოჯახი ვცხოვრობთ ახალშენში, ჩემი
მეზობლები არიან კახიძეები, კენაძეები, ბოლქვაძეები... ბერძნებიდან — იანგული
დელიანიდი. აღარც კი გვეთქმის მეზობლები, ისე მეგობრულად ვართ ერთმანეთთან.

აღარც დისა კვირიკაძესა და კონსტანტინე პარასკევოპოლოს ეთქმით მეზობლები...

— დისა-ბიძია რომ არა, ჩემი ძმიკო ახლა ცოცხალი აღარც იქნებოდაო, — გვი-
თხრა კონსტანტინეს ქალიშვილმა ელენე პარასკევოპოლომ.

მოწამლულა თურმე პატარა. შინ არ იყო მამამისი და კარის მეზობელმა ჩაიყვანა
სავადმყოფოში ზურგით.

— ცოტაც რომ დაგეგვიანებინათ, ვეღარ გადავარჩენდიო. — უთქვამთ ექიმებს.
ახალგაზრდებიც სახელოვნად აგრძელებენ მამა-პაპათა ტრადიციებს, უფრო აღრმა-
ვებენ და ამტკიცებენ თავიანთ ძმობა-მეგობრობას.

კომკავშირულ-ახალგაზრდული ბრიგადის მაგალითი ავიღოთ თუნდაც. ამ ბრიგადის
წევრს, ეთერ აბაშიძეს, ავადმყოფობის გამო გაუჭირდა გაპიროვნებული ნაკეთის და-

მუშავენ. გოგუცა აივაზიდიმ ითავა და პლანტაცია თანამოსაქმეებს შორის გააშაწილა. ერთი წევრის დაკლება არც კი დატყობია ბრიგადას

მეზობლებსა და მეგობრობაზე ვთქვით უკვე. ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ ბედნიერი ოჯახები შექმნეს ნაწილმ ძნელაძემ და ზინა სულიდიმ, შოთა ფატლაძემ და ლიუდმილა კაპუტინსკაიამ...

ახლანან ბლაგოვევარადის ოკრუგის ბანსკოს აგროსამრეწველო კომპლექსის მშრომელებთან გავაფორმეთ მეგობრობის ხელშეკრულება, — ამბობს კოლმეურნეობის თავმჯდომარე კუკუური დუმბაძე.

ეს მოხდა შარშან. ივნისში ახალშენში ჩამოვიდნენ ბულგარელი მეგობრები და ძმობა შეფიცეს ერთმანეთს. დეკემბერში ახალშენელებიც სწვევიან ქალაქ ბანსკოს. აქედან მოყოლებული ყოველწლიურად ცვლიან დედგაციებს.

მეგობრობის მიზანია პარტიული და სამეურნეო გამოცდილების ურთიერთგაზიარება, მეცხოველეობასა და მემცენარეობაში საიჯარო მუშაობის ფორმებისა და მეთოდების, შრომის ანაზღაურებისა და სტიმულირების, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვის შესწავლა და, ცხადია, ამ ორ კოლექტივს შორის სოციალისტური შეჯიბრების ფართოდ გაშლა.

რაკი სოციალისტურ შეჯიბრებაზე ჩამოვარდა საუბარი, გავიხსენოთ ბარემ: პირველებმა ახალშენელებმა დაამყარეს მეგობრული კავშირი ხერსონის ოლქის ბელოზერსკის რაიონის მშრომელებთან, შემდგომში ორი რაიონის — ხელვაჩაურისა და ბელოზერსკის რაიონების — ძმობისა და მეგობრობის საფუძვლად რომ იქცა და აგრეთვე მეოთხედ საუკუნეზე მეტს რომ მიითვლის უკვე.

ოთარ უზტკარაძე

მ კ უ რ ნ ა ლ ი

ამ ლამაზი სახლის ფართო და ნათელ დერეფნებში ნელი ნაბიჯებით მიდი-მოდიან ქათმთა ხალათებში გამოწყობილი მედიცინის მუშაკები.

სტაციონარში შემოვლა დაიწყო... პალატის კარიც შემოადგეს, ოთახში პირველი მთავარი ექიმი ნუნუ პერტია შემოვიდა, მას სხვა ექიმები მოჰყვნენ.

ერთ-ერთ საწოლზე თმადათოვლილი ქალი წევს.

— როგორ გრძნობთ თავს? — ეკითხება ქალბატონი ნუნუ.

— გმადლობთ, უკეთესად, თქვენი კოლექტივი რომ არა, ვინ იცის, რა დღეში ვიქნებოდი...

მეორე პალატაში ორი მამაკაცი წევს. მათ შორის ხანდაზმული გულთან იდებს ხელს და შიშნარევი ყურადღებით ისმენს საკუთარ გულისცემას.

— გვონი, ცოტა დაწყნარდა.

— დაწყნარდება, დაწყნარდება, — ამშვიდებს ექიმი. — აი, დღეს ისეთ წამლებს დაგინიშნავთ, მალე ფეხზე დადგებით.

აეადმყოფი ოდნავ იღიმება და საოცრად კეთილი თვალებით შეჰყურებს მკურნალს

ასეა ყოველდღე აქარის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს საავადმყოფო-პოლიკლინიკურ გაერთიანებაში.

სტაციონარში 25-მდე საწოლია აქაური ბინადარნი — ვალმოხდილი ადამიანები, პარტის, ომისა და შრომის ვეტერანები — ყურადღებით და პატივისცემით უყურებენ ღლი არიან.

საავადმყოფო-პოლიკლინიკა კაპიტალურად გარემონტდა. პალატები, კაბინეტები, დერეფნები ახალმა ავეჯმა დაამშვენა. ყველგან სისუფთავე და სანიმუშო წესრიგია, ერთი შეხედვით, სანატორიუმს მოგაგონებთ.

გემოვნებით მოუწყვიათ საინექციო კაბინეტი, ქირურგიული ბლოკი, აფთაპიკი, დასასვენებელი ოთახი, აბაზანები, საშხაპეები.

პოლიკლინიკაში ხალხმრავლობაა. ამოცდილი მედრეგისტრატორი მერი გოგუაძე მუდამ თავაზიანად იღებს ავადმყოფე. ჰკბილად გამოელაპარაკება, დაამშვიდებს და ავად მიაცილებს ექიმთან.

აქ ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურშია თერაპიული და კარდიოლოგიური, გინეკოლოგიური, ფიზიო და სტომატოლოგიური კაბინეტები, კლინიკური და ბიოქიმიური ლაბორატორია, ფიზკულტურისა და ბავშვთა კაბინეტები.

გამოცდილი, საქმის მცოდნე, ერუდირებული მედპერსონალი ჰყავთ. სტაციონარში ქებით იხსენიებენ განყოფილების გამგეს ნონა ცივაძეს, ექიმებს ვერა გვანცელაძეს, რუსუდან შავიშვილს, პოლიკლინიკის განყოფილების გამგეს ზაირა ხმელიძეს, ლაბორანტ ლარისა იორდანიძის, კარდიოლოგ ტატიანა ლეკვეიშვილს, ნევროპათოლოგ ლილია შიფრინას, ქირურგ ანზორ მანველიძეს, სტომატოლოგ თინა ფესვიანიძეს, უბნის ექიმს ეთერ ჭინჭიბას, ახალგაზრდა მკურნალს მალხაზ ტულუშს, გაერთიანების მთავარ მედიკოს გუგული დიასამიძეს, მედიკოს თინა მექვაბიშვილს, თინა ფალავას, მზია გუნიას, ნათელა აგირბას, სტაციონარის უფროს ექიმანს ნათელა ქვილითაიას...

მთლიანად საავადმყოფო-პოლიკლინიკური გაერთიანება, რომ იტყვიან, ერთიანად დაპრიალებულია, ამ საქმესაც თავისი ოსტატები ჰყავს. მთავარი მედიკოსისა და მზია ჩაჩუა, სანიტარები გუგული დეკანაძე, ცირა შავლიძე. მზარეულებს ეთერ გოგიშვილსა და მარია ზუგუასაც ძალიან ემადლიერებიან.

სწორედ ამ კარგ კოლექტივს წინამძღოლობს ნუნუ პერტია. ბუნებით სათნო და კეთილს, უანგაროსა და კაცთმოყვარე მკურნალს მთელი კოლექტივი ემადლიერება. არის რაღაც იმედის აღმძვრელი და დამამშვიდებელი მის მიხერა-მოხერაში, დარბაზულურ საუბარში, თანადგომაში. იგი მოწოდებით ექიმია, ძლიერ უყვარს თავისი პროფესია, ადამიანის გასაჭირი გულთან მიიქვს, მალამოდ ედება სატკივარს.

— ექიმობა ბავშვობიდანვე არჩეული და შესისხლორცებული მქონდა, — ამბობს ქალბატონი ნუნუ. — ეს, ალბათ, იმანაც განაპირობა, რომ მამა და ბიძა ექიმები იყვნენ. ჩვენს ოჯახში ხშირად გაიგონებდი: გვიშველე, ექიმო!

მამაჩემი, ამბროსი პერტია, დაუზარელი კაცი იყო. მოყვასი, ავადმყოფის მოსარჩლე და შემწე. ერთი შემთხვევა ჩემს სულს ძლიერ დააჩნდა და, ალბათ, ჩემი მომავალი პროფესიაც განსაზღვრა.

...ზამთრის ჭირვეული ღამეა, რომ იტყვიან, ძაღლს გარეთ არ გააგდებს კაცი. ჰო-და, ამ დროს ვიღაც კარებზე აკაკუნებს, თან მუდართი ექიმს კითხულობს.

— მამა ავდაა, — პასუხობს ჩემი ძმა ნოდარი.

— ვაიმე, რა ვქნა, შვილი მიკვდება, — წუხს სიცოცხისაგან გათოშნილი კაცი.

— მობრძანდით, გათბით, — ეუბათიყებით ავადმყოფის მამას.

ხმაური საწოლ ოთახშიც იჭრება, მამა ტანს იცვამს.

— სად მიხვალ სიცხიანი? — ემუდარება დედა.

— რას იზამ, ელისაბედ, ასეთია ჩემი მოვალეობა.

მამა გვიან ღამით დაბრუნდა შეცივებული, სიყვარულით გადმოგვხედა და თქვა: კარგ დროს მიუღსწარი მაგ ბავშვს, გათენებადღე დიფტერია დააზრჩობდა...

მაჰჩეს საშუალო სკოლის მედალზე დამთავრების ატესტატი რომ მიეღება? შუბლზე მკამპორა და მითხრა:

— ყოჩაღ, შვილო, ძალიან გამახარე.

— სიხარულთან ერთად საფიქრალიც და საზოუნავიც მოგვიმატა, — მიუგო დედამ.

— სამედიცინო ინსტიტუტში აპირებ, ხომ?!

— სხვა პროფესია ვერც კი წარმომიდგენია.

— კეთილი, შვილო!

ინსტიტუტში სწორად მაკითხავდა. თბილისში მისი გამოჩენა ჩემთვის ზეიმი იყო. ზედგზოვან ჩემს პროფესორ-მასწავლებლებს, ზოგი მისი სტუდენტობის მეგობარი იყო. სწორად მეტყოდა; ყურადღებით უსმინე ლექტორს, ცოდნა ყველა პროფესიის ადამიანს მოუთხოვება, ექიმს კი ორმაგად. ექიმი მოწოდებით უნდა გახდეს და არა მხოლოდ საექიმო განათლების მიღებით.

— ქალაქის № 1 საავადმყოფოში მუშაობა ახლადდაწყებული მქონდა, — განაგრძობს ნუნუ. — მამა ყოველდღე გამოკითხავდა ავადმყოფების ისტორიას. მერე ერთად ვარჩევდით — სწორად ჩავატარე თუ არა მკურნალობა, რამე ხომ არ დავაკელი, კიდევ რა დახმარება ესაჭიროება ავადმყოფს. ძალას მმატებდა მისი შექება, თანადგომა.

ბათუმის № 1 და № 3 საავადმყოფოებში დიდად აფასებენ ნუნუ პერტიას, სადაც მთელი მეოთხედი საუკუნე გაუტარებია.

გამოცდილი ექიმი კვლავ ავადმყოფის პალატებში ტრიალებს. აქ მთელი მისი ცხოვრებაა, სიხარული და ცრემლი, რწმენა და იმედი. მარტო მკურნალობის ხელოვნება რას ვერსეცის, თუ არ გაგაჩნია დიდი ადამიანური სითბო და სიყვარული, ხშირად უთქვამს ნუნუს, მიხარია, როცა ავადმყოფები ჯანსაღდებიან, სიცოცხლე და ხალისი უბრუნდებით, ეს ექიმისათვის ყველაზე დიდი საჩუქარია.

მამის გარდაცვალების შემდეგ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროში დაიბარეს და უთხრეს, რომ ამ სამინისტროს პოლიკლინიკაში მამაშენი უნდა შეცვალოს.

ნდობა არ შეუტრცხვნილა. ჯანმრთელობის ამ კერაში ნუნუ პერტია წამყვანი თერაპევტი იყო, ამჟამად კი მთავარი ექიმი.

მწერალმა და ჟურნალისტმა გიორგი ლორთქიფანიძემ გვითხრა: შესანიშნავი თემაა აქვს ქალბატონ ნუნუს, არ იცის ავადმყოფის გარჩევა, ყველას ეხმარება, პატის მიაგებს, გულის სითბოს გაუყოფს. თითქმის ორი ათეული წელია მკურნალობს, ზედმიწევნით იცის ჩემი საფიქრალიც და სატკივარიც. მჯერა მისი და ვენდობი მას. ყველა ოჯახში დიდი სიყვარულითა და იმედით მოელოან ნუნუ პერტიას, როგორ არ უნდა უმაღლესად ადამიანს, რომელმაც ბევრჯერ გიხსნა გაჭირვებისაგან.

ჩვენთან კარგადაა ცნობილი პერტიების ექიმთა ოჯახი: ამბროსი, ნუნუ, ნოდარი, რეზო პერტიები.

ბატონი ამბროსი 20 წელზე მეტ ხანს იღვწოდა აჭარის ასსრ ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრის მოადგილის პოსტზე. ეს იყო მისი ცხოვრების საუკეთესო წლები. მას მრავალი სამეცნიერო ნაშრომი ჰქონდა, მათ შორის ნარკვევი აჭარის ჯანმრთელობის დაცვის ისტორიიდან.

ამბროსი პერტიას ბინის კარი მუდამ ღია იყო ქვემარტივი მამულიშვილებისათვის. აქ სხვადასხვა დროს ნახავდით ბათუმელ მედიკოსთა შესანიშნავ წარმომადგენლებს — ზურაბ წერეთელს, პლატონ გიგინეიშვილს, გიორგი ხეჩინაშვილს, ვარლამ გიორგაძეს, მიხეილ ლოლუას, ვალენტინ ეგოროვს, ილია მარკოვს, თამარ ბეთანელს, ირაკლი დიასამიძეს, გენო მაგალობლიშვილს, აგნი დიასამიძეს, ირაკლი ბასილიას, ლუკა დგებუაძეს, ხშირად კამათობდნენ მედიცინის პრობლემებზე, ლიტერატურისა და ხელოვნების ამბებზე.

ჩვენი პროფესია ყველაზე ჰუმანურია, ამბობს ნუნუ, მაგრამ მეტად რთული, საოცარ ერთგულებას, დიდ ენერგიას, თავდადებასაც კი მოითხოვს. დაღლა გავიწყდება, როცა გამოჩანსაღებული პაციენტი კეთილად გავიდომებს და გეტყვის, გმადლობთ ექიმო! რომ იცოდე, რა საოცარი თვალეები აქვს ავადმყოფს, თითქოსდა გევედრება, გემუდარება — მიშველე, დამეხმარეო... ვერ წარმომიდგენია ექიმი, რომელსაც ადამიანის სიცოცხლე აბარია, გულგრილად მოეპყრას პაციენტს. მკურნალის სახელსა და ღირსებას გაფრთხილება უნდა. ჩვენს თეთრ ხალათს ლაქები არ უნდა აჩნდეს...

ნუნუ პერტია აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატია. ხალხის რჩეული პირნათლად ასრულებს ამ საპატიო მოვალეობას — ხვდება თავის ამომრჩეველებს, სწავლობს და სათანადო ორგანოებში შეაქვს მშრომელთა განაწესები, წინადადებები. აქტიურად მონაწილეობს აჭარის უმაღლესი საბჭოს ჯანმრთელობის დაცვის, ფიზიკური კულტურისა და სოციალური უზრუნველყოფის მუდმივი კომისიის მუშაობაში.

დადის ქალაქში სანდომიანი ქალი, ყველასათვის ნაცნობი და ახლობელი. ბათუმელებმა იციან, რა დიდ ტკივილს იტევს მისი მოსიყვარულე გული, ამიტომაც განიცადეს მისი ოჯახური ტრაგედია: ჯერ მამა გამოეცალა ხელიდან, შემდეგ მეუღლე, ბოლოს მამა დასწყვიტა გული, უკანასკნელად კი ერთადერთი ვაჟიშვილი დაეღუპა... ხომ აუნაზღაურებელი დანაკლისია, მაგრამ მკურნალს მიაჩნია, რომ მან ავადმყოფის გადარჩენისათვის უნდა იცოცხლოს, გაჰირებულს არგოს, წაქცეულს ხელი შეამგელოს, სხეულს სატკივარი შეუმსუბუქოს... საფიქრალსა და სატკივარს რა გამოუღლევს ქალბატონ ნუნუს. ამ პალატებში მთელი მისი ცხოვრებაა.

დიახ, ასეთია ნუნუ პერტია — მოწოდებით იჭმნი, დიდებული მოქალაქე, გულით თამბრავე სიბთოს და სიყვარულს დაატარებს იგი, ჩუმად, შეუმჩნევლად თესავს თავის წილ სიკეთეს.

დანიელ კუჭავა

ოქტომბრის რევოლუცია და ბათუმი დასავლეთის სახელმწიფოების გეგმებში

ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვების მეორე დღესვე საბჭოების II სრული რუსეთის ყრილობამ დაამტკიცა ისტორიული დოკუმენტი — ლენინური დეკრეტის შესახებ; ახლადშექმნილმა საბჭოთა მთავრობამ მოუწოდა ყველა მეომარ ქვეყანას შეეწყვიტათ მსოფლიო იმპერიალისტური ომი და შედგომოდნენ მოლაპარაკებასაყოველთაო დემოკრატიული ზავისათვის. 1917 წლის ნოემბერში ბრესტ-ლიტოვსკში დაიწყო მოლაპარაკება საბჭოთა რუსეთსა და გერმანიის ბლოკის სახელმწიფოებს შორის.

კონტრრევოლუციურმა ამიერკავკასიის კომისარიატმა არ სცნო სახელმწიფოს ხელისუფლება, თავი აარიდა ბრესტში დაწყებულ მოლაპარაკებას და დამოუკიდებლად დაიწყო ომიდან გამოსვლის გზების ძიება. აღსანიშნავია, რომ ამიერკავკასიის მთავრობის ასეთი კურსი მთლიანად პასუხობდა იმპერიალისტური გერმანიის საგარეო-პოლიტიკურ ინტერესებს. ბრესტ-ლიტოვსკში მოლაპარაკებების დაწყების წინ რაიხსკანცლარის საგარეო საქმეთა კოლეგიის ერთ-ერთ სხდომაზე გადაწყდა ყველაფერი ელონა რუსეთის დანაწევრებისათვის (მ. გვ. 91).

განადგურების პირას მისული ოსმალეთი თვითონაც ესწრაფოდა ომიდან გამოსვლას. 1917 წლის 18 დეკემბერს ერზინჯანში თურქეთ-ამიერკავკასიის შორი გაფორმდა კიდევ დროებითი ზავი, რომლითაც შეწყდა საომარი მოქმედება კავკასიის მთელ ფრონტზე. დაწესდა გამიჯნავი ხაზი, მაგრამ თურქეთის მმართველი წრეებისათვის ეს შეგვენება კავკასიის არმიის შესავსებად და შეტევისათვის მოსამზადებლად.

1917 წლის ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციისა და რუსეთისაგან ამიერკავკასიის გამოცალკევების შემდეგ დასავლეთის იმპერიალისტურ სახელმწიფოებს შეეძინათ რეალური პირობები დაეპყროთ დაუცველად დარჩენილი ეს მხარე და საკუთარ კოლონიალ გადაეციათ, ამასთან დაეკავშირებოდათ ბათუმის, როგორც პირველხარისხიანი სტრატეგიული და ეკონომიკური პუნქტის, მნიშვნელობა საგრძნობლად გაიზარდა.

განსაკუთრებით წინ მიდიოდა თურქეთის ექსპანსიონისტური გეგმები. რუსეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ ენვერ-ფაშა შესაძლებლად თვლიდა არა მარტო ამიერკავკასიის დაპყრობას, არამედ დიდი ხნის ნაოცნებარი „თურანის“ განხორციელებასაც („თურანია“ — სახელმწიფო, რომელშიც ოსმალეთის მეთაურობით უნდა გაერთიანებულიყო თურქული მოდგმის ყველა ხალხი). ამ იდეური მოტივების გვერდით თურქეთს ამოძრავებდა წმინდა პოლიტიკური მიზნებიც: ჯერ ერთი — ომის პირველი სამი წლიდან ძილზე ინგლისელებთან ბრძოლაში თურქეთმა დაჰკარგა აზიური ტერიტორიები.

დიდი ნაწილი. ამიტომ გადაწყვიტა დაეპყრო დაუცველად დარჩენილი ამიერკავკასიაში რაც თურქეთის მმართველი წრეების ვარაუდით, ანტანტის გამარჯვების შემთხვევაში მათთან საზავო მოლაპარაკების დროს საიმედო კოზირი იქნებოდა და თურქეთს შეეძლებოდა ის შეეთავაზებინა ინგლისისათვის, ამ უკანასკნელის მიერ აზიაში დაკავებული თურქული ტერიტორიების სანაცვლოდ; მეორეც — თურქეთის მმართველი წრეები, რომლებიც დიდ გავლენას ახდენდნენ თავიანთი მთავრობის პოლიტიკაზე, თვლიდნენ, რომ ომში გამარჯვების შემთხვევაში, ამიერკავკასიის ხელში ჩაგდებათ მათ შესაძლებლობა მიეცემოდათ მონოპოლიურად დაპატრონებოდნენ და სასურველ ფასებში შეიყიდათ გერმანელებისათვის ნავთობი, მარგანეცი, სპილენძი და სხვა ნედლეული, რომლის მწვეავე ნაკლებობასაც განიცდიდა მეომარი მოკავშირე (6. გვ. 377-379).

თურქეთის მმართველ წრეებს კარგად ესმოდათ, რომ მათი გეგმების განხორციელებისათვის თავდაპირველად აუცილებელი იყო ბათუმის დაუფლება. ამიტომაც, უკვე 1917 წლის დეკემბერში გერმანიას წაუყენეს თავიანთი ტერიტორიული მოთხოვნები, რომ ბრესტის საზავო მოლაპარაკებით თურქეთისათვის დაებრუნებინა ბერლინის კონგრესით (1878 წ.) რუსეთისათვის გადაცემული ბათუმის, არტანისა და ყარსის ოლქები (6. გვ. 260). ამავე მიზნით, თურქეთის სამსახურში მყოფი გავლენიანი ქართველი მაჰმადიანებისაგან, სტამბოლში შექმნეს სპეციალური კომიტეტი, რომელსაც დავებულა ყოველი დონე ეხმარა ზემოაღნიშნული ოლქების თურქეთთან შეერთებისათვის. დეკემბრის დასაწყის კომიტეტის დელეგაცია ბერლინში ჩავიდა და გერმანიის მთავრობის სხვადასხვა ინსტანციებში მოითხოვა ბათუმის, ყარსისა და არტანის თურქეთისათვის გადაცემა. გერმანიის მთავრობა დელეგაციას ცივად შეხვდა და მხოლოდ გაურკვეველი დაპირების მიცემით დაკმაყოფილდა (2. ფურც. 1-2).

სტამბოლელ დელეგატთა ბერლინში ჩასვლის გამო, იქ არსებულმა „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტმა“ გერმანიის, ავსტრია-უნგრეთისა და თურქეთის მთავრობებს დაუყოვნებლივ მიმართა პროტესტით, რომელშიც დასაბუთებული იყო; რომ „იჭარა და ბათუმი საქართველოს ისტორიული კუთვნილებაა“. ეს მოთხოვნა მთლიანად პასუხობდა გერმანიის ინტერესებს. ამიტომაც იყო, რომ ქართული კომიტეტის მეშვეობით დაუკავშირდნენ საქართველოში მყოფ სეპარატისტებს და აცნობეს, რომ თუ საქართველო დამოუკიდებლობას გამოაცხადებდა, გერმანია მზად იყო დაეცვა მისი ინტერესები საზავო კონგრესზე (1. ფურც. 24-25).

ბერლინელ პოლიტიკოსთა ვარაუდით, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადება გერმანიას იურიდიულ უფლებას მისცემდა აეღაგმა თურქეთის პრეტენზიები ბათუმის ოლქისა და საერთოდ ამიერკავკასიის მიმართ. ამავე მიზნით გერმანელებმა კავშირი აღადგინეს თავიანთ აგენტებთან ამიერკავკასიაში. განსაკუთრებული ყურადღება მათ მიაქციეს ბათუმს, სადაც მოაღწიეს გენშტაბის მაიორი გ. მეი, ლეისტი და სხვ.

თურქეთისათვის აშკარა გახდა, რომ გერმანელები მათ ამიერკავკასიაში ბევრს არაფერს დაუთმობდნენ. ამიტომ გადაწყვიტეს იარაღის ძალით დაეპყროთ სასურველი ოლქები და ამით გერმანია „მომხდარი ფაქტის“ წინაშე დაეყენებინათ. ამიერკავკასიაში ექსპანსიის წარმატების იმედს ენვერ-ფაშას აძლევდა ის ხელსაყრელი ვითარება, რაც იმ დროისათვის შეიქმნა ამ რეგიონში. კერძოდ, კავკასიის ფრონტი სრულიად დაირღვა და გამომიწვია ხაზი, რომელსაც ტოვებდნენ კავკასიის რუსეთის არმიის უკანასკნელი რაზმები, ევლარ შეაჩერებდნენ თურქეთის არმიის წინსვლას. ამ მოსაზრებებიდან გამომდინარე, 1918 წლის 12 თებერვალს თურქებმა დაარღვიეს დროებითი ზავი და განაახლეს სამხედრო მოქმედება. ამიერკავკასიის მთავრობამ ვერ შეძლო ქვეყნის თავდაცვის ორგანიზება. თებერვალ-მარტის განმავლობაში თურქებმა დაიკავეს მნიშვნელოვანი ტერიტორია და 1914 წლის საზღვრებს მიაღწენ.

თურქეთის მიერ ამიერკავკასიაში შეტევის განახლებას თავიდანვე შეზღუდნენ გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო და სამრეწველო-ფინანსიური წრეები. მაგრამ გერმანიის მთავრობამ, გენშტაბის უფროსის გენერალ ლუდენდორფის რჩევით, იმეორად თავი შეიკავა მოკავშირე თურქეთის სამხედრო მოქმედების აღკვეთისაგან. გერმანიის მთავრობის მიერ ამ პოზიციის ამორჩევა გამოწვეული იყო იმ მოსაზრებით, რომ დაეინტერესებინათ თურქეთი გაეგრძელებინა ომი; შეექმნათ მისთვის ილუზია, რომ განახორციელებდა იმ მიზნებს, რისთვისაც ჩაება ომში. ყოველივე ანთაციულებინათ თურქეთის ომიდან გამოსვლა (8. გვ. 132-133).

გერმანიის სამხედრო წრეები ფიქრობდნენ, რომ ენვერ-ფაშას ტერიტორიულ პრეტენზიების დაკმაყოფილების შემდეგ, შეძლებდნენ თურქეთის მე-3 არმია კავკასიიდან სპარსეთში გადაესროლოთ და „ვლანეთთან თანამშრომლობით დამუქრებოდნენ ინგლისის ბატონობას ინდოეთში“ (6. გვ. 268). ამიტომ, გერმანიამ ბრესტის ზავით (3 მარტი, 1918 წ.) თურქეთს მიადებინა ბათუმის, ყარსისა და არტანის ოლქები, მაგრამ გერმანელების იმედი არ გამართლდა. აპრილ-მაისის თვეში თურქებმა დაიპყრეს აგრეთვე ოზურგეთი, ახალციხე, ალექსანდროპოლი და თბილისისა და ერევნის მიმართულებით შეუტეეს. ამჯერად კი დააჩქარეს გერმანელები, რომ „ენვერი და თურქეთის მთავრობა უფრო კავკასიაში თავის პანისლამისტურ მიზნებზე ფიქრობდნენ, ვიდრე ინგლისის ომზე“. (5. გვ. 187).

1918 წლის 22 მაისს კავკასიის საკითხი სპეციალურად განიხილეს გერმანიის საგარეო საქმეთა უწყების სტომაზე. საგარეო საქმეთა მინისტრმა ჟონ კიულმანმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ „თურქეთი ბათუმის დაკავების შემდეგ ოცნებობს კავკასიურ-თურქული სახელმწიფოს შექმნაზე. ჩვენ ვცდილობთ გავლენა მოვახდინოთ მასზე, მაგრამ უშედეგოდ“ (7. გვ. 29-30).

ასევე უნაყოფო გამოდგა გენერალ ლუდენდორფის იმედი, რომ თურქეთისათვის ზემოაღნიშნული სამი ოლქის გადაცემას გერმანიისათვის „არ უნდა გაეძნელებინა კავკასიიდან ნედლეულის გატანა“ (5 გვ. 137). თურქეთის მთავრობამ ჯერ კიდევ ბათუმში შემოჭრამდე უბრძანა კავკასიის ფრონტის სარდალს ვეპიზ-ფაშას, რომ მას ხელში აეღო ოკუპირებულ ტერიტორიაზე არსებული ყველა საწარმო (7. გვ. 67). ბათუმის დაკავების შემდეგ კი თურქები ყოველნაირად აფერხებდნენ გერმანიის სავაჭრო-სამრეწველო წარმომადგენლების იქ შესვლას და გერმანიაში ნედლეულის გატანას. ბათუმის საკითხში მოკავშირეებს შორის წარმოშობილი უთანხმოებანი 1918 წლის შოლომდე გაგრძელდა.

ბათუმს უპირატესი როლი ენიჭებოდა ამიერკავკასიის დაპყრობისა და დამოწევის ინგლის-საფრანგეთის გეგმებშიც. სტრატეგიულად პირველხარისხოვანი ბათუმისა და ბაქოს ელობა ნიშნავდა არა მარტო ამიერკავკასიაში, არამედ შავი და კასპიის ზოგების აუზში გაბატონებასაც. ბათუმს უკავშირებდნენ აგრეთვე მნიშვნელოვან სავაჭრო-ეკონომიკურ ინტერესებსაც.

ბათუმით ინგლისის დაინტერესების ფესვები ჯერ კიდევ გასული საუკუნის შუახანებიდან იღებს სათავეს. ამ რეგიონის რუსეთთან შეერთების შემდეგ კი ინგლისის ექსპანსიონისტური პოლიტიკა განსაკუთრებით აგრესიული გახდა. ამიერიდან ის მძაფრთავე სხვადასხვაგვარ აქციებს, რომელთა მიზანიც იყო რუსეთის განდევნა ბათუმიდან და, საერთოდ, კავკასიიდან. მაგრამ ინგლისის ყველა გეგმა და ცდა ამ მიმართებით მარცხით დამთავრდა.

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ანტანტის წინაშე დაიგია ახალი ამოცანა — რუსეთში საბჭოთა ხელისუფლების დამხობა. 1917 წლის 23 დეკემბერს ინგლისმა და საფრანგეთმა ხელი მოაწერეს საიდუმლო შეთანხმებას, რომლითაც კავკასია ინგლისის გავლენის სფეროდ გამოცხადდა. მის დასაკავებლად ემზადებოდნენ გერმანია და თუ-

რქეითი. „ჩვენ, — წერს ლიოდ ჯორჯი, — გავიჩინა საზრუნავი, რომ არ დაგვეშვა ამ ოლქის დაკავება არც ერთის (და) არც მეორის მიერ“ (4. გვ. 98). ამიტომ ამიერკავკასიის ომიდან გამოსვლამ დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია ანტანტის სახელმწიფოებში. თბილისში მათმა დიპლომატიურმა წარმომადგენლებმა პროტესტი განაცხადეს და ამიერკავკასიის მთავრობისაგან მოითხოვეს ომის გაგრძელება (3. ფურც. 1), მაგრამ უშედეგოდ. ხანგრძლივი ომით თავმოებზრებულ ქარისკაცებს მისი გაგრძელება აღარ სურდათ. ინგლისის მთავრობამ გადაწყვიტა ამიერკავკასიაში სამხედრო ექსპედიციის გაგზავნა. სრუტეების ჩაქეტვისა და „შავ ზღვაზე გერმანია-თურქეთის ფლოტის ბატონობის გამო ამის განხორციელება დასავლეთის მხრიდან შეუძლებელი იყო. რჩებოდა ერთადერთი შემოვლელი გზა კასპიის ზღვის გავლით. ამიტომ საექსპედიციო კორპუსის შედგენა დაეგეგმა მესოპოტამიაში ინგლისის ჯარების სარდლობას. ექსპედიციის მეთაურად დაინიშნა გენერალ-მაიორი ლ. დენსტერვილი. მას დაეგეგმა სწრაფი მარშით გავეღო სპარსეთი და დაეკავებინა ნავსადგური ენზელი. იქედან კი ზღვით შეჭრილიყო ბაქოში, სადაც უნდა შეექმნა „სამხედრო-საზღვაო და პოლიტიკური ბაზა“, შემდეგ დაეკავებინა თბილისი, ბათუმი და ამიერკავკასიის სხვა პუნქტები, ადგილობრივი მოსახლეობისაგან შეედგინა არმია და კავკასიის ფრონტზე განეხლებინა სამხედრო მოქმედება. ამასთან კავშირი უნდა დამყარებინა ჩრდილოეთ კავკასიის ანტიბოლშევიკურ ელემენტებთან (10, გვ. 417)

1918 წლის იანვარში გენერალ დენსტერვილის ექსპედიცია, რომელიც 600 სპეციალურად შერჩეული სამხედრო პირისაგან (ძირითადად ოფიცრებისაგან) შედგებოდა, ბაღდადიდან გავიდა. გარდა იარაღისა, მათ თან მიჰქონდათ დიდძალი ფული, რომ ვზად სპარსელ მოხალისეთაგან შეედგინათ კორპუსი, მაგრამ ეს ჩანაფიქრი ვერ განხორციელდა. ამიტომ სარდლობამ დენსტერვილს ენზელში გაუგზავნა დამატებითი ძალები (10. გვ. 417). 1918 წლის აგვისტოს შუა რიცხვებში ინგლისელები ბაქოში გადასხდნენ, ადგილობრივ კონტრრევოლუციონერებთან ერთად ჩაახშვეს კომუნა და ქალაქში გაბატონდნენ, მაგრამ შემდგომი წინსვლა ამიერკავკასიის სიღრმეში ვერ შეძლეს. პირიქით, იმ დროს თურქებმა ბაქოსაც შეუტიეს. ინგლისელებმა ვერ გაუძლეს. 14 სექტემბერს ღამით ქალაქი დატოვეს და ენზელში გაბრუნდნენ (9. გვ. 192-279).

1918 წლის 30 ოქტომბერს ინგლის-თურქეთს შორის გაფორმებული მუდროსის ზავით ანტანტის ქვეყნებს უნდა დაეკავებინათ თურქეთის მიერ ოკუპირებული ტერიტორიები, მათ შორის ბათუმიც. მაგრამ ინგლისელებმა ყველას დაასწრეს და აქ ერთპიროვნულად გაბატონდნენ. ამიტომ მოკავშირეებს შორის ამ საკითხშიც თავი იჩინა წინააღმდეგობებმა, რაც აქედან ინგლისის ჯარების ევაკუაციამდე (1920 წ. 7 ივლისი) გაგრძელდა.

ამრიგად, ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციისა და რუსეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ ორივე იმპერიალისტური დაჯგუფების სახელმწიფოები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ცდილობდნენ ამიერკავკასიაში გაბატონებას, რაშიც უპირატეს როლს ბათუმს ანიჭებდნენ. ამიტომ ის იქცა ჯერ „სამთა კავშირის“, ხოლო შემდეგ „ანტანტის“ სახელმწიფოების ურთიერთშორის ქიშპობისა და დიპლომატიური დავის ობიექტად.

ციფირიზებული წყაროები და ლიტერატურა

- 1. საქართველოს ცენტრალური სახელმწიფო საისტორიო არქივი, ფ. 13, ანაწ. 27, ს. 5429
- 2. იქვე, ს. 5432.
- 3. იქვე, ფ. 1819, ანაწ. 1, ს. 20.

4. ლიოდ ჯორჯი, სამხედრო მემუარები, ტ. 4 (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1924 წ.
- 5 ე. ლუდენდორფი, ჩემი მოგონებანი 1914-1918 წწ. ომზე (რუსულ ენაზე), ტ. 2, მოსკოვი, 1924 წ.
- 6 კ. მიულმანი, გერმანია-თურქეთის კავშირი მსოფლიო ომში (რუსულ ენაზე), მანქანაზე ნაბეჭდი გამოცემა.
7. გ. ფიფია, გერმანიის პოლიტიკა ამიერკავკასიაში 1918 წელს, დოკუმენტები კრებული (რუსულ ენაზე), თბ., 1971.
8. გ. ფიფია, გერმანული იმპერიალიზმი ამიერკავკასიაში 1910-1918 წწ., (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1978.
9. ლ. დენსტერვილი, ბრიტანეთის იმპერიალიზმი ბაქოსა და სპარსეთში 1917-1918 წ.წ., (რუსულ ენაზე), თბ., 1925.
10. მ. ლარშე, თურქეთის ფრონტი მსოფლიო ომში, (ფრანგულ ენაზე), პარიზი, 1926.

ზიზნის გამოცემის სთავაზობა

აჭარის მშრომელებს ახალი ცხოვრების შენება მეტად მძიმე პირობებში უხდებოდათ.

სოციალისტური მშენებლობის ამოცანები არ შეიძლებოდა განხორციელებულიყო მშრომელთა მასების კულტურული დონის ამაღლების გარეშე. ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანა, რომლის წინაშეც საბჭოთა აჭარა იდგა, იყო მშენებლობა ფორმით ეროვნული და შინაარსით სოციალისტური კულტურისა. აჭარის მშრომელთა მასების განუხრელი კულტურული ზრდა უზრუნველყოფილი იყო საბჭოთა საზოგადოებრივი და სახელმწიფო წყობით.

აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველივე წლებიდან გაიშალა ბრძოლა მშრომელთა ფართო მასების კულტურული დონის ამაღლებისათვის. საჭირო იყო ისეთი ურთულესი პრობლემის გადაჭრა, როგორცაა უცოდინარობის ლიკვიდაცია; საბჭოთა სკოლის შექმნა და მასში საყოველთაო დაწყებითი სწავლების შემოღება; ფორმირება და ჩამოყალიბება ეროვნული ინტელიგენციისა; კულტურულ-საგანმანათლებლო და პოლიტიკურ-საგანმანათლებლო სისტემის ფორმირება; საბჭოთა ბეჭდვითი სიტყვის განვითარება.

კულტურული მშენებლობისა და განათლების ამოცანათა გადაწყვეტა მოითხოვდა სრულიად ახალ სახელმწიფო გამომცემლობის ორგანიზაციას. ამ პრობლემის გადაწყვეტაში პრინციპული როლი ითამაშა იმან, რომ მშრომელთათვის ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლება, მათ ხელში ტექნიკურ და სხვა საშუალებათა გადაცემა საკანონმდებლო წესით განმტკიცებული იყო პირველი საბჭოთა კონსტიტუციით, რომელიც 1918 წელს იქნა მიღებული.

საბჭოთა ბეჭდვითი სიტყვისა და გამომცემლობის ორგანიზაციის ვ. ი. ლენინის მიერ დასახული გეგმის განხორციელება დაიწყო ოქტომბრის რევოლუციის პირველი დღიდან. წიგნების გამოცემამ, რომელიც უწინ კერძო პირთა, მდიდარ მეცენატთა ხელში იყო, სრულიად სხვა ხასიათი მიიღო. იგი გასცილდა კერძო მეწარმეობის ჩარჩოებს და სახელმწიფო ზრუნვის საგნად გადაიქცა.

ვ. ი. ლენინის მითითებებმა კულტურული მშენებლობის თაობაზე ზატულება პპოვა აპარაში წიგნის გამოცემის მუშაობის ორგანიზაციაში.

აქვე უნდა გავისვენოთ ის მძიმე მემკვიდრეობა, რომელიც ჩვენმა ავტონომიურმა რესპუბლიკამ მიიღო, კერძოდ, ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტს, რომ ოსმალთა სამსახურ-ნოვანი ბატონობის პირობებში ეროვნული წიგნის გამოცემაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტი იყო. მეორე მხრივ, დამპყრობელთაგან აპარის განთავისუფლების შემდეგაც (1878 წ.) მეფის მთავრობა არ იყო დაინტერესებული, რომ აპარის მოსახლეობას განათლება მი-ეღო მშობლიურ ენაზე.

მიუხედავად ასეთი მკაცრი პირობებისა, XIX საუკუნის 80-იან წლებში ბათუმში მაინც გაიხსნა რამდენიმე სტამბა, სადაც გაზეთებთან ერთად ზეზხდებოდა წიგნების გამოცემა. 40 წლის განმავლობაში გამოიცა 240-მდე დასახელების წიგნი ქართულ და რუსულ ენებზე.

აპარის კულტურული ფრონტის მუშაებს უპირველეს ამოცანად მიაჩნდათ შეიქმნათ არსებითად ახალი პოლიგრაფიული მრეწველობა, გამომცემლობებს მოეზადებინათ ეროვნული კადრები, პოლიგრაფისტები, მთარგმნელები და ლიტერატორები.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე ახლადშექმნილმა აპარის პოლიგრა-ფიულმა განყოფილებამ გააერთიანა ყველა ყოფილი კერძო სტამბა.

1922 წლის დასაწყისში შეიქმნა აპარის ასსრ სახალხო მეურნეობის საბჭო, რომე-ლსაც გადაეცა ამ დროისათვის აპარაში არსებული ყველა სტამბა.

1921 წლის 5 ივლისს საქართველოს რევოლუციურმა კომიტეტმა გამოსცა დეკრე-ტი „სტამბებისა ასოთ ჩამომსხმელი სახელოსნოებისა და ლითოგრაფების ნაციონალი-ზაციის შესახებ“, რომლის თანახმად საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ყველა სტამბა, ასოთჩამომსხმელი სახელოსნოები და ლითოგრაფიები, მთელი თავისი მოწყო-ბილობებით, გამოცხადდა სახელმწიფო საკუთრებად. ამ დეკრეტის თანახმად საზოგა-დოებრივ ორგანიზაციებს, გამომცემლობათა ამხანაგობებსა და არტელებს მიეცათ უფ-ლება ეწარმოებინათ წიგნებისა და ნაბეჭდი ნაწარმოებების კერძო გამოცემა საქარტვე-ლოს ტერიტორიაზე. კერძო გამომცემლობის საქმიანობას აკონტროლებდა სახალხო კომისარიატის განყოფილება, რომელმაც მათთვის შეიმუშავა განსაკუთრებული წესები. 1921 წლის 4 ივნისს შეიქმნა ქალაქის აღრიცხვისა და გავრცელების საქმის მთავარი სამმართველო.

ამგვარად აპარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე წიგნების გამოცემა და გავრცელება მთლიანად დაექვემდებარა საბჭოთა ხელისუფლების კონტროლს.

როგორც ვხედავთ, აპარაში შეიქმნა ყველა პირობა იმისა, რომ დაარსებულიყო სახელმწიფო გამომცემლობა, მაგრამ, სამწუხაროდ, 1922 წლის 29 აპრილს აპარის ასსრ სახალხო კომისარიათა საბჭოს სხდომაზე ბათუმში ცალკე გამომცემლობის შექმნა მიზან-შეუწონლად ჩათვალეს. სახელმწიფო გამომცემლობა აპარაში შეიქმნა მხოლოდ 1931 წლის 18 მაისს, აპარის ასსრ ცაკის დადგენილებით. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ 10 წლის განმავლობაში (1921-1930 წ.წ.) აპარაში გამოიცა 90-მდე დასახელების წიგნი ქართულ და რუსულ ენებზე.

ყველა სახის ბეჭდვითი ნაწარმოების გაერთიანების მიზნით ქალაქ ბათუმში აპარის ასსრ სახალხო კომისარიათა საბჭოს 1923 წლის 17 აპრილის დადგენილებით, განათლების სახალხო კომისარიატთან დაარსდა საქართველოს ლიტერატურისა და გამომცემლობის მთავარი სამმართველოს აპარის ასსრ განყოფილება.

განათლების სახალხო კომისარიატთან არსებულმა საქართველოს ლიტერატურისა და გამომცემლობის მთავარი სამმართველოს აპარის განყოფილებამ შეიმუშავა პროგ-რაზმა, რომლის მიხედვით იბეჭდებოდა შემეცნებითი ხასიათის სახელმძღვანელოები პირველი საფეხურის სკოლებისათვის.

ლიტერატურისა და გამომცემლობის მთავარი სამმართველოს ბათუმის განყოფილება დაარსების დღიდან 1923 წლის ბოლომდე მჭიდრო კავშირი დაამყარა სახელმწიფო ორგანოებთან, აგრეთვე ლიტერატურისა და გამომცემლობის მთავარ სამმართველოებთან — თბილისსა და მოსკოვში, საიდანაც სისტემატურად ლეზულობდა ინსტრუქციებს და ახსნა-განმარტებებს.

1923 წლის ივლისში აჭარის ასსრ ლიტერატურისა და გამომცემლობის მთავარ სამმართველოს განყოფილებამ ჩაატარა წიგნის მაღაზიებისა და ჟიხურების რეგისტრაცია.

აჭარის ასსრ სახალხო კომისართა საბჭოს 1924 წლის 19 ივლისის დადგენილებით ბათუმში გაიხსნა ლენინგრადისა და საქართველოს სახელმწიფო გამომცემლობის წიგნის მაღაზია. ამ მაღაზიის მეშვეობით ვრცელდებოდა აჭარაში თბილისისა და ლენინგრადში გამოცემული წიგნები.

როგორც ვხედავთ, აჭარაში წიგნის გამოცემის საქმის ჩამოყალიბება და განვითარება დაკავშირებულია რესპუბლიკაში ეკონომიკურ და კულტურულ მშენებლობასთან. იგი ემსახურებოდა ეკონომიკის, მეცნიერებისა და კულტურის შემდგომ განვითარებას, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების აქტივიზაციას, მშრომელთა მასების ინტენაიონალურ აღზრდას.

გენადი მახარაძე

სინათლე მთაში

სულმანთმა ილია ჭავჭავაძემ დააარსა პირველი ქართული სკოლა ბათუმში. ტრადიცია განაგრძო „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“ და 1915 წლის სექტემბერში ხულოს (ამჟამად შუახევის) რაიონის სოფელ ოლადაურში გახსნა ოთხკლასიანი სკოლა, რომელშიც სავალდებულო იყო ქართულ ენის შესწავლა.

ეს ფაქტი ბოლო დრომდე არ იყო ფართოდ ცნობილი. 1965 წელს, დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 50-ე წლისთავისათვის მზადების პროგრამის შესაბამისად, დამევალა მიმეკვლია მასალები, ჩამეწერა მოგონებები და შემედგინა ოლადაურის საშუალო სკოლის ისტორია.

მანამდე ვიცოდით, რომ აჭარაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების ერთი წლი შემდეგ — 1922 წელს — პირველად დაიწყო ზარი ოლადაურის დაწყებით სკოლაში. რომლის პირველი გამგე-მასწავლებელი იყო ამბერკი ჯორბენაძე, ხოლო ლათინურ ენის (1930 წლიდან რუსული ენის) მასწავლებელი — მახმუდ შევქეთ ქიბარზაძე, წარმოშობით ლაზი, 1920 წლიდან სოფელ ოლადაურის მცხოვრები. მახმუდი იყო პირველი რუსული პიროვნება, რომელიც 30-იან წლებში პირველი ჩაება საკოლმეურნეო მოსაზრებაში და მისი პირველი ბრიგადის ხელმძღვანელიც გახდა.

სოფლის უხუცეს ადამიანებთან საუბრითა და სააქტივო მასალებით გამოირკვა, რომ ეს ფაქტი ზუსტი არ ყოფილა. „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ მზრუნველობით და ხულოს ორკლასიანი რუსული სკოლის გამგის იოსებ მელიქიშვილის თაოსნობით, 1912-1915 წლებში ხულოს მაზრის მოსამართ-

ლედ მყოფი ოლადაურელი ნური ახმედის ძე ბერიძის აქტიური მონაწილეობით დაწყებული
ბითი სკოლა აქ ჯერ კიდევ 1915 წელს გახსნილა.

ვინაიდან ეს ამ სოფლისა და მთელი ზემო აჭარის ერთ-ერთი პირველი სკოლა
ყო, ბუნებრივია, ბავშვებთან ერთად მოზრდილებსაც გაუღებდა კარებს. პირველ
წელს სკოლაში ჩვიდმეტი აღსაზრდელი სწავლობდა. გთავაზობთ მათს სრულ სიას:
ლომან ბერიძე, ახმედ, თერჯან, მერჯან, ნური მაკარაძეები, მემედ მიქელაძე, დემუ-
რალ, ზუსია ფუტკარაძეები, ალი, ისაკ, ისრაფილ, კოლია, სეიფთინ ქარცივაძეები
(ოლადაურიდან), ნური (ჯაბნიძეებიდან) და ხასან (მაწყვალთიდან) თავგარიძეები, თუ-
რან ბერიძე (მახალაძეებიდან) და ყურბან ცეცხლაძე (მაწყვალთიდან).

1965 წელს ოლადაურის ოთხკლასიანი სკოლის ყოფილ მოსწავლეთაგან ცოცხალი
ყო რვა (ახმედ, მერჯან მაკარაძეები, მემედ მიქელაძე, ნური თავდგირიძე, დემურალ,
ზუსია ფუტკარაძეები, ისრაფილ, კოლია თავდგირიძეები), ხოლო ამჟამად, 22 წლის შემ-
დეგ, ცოცხალი დარჩნენ ოთხნი: მერჯან მაკარაძე, მემედ მიქელაძე, დემურალ ფუტკა-
რაძე და ნური თავდგირიძე.

ისინი იგონებენ, რომ სკოლის გამგე-მასწავლებელი იყო ახალგაზრდა ენთუზიასტი
ილიკო ნაცვალაძე, რომელიც ასწავლიდა ქართულ და რუსულ ენებს, მათემატიკასა
და მუსიკას. სკოლის ძირითადი მიზანი მშობლიური ენის სწავლება და ეროვნული
თვისმეგნების გაღვიძება იყო, მაგრამ, ტრადიციისა და ადგილობრივი პირობების
სპეციფიკიდან გამომდინარე, არაბულ ენასაც ასწავლიდნენ.

ერთმანეთს საოცრად გზმარებოდა და ავსებდა სკოლის ორი მასწავლებელი: 23-24
წლის ფიცხი, მომზოგნი ილიკო ნაცვალაძე და 70 წელს მიტანებული, მეტად წყნარი
და კეთილი არაბული ენის მასწავლებელი, ოლადაურის მკვიდრი ნური ბერიძე. ეს უკა-
ნასკნელი სკოლის გახსნიდან სამი წლის შემდეგ გარდაიცვალა და მშობლიურ სოფელ-
შია დაკრძალული.

ყოველ დილას, პირველ გაკვეთილზე, ისწავლებოდა ქართული ენა, მეორეზე —
რუსული და მესამეზე — არაბული, მეოთხეზე — სამ დღეს — მათემატიკა, სამ დღეს
კი — მუსიკა.

გაკვეთილები 45-წუთიანი იყო.
სახელმძღვანელოები და სხვა სასწავლო ნივთები მოსწავლეებს უფასოდ ეძლეოდათ,
გარდა არაბული ენის სახელმძღვანელოსი, რომელსაც საკუთარი ფულით იძენდნენ.

შუახვევის რაიონული გაზეთის „დროშის“ 1967 წლის 4 ნოემბრის ნომერში რუბრი-
კით „ისინი აშენებდნენ ახალ ცხოვრებას“ გამოქვეყნდა ნოე დუმბაძის წერილი „ახლაც
დაუღალავი“. ეს იყო პირველი პუბლიკაცია ოლადაურის სკოლის შესახებ, შესრულე-
ბული სკოლის ყველაზე ახალგაზრდა აღზრდილის ალი ქარცივაძის მონათხრობის მი-
ზედვით:

„12 წლის ალის ყველაზე მეტად წერა-კითხვის შესწავლის სურვილი არ ასვენებდა.
— დედიკო, ზეალ სკოლაში მოდიან; კოლია, მემედი, ნური, ისაკი. მეც უნდა წა-
ვიდეთ...“

— არა, შვილო, სკოლაში თქვენ ვინ მიგიღებთ? ვინმე გაგვზუმრათ, ალბათ.
...მეორე დღეს სკოლაში მარტად მიაბიჯებდა პატარა. მასწავლებელი ილიკო ნაცვა-
ლაძე მართლაც მოსულიყო.

ახლა რომ გვაქვს, ისეთი სკოლა არ გვეგონოთ. გვასწავლიდნენ ქართულსაც, არა-
ბულსაც, ლოცვა-კურთხევასაც, — გვიხსნის ალექსანდრე ბიძია, — მაგრამ მაინც კმა-
ყოფილი ვიყავით, რომ დედაგან თანდათან იკიდებდა ფეხს. ნიკოლოზის ხელში ესეც
სამოთხედ გვეჩვენებოდა“.

ამას გაზეთ „დროშის“ იმავე წლის 23 ნოემბრის ნომერში მოჰყვა შ. მიქელაძისა და
კ. ჩიხლაძის წერილი „პირველი ქართული სკოლა ჩვენთან“, ხოლო ეურნალ „სკოლა და

ცხოვრების“ 1977 წლის მეოთხე ნომერში გამოქვეყნდა ჟურნალისტ თორნიკე მჭედლის წერილი „შუქი აჭარის სოფელში“.

მიუხედავად ამ პუბლიკაციებისა, ოლადაურის ოთხკლასიან სკოლას გვერდს უვლიან საქართველოსა და აჭარის სახალხო განათლებისა და კულტურის მკვლევარნი. გამოდის სპეციალური წიგნები და ბროშურები, რომლებშიც ამაზე არაფერია ნათქვამი.

დროა ასეთ დამოკიდებულებას ბოლო მოეღოს და ოლადაურის პირველი სკოლის როლი და მნიშვნელობა სათანადოდ აისახოს ჩვენს სამეცნიერო ლიტერატურაში.

ოლადაურის პირველი სკოლა 1917 წლის ნოემბერში დაიხსნა. შემდეგ 1921 წელს გაიხსნა აქ დაწყებითი სკოლა, რომელიც 1933-1934 სასწავლო წელს შეიღწეულად გადაკეთდა. ეს იყო ამჟამინდელი შუახევის რაიონის ტერიტორიაზე პირველი შეიღწეილი სკოლა და ამიტომ აქ ოლადაურელებთან ერთად სწავლობდნენ შუხნის, კობალთის, კვიახიძეების, ფურტიოს, ნენიას, ბუთურაულის, ჩანჩხალოს, შუახევის, დაბაძველის, ტბეთის ახალგაზრდობის წარმომადგენლები. მათ შორის აღიზარდნენ ექიმები, მასწავლებლები, პედაგოგები, ინჟინრები და ა. შ.

კარგმა თესლმა კარგი ნაყოფი გამოიღო. ახლა ოლადაურის სასოფლო საბჭოში ორი საშუალო, ამდენივე რვაწლიანი, სამი დაწყებითი სკოლა, რომლებშიც 700-მდე ბავშვი სწავლობს.

სოფლის მკვიდროვან ხუთი მეცნიერებათა კანდიდატია და ორი ასპირანტი. ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებელში ასამდე ახალგაზრდა სწავლობს.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატია აჭაური მეთამბაქოე ნ. მაკარაძე. ნ. ქარცივაძე საქართველოს, ზ. და ე. ფუტყაოაძეები კი აჭარის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატებად იყვნენ არჩეული.

ცოდნის ნათელი სხივი ღვას აჭარის მაღალმთიან სოფელში. იგი შინაარსიანი ცხოვრებით ცხოვრობს და უკეთეს მომავალს ელტვის.

ზაქტანვ მამარაძე

ბათუმის მუსიკალური შემოღობვა

15-20 სექტემბერს გაიმართა საოპერო მუსიკის პირველი საკავშირო ფესტივალი „ბათუმის მუსიკალური შემოღობვა“, მიძღვნილი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 70-ე წლისთავისადმი. ეს მეტად სასიხარულო, დიდმნიშვნელოვანი სიახლეა ჩვენი კულტურული ცხოვრებისა და, როგორც მოსალოდნელი იყო, ცხოველი ინტერესი გამოიწვია. რაც მთავარია, სათავე დაედო ახალ ლამაზ ტრადიციას.

ერთადერთი, რაზეც გული მწუხდება, ეს არის: ამ ახალგაზრდა კაცმა როგორ მომასწრო ამის მოფიქრება...

ზუსტად ამ სიტყვებით დაიწყო 15 სექტემბრის მშვენიერ დილას ჟურნალ „ქორონიკათის“ თავისი ინტერვიუ საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტმა ზურაბ ანჯაფაძე-რიქიძემ. „ამის“, ესე იგი, ფესტივალის, ხოლო „ამ ახალგაზრდა კაცში“ ჩვენი გამოჩენილი მომღერალი, ბათუმის საპატიო მოქალაქე გულსხმობდა ბათუმის მკვიდრს, თბილისის საოპერო თეატრის ერთ აღიარებულ პრემიერს ალექსანდრე ხომერიკს.

მაგრამ მოვეყვით თავიდან.

ბათუმში საოპერო მუსიკის ფესტივალის იდეას, რომელიც თავადვე ეკუთვნის, ალექსო ხომერიკიძემ მართლაც დიდი ძალა და ენერგია შეაღწია.

— კარგა ხანია მაწუხებდა ის გარემოება, რომ წარსულში მდიდარი საოპერო ტრადიციების ქალაქში, ქალაქში, რომელმაც საოპერო ხელოვნებას არაერთი შემდგომ გამოჩენილი ოსტატი მისცა, მუსიკალური ცხოვრება, არსებითად ჩამკვდარი იყო. ეს ბოლო წლებია, მშობლიურ ქალაქში ყოველი ჩამოსვლისას ამ თემაზე საუბრები მქონდა მუხიკოსებთან, მწერლებთან, ჟურნალისტებთან, კულტურის მესვეურებთან. ყველა ადვილად, რომ რაღაც უნდა ვიფიქროთ, რომ ასე გაგრძელდება მოუთმენელია, რომ პრაქტიკული ნაბიჯებია საჭირო.

თბილისში ჩემი სურვილი პირველს, როგორც საპატიო ბათუმელს და ჩემს უფროს მეგობარს, ზურაბ ანჯაფაძეს გავანდე. ძალიან მოიწონა ჩანაფიქრი და ერთად განვაგრძეთ მეცადინეობა ფესტივალის ორგანიზაციისათვის. რომ იცოდეთ, რარივ გავიხარეთ ბატონმა ზურაბმა და მე, როცა თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელს ჯანსუფ კახიძეს გაეუზიარეთ ჩვენი აზრი. ბატონი ჯანსუფი უყოყმანოდ დაგვთანხმდა და ახალი მხატვრული იდეებით გაამდიდრა ეს აზრი. ასე რომ, პრაქტიკულად იდეის ხორცშესხმას, ფესტივალის ორგანიზაციას ბატონ ჯანსუფს უნდა ვუმაღლოდეთ.

ზ. ანჯაფაძე-რიქიძე: დასაწყისისათვის ჩვენ არც ვფიქრობდით ასეთ მასშტაბებზე, უბრალოდ, უზნაუროდ, მოკრძალებულად გვიჩნდა მოგვესჩა. მაგრამ ჯანსუფ კახიძესთან ერთად მთელმა თეატრმა ისე აიტაცა ეს წამოწყება! ყველამ ისურვა პირველივე ფესტივალის მაღალ დონეზე მოწყობა და მასში აქტიური მონაწილეობა. ერთი სიტყვით, ყველა საოცარი ენთუზიაზმით მოეცა საქმეს, ყველამ გულწრფელად გამოხატა თავისი ღრმა სიყვარული ბათუმისადმი. და, აი, ჩვენც მოუთმენლად ველით „ბათუმის მუსიკალური შემოღობვას“, ხომ თბილი და ლამაზი სახელი ჰქვია!

ჩვენ გვინდა სექტემბრის ეს საღამოები იქცეს ძმობის საღამოებად: ახლა სომეხი

და რუსი მომღერლები გვყავს მოწვეული. მომდევნო წლებში უკრაინელებს, ლატვიელებს, ლიბანელებს, ლეზგიელებს, ლუგანელებს, ბალტიისპირელებს, აზერბაიჯანელებს, ციმბიკელებს და სხვებს შემდეგ...

— ტრადიციული რომ იქნება, ეს იმთავითვე დაგეგმილი იყო?

ზ. პნჯაშპარიძე: რასაკვირველია, ტრადიციული უნდა იყოს. ამ ამოცანასაც აქედანვე ვუსახავთ ბათუმის ფესტივალს — გამოავლინოს ის ახალგაზრდა შემოქმედებითი ძალები, რომლებიც არიან ჩვენთანაც, სხვა რესპუბლიკებშიც, მაგრამ ჭერჯერობით არ იცნობს ხალხი. ვნახოთ, ჩემი რწმენით, ბათუმის ფესტივალის იქნება საუკეთესო ფესტივალების რიგში.

ბ. ხომარაძე: იმის მიუხედავად, თუ როგორ წარიმართება ჩვენი პირველი ფესტივალი, ერთი უკვე ცხადია: იგი რეალობაა და მე თავს მოვალედ ვრაცხ, მხარდაჭერისა და აქტიური დახმარებისათვის უღრმესი მადლობა მოვახსენო პარტიის აპარის საოლქო კომიტეტს, ბათუმის საქალაქო კომიტეტს, კულტურის სამინისტროს, ყველა უწყებას და შემოქმედებით ორგანიზაციას, რომელსაც ამ საქმესთან კავშირი აქვს. და, რაღა თქმა უნდა, დიდი მადლობა თითოეულ ბათუმელს, რომელიც მჭერა გაითავისებს ბათუმურ ფესტივალს.

ეს ინტერვიუ ფესტივალის გახსნის კვირაძალს, აეროპორტში ჩამოვარდით ჯანსუფ პანძის.

— მიმაჩნია, რომ, როგორც მხატვრული მოვლენა, ჩვენი ფესტივალი, რომელიც ხვალ იხსნება, ძალზე მნიშვნელოვანია, როგორც ჩვენთვის, მისი მონაწილეებისათვის, ასევე ბათუმისათვის, მაღალი კულტურის, ტრადიციების ქალაქისათვის.

ფესტივალის პროგრამა შევეცადეთ შინაარსიანად, საინტერესოდ შეგვედგინა. ოღონდ რაკი ბათუმის თეატრის ახლად რეკონსტრუირებული კოხტა, მაგრამ პატარა შენობა, არ იძლევა იმის საშუალებას, რომ დეკორაციები გაიმართოს, ორკესტრი სრულად განლაგდეს, გადავწყვიტეთ, სექტაკლები წარმოვადგინოთ საკონცერტო შესრულებით. ასე რომ, ჩვენს წლევანდელ გამოსვლას სანახაობითობაზე უფრო მუსიკალური დატვირთვა ექნება. უმჯობესია მუსიკალური მხარე წარმოჩნდეს სრულყოფილად. ამიტომ წავედით ამ კომპრომისზე. მჭერა, მუსიკის აღქმა, მისი მაღალი ხარისხი უზრუნველყოფილი იქნება და მთავარიც ეს გახლავთ!

14 და 15 სექტემბერს ფესტივალში მონაწილეობის მისაღებად ბათუმს ეწვია თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის თითქმის მთელი შემადგენლობა — მომღერლები, დირიჟორები, ორკესტრისა და გუნდის მსახიობები, სხვა შემოქმედებითი მუშაკები, ადმინისტრაციული და ტექნიკური პერსონალი, სულ 240-ზე მეტი კაცი, სტუმრები ერევნიდან და მოსკოვიდან.

ფესტივალის მსვლელობას აშუქებდა რესპუბლიკური პრესის, რადიოსა და ტელევიზიის ორმოცამდე წარმომადგენელი.

ფესტივალის ზეიმს ნიშნავს და ბათუმიც რამდენიმე დღეს, სასიამოვნო შეხვედრების მღელვარე მოლოდინით რომ ცხოვრობდა, საზეიმოდ, ჩვეული გულითადობით, ტრადიციული სტუმართმოყვარეობით შეეგება ძვირფას სტუმრებს.

უკვე ყველა მუსიკის მოყვარულმა იცოდა ფესტივალის პროგრამა:

15 სექტემბერს — ზაქარია ფალიაშვილის „აბესალომ და ეთერი“.

16 სექტემბერს — ვერდის „ტრუბადური“.

17 სექტემბერს — საოპერო ხელოვნების ოსტატთა კონცერტი.

18 სექტემბერს — ვერდის „რიგოლეტო“.

19 სექტემბერს, დღისით — კონცერტი „დინამოს“ სტადიონზე, საღამოს — ზაქარია ფალიაშვილის „დაისი“.

20 სექტემბერს — ვერდის „დონ კარლოსი“.

და ის ბედნიერნი, ვისაც ადრევე ეშოვნათ ბილეთები (ზოგს ყველა სპექტაკლზე — ერთი და იგივე „პრესტიჟული“ ადგილები „დაეჯავნა!“), გულშეიდან ელოდნენ სადამოს, რაჟი სიტყვამ მოიტანა და, რაც მთავარია, რაჟი დროა გარდაქმნისა და საბა-რობის პრინციპებიდან გამოვიდეთ, იმის თქმის უფლებასაც მივცემ თავს, რომ ეგრეთ-წოდებულ „პრესტიჟულ სადამოებზე“ თეატრში ბევრ ისეთ ვინმეს ნახავთ, ჩვეულებ-რივ, რიგით სპექტაკლზე არასოდეს რომ არ მისულა თეატრში, სამწუხაროდ, ადგილე-ბის განაწილების ჩვენიულ პრაქტიკაში მტკიცედ დამკვიდრდა არაობიექტურობა, ტენ-დენციურობა, თუ გნებავთ, ნათლიამობა თუ ბიძაშვილ-მამიდაშვილობა. ამიტომ იყო, რომ ბევრი ქვეშარიტი მელომანი და თეატრალი, პროფესიული მუსიკოსი თეატრს მილ-მა დარჩა, მაგრამ დაეუბრუნდეთ ჩვენს ძირითად თემას.

ფესტივალის პირველი სადამო — 15 სექტემბერი.

ილია ჭავჭავაძის სახელობის სახელმწიფო თეატრის ხალხით საესე დარბაზი.

სცენის სიღრმეში ჩამოშვებული უკანა ფარდა ძველებური ქართული ციხე-დარბა-ზის კონტურებით მიგვანიშნებს, რომ დღეს „ახესლომ და ეთერის“ წარმოდგენენ.

მაყურებელთა თვალწინ სცენაზე წინ ორკესტრი განლაგდა, უკან, — შემალეებაზე გუნდი, რომლის მსახიობებს ყურთმაცხებიანი ქართული კაბები და ჩოხა-ახალუხები აცვიათ... მეგრებზე კი მათაც, ფესტივალის ყველა მონაწილეს და სტუმარს უზნევი ფესტივალის ემბლემა. იგი წარმოადგენს წრიულ, სამსანტიმეტრნახევარიანი დიამეტრის ოქროსფერ ფირფიტას, რომელზეც მინიშნებულია მზე და მოლივლივე ზღვა, ცენტრში კი ჩიტი, ნისკარტზე სანოტო ნიშნით. მარჯვნივ და მარცხნივ წრეს შემოვლებული აქვს წარწერა ქართულ და რუსულ ენებზე — „ბათუმის მუსიკალური შემოდგომა. 1987“. ბარემ ისიც ვთქვათ, რომ საფესტივალოდ გამოვიდა უფრო დიდი ზომის სამაგიდო ნიშა-ნი ასეთივე გაფორმებით და წარწერით. ფესტივალის ემბლემა, მხატვარ ვლადიმერ ფაილოძის ესკიზებით, ბათუმის მანქანათსაშენ ქარხანაში დამზადდა.

...ავანსცენაზე გამოდიან დღევანდელი ქართული საოპერო ხელოვნების თვალსაჩი-ნი წარმომადგენლები მასპინძლებთან ერთად.

სიტყვას ამბობს აჭარის კულტურის მინისტრი ბიძინა მახარაძე. იგი მხურვალედ ულოცავს დამსწრეთ ამ დიდებულ მუსიკალურ დღესასწაულს და საოპერო მუსიკის საკავშირო ფესტივალს „ბათუმის მუსიკალური შემოდგომა“ გახსნილად აცხადებს.

თბილისის საოპერო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი და მთავარი დირიჟორი — საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი ჯანსუღ კახაძე გულითადად მიესალმა საზოგადოებას, საუკეთესო სურვილები გადასცა მას და ისაუბ-რა ფესტივალის სპეციფიკაზე, მის მაღალ დანიშნულებაზე.

მცირე პაუზის შემდეგ ჯანსუღ კახაძე სადირიჟორო პულტთან დადგა და... დარბაზ-ში დაიღვარა ზაქარია ფალიაშვილის დიდებული მუსიკის ჰანგები...

ოღნავადაც არ იქნება გადაჭარბება თქმა იმისა, რომ ეს სპექტაკლი ისტორიული იყო. ისტორიული, როგორც იმ თვალსაზრისით, რომ სათავე დაუდო ახალ კულტუ-რულ წამოწყებას, ასევე იმ უდიდესი აღმადგენით, ქვეშარიტად იშვიათი შთაგონებით, რითაც იგი კოლექტივმა წარმოადგინა და კიდევ: იშვიათი, შესაშური ერთიანობით, რითაც პირველივე აკორდებიდან განიმსჭვალნენ შემსრულებლები და დარბაზში მსხლო-მნი.

ჩინებულად იმდერეს ეთერის, ახესლომისა და მურმანის პარტიები საქართველოს სახალხო არტისტებმა, საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატებმა: მაია თომაძემ, ალექ-სანდრე ზომერიკმა და ჯემალ მდივანმა. მათ ღირსეული პარტნიორობა გაუწიეს საქარ-თულის დამსახურებელმა არტისტმა: ლიანა კალმახელიძემ (მარცხი), ლიანა ღვედაშვი-ლმა (დედოფალი ნათელა), ნუგზარ გელაშვილმა (სტუმარი), სოლისტებმა: ტარიელ ჭი-ჭინაძემ (აბიო მეფე), მზია დავითაშვილმა, ავთანდილ ჯავახიშვილმა, ხოლო ახალგაზრდა

ტენორის ნუგზარ ნაჭეების (თანდარტნი) ვოკალური მონაცემები უაღრესად სასიამოვნო აღმოჩენა იყო.

გაერთული საოპერო სელოვნების ნამდვილი მარგალიტის „აბესალომ და ეთერის“ ახალი დადგმა განახორციელა საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტმა, კოტე მარჯანიშვილის სახელობის აკადემიის ლაურეატმა მიხეილ თუმანიშვილმა, მთავარი ქორმასტერია ავთანდილ ჩხენკელი.

სპექტაკლის წარმატება მართლაც უჩვეულო იყო. დიდხანს არ დაცხრა ოვატი მონაწილეებს მიართვის ცოცხალი ყვავილები, კალათები და თაიგულები.

ორი მოკლე ინტერვალ სპექტაკლის შემდეგ.

დოდო ჯგერაშვილი, ბათუმის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებლის ვოკალური განყოფილების პედაგოგი, საქართველოს სკოლის დამსახურებული მასწავლებელი:

— ცოტაა ვთქვა, რომ სპექტაკლით აღტაცებული ვარ. ყველა შესანიშნავად მდებარეობდა. გუნდი რაღაც არაჩვეულებრივად ჟღერდა, დირიჟორზე სიმ ღაპარაკიც ზედმეტია. ფასტასტიკურია ეს ყველაფერი.

მით უფრო გულსატკენია, რომ ასე იშვიათად არის ჩვენთან ოპერის თეატრი, როცა ასეთი კარგი მაყურებელი ჰყავს ბათუმს. ხალხს სწყურია კლასიკური მუსიკის მოსმენა. ხალხს, მეტადრე, მომავალ მუსიკოსებს, ჩვენს მოსწავლეებს, რომლებიც მოკლებულნი არიან ამ ბედნიერებას.

ზემზუზი სხლშაშვილი, აჭარის მწერალთა ორგანიზაციის ხელმძღვანელი, პოეტი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი:

— ეს მუსიკალური შემოღგომა ბათუმში დიდი მოვლენაა, სასიხარულო, განმანათლებელი, გამაზღვრებელი მოვლენაა. ჩვენ არა ვართ გასენიერებული ასეთი ღამაზი ღვეებით. ბათუმში კი, საკურორტო ქალაქში, სწორედ უნდა იმართებოდეს ფესტივალები, სხვადასხვა კულტურული ღონისძიებანი. მით უფრო კმაყოფილებით მივესალმები ჩვენი მუსიკალური ხელოვნების საუკეთესო წარმომადგენლებს, ყველას ვესხვი და გვაცნი, ვუსურვებ დიდ გამარჯვებებს.

ღღევანდელი ამ ღიღებული ამღველებელი სპექტაკლისათვის მეც დაუჯლელად ვუკრავდი ტაშს. დიდი მაღლობა, სიყვარული და აღფრთოვანება მათ!

მოვესმინოთ ფესტივალის მონაწილეებსაც.

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი **მმლშპ ბენიკაშვილი**:

— ნოვებსენებათ, მე დიდხანს ვმდგროდი ეთერის პარტიას და ძალიან მიხარია, რომ ასეთი კარგი ცეცა გყავს. დიდად მასიამოვნეს ადგეო სომერიკმა, მაია თომაძემ, ჭემაღ მდივანმა, რაც შეეხება ჯანსუღ კახიძეს, ეს იყო რაღაც შეუღარებელი აღმფრენა. მეც კი თავი ვერ შევიკავე ემოციებისაგან და მივეწარი რამზას, ყვავილები მივართვი. ნამდვილი ზეიმი იყო, ხელოვნების ზეიმი, ვუღოცავ ჩვენს ხალხს ასეთ დიდ ზეიმს. სწორად გვქონოდე!

დირიჟორი **რემზუზ ტაქიძე**:

— ღღევანდელი ღღე ჩემთვის ორმაგად სასიხარულოა. ორმაგად იმიტომ, რომ ბათუმელი ვარ, აქ დაეამთავრე სამუსიკო სკოლა, სასწავლებელიც. ეამაყო, რომ ბათუმს ასეთი შესანიშნავი მაყურებელი ჰყავს.

ღღევანდელი სპექტაკლი, მიუხედავად იმისა, რომ საკონცერტო შესრულებით წავიდა, მუსიკალური ღირსებებით ფრიაღ მაღალი ღონისა იყო. ეს ეხებათ სოლისტებს, რომლებიც შესანიშნავ ფორმში არიან, ეს ეხება ორკესტრს, გუნდს და, რაღა თქმა უნდა, სპექტაკლის მუსიკალურ ხელმძღვანელს ჯანსუღ კახიძეს, რომლის ღღევანდელი ხელოვნებით, როგორც მისი უმცროსი კოლეგა, აღფრთოვანებული ვარ!

ფესტივალის მეორე ღღე დაიწყო იმით, რომ მისი მონაწილენი და სტუმრები, მას-

პიძლებთან ერთად, მივიდნენ ლენინის მოედანზე და გვირგვინებით შეამკეს პედაგოგი-
მეგლი.

ნაშუადღევს მონაწილეთა ერთი ჯგუფი ეწვია რუსთაველის სახელობის სახელმწი-
ფო პედაგოგიურ ინსტიტუტს. საექტო დარბაზში გამართულ შეხვედრაზე ძვირფას
სტუმრებს მიესალმნენ: დოცენტი იური ბიბილეიშვილი, უფროსი მასწავლებელი გული-
კო ვარშანიძე, ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტის მე-3 კურსის სტუდენტი ნინო
მიქელაძე. ინსტიტუტის პარტიული ორგანიზაციის მდივანმა ზურაბ ბეჟანიძემ თბილისის
საოპერო თეატრის კოლექტივს სამახსოვროდ გადასცა შოთა რუსთაველის ქედური
პორტრეტი.

საპასუხო სიტყვებით გამოვიდნენ ჯანსუფ კახიძე და ზურაბ ანჯაფარიძე.

შემდეგ სცენა დაეთმო სიმღერას. არიები და დუეტები ოპერებიდან. ქართული და
იტალიური სიმღერები შეასრულეს მედეა ამირანაშვილმა, საქართველოს სახალხო არ-
ტისტებმა: ნათელა მკერვალიძემ, მაია თომაძემ, ალექსანდრე ზოძერიძემ, ჯენალ მდივან-
მა, სომხეთის დამსახურებულმა არტისტმა რობერტ ბაბურიანმა, საქართველოს დამსახუ-
რებულმა არტისტებმა: ლიანა კალმახელიძემ, ლიანა ჯვრდაშვილმა, გივი წულუკიძემ.

სალამოს თეატრში ფესტივალის პროგრამით წარმოდგენილ იქნა ვერდის ოპერა-
„ტრუბადური“.

საექტაკოს დირიჟორობდა ჩვენი სახელოვანი თანაქალაქელი, საბჭოთა კავშირის
სახალხო არტისტი, ზაქარია ფალიაშვილის პრემიის ლაურეატი, პროფესორი ოდისეი
დიმიტრიადი.

მთავარ პარტიებს ასრულებდნენ საქართველოს სახალხო არტისტები: ნოდარ ანდ-
ლუაძე (მანრიკო), ელდარ გეწაძე (გრაფი დი ლუნა), საბჭოთა კავშირის სახალხო
არტისტი ცისანა ტატიშვილი (ლეონორა), საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო აკადემიური
დიდი თეატრის სოლისტი, რუსეთის ფედერაციის დამსახურებული არტისტი ნინა ტე-
რენტიევა (აშუჩენა).

საექტაკოს შემდეგ, რომელმაც დიდი წარმატებით ჩაიარა, ოდისეი დიმიტრიად-
ის ევახელ და მშობლიურ ქალაქში საოპერო საექტაკოს პირველად დირიჟორობა-
მივულოცე. მსოფიანმა მესტრომ თქვა:

— უნდა ვთხროთ, რომ ჩემი ხანგრძლივი მოღვაწეობის მანძილზე იშვიათად მქონ-
და ასეთი სიხარული და მღელვარება. როგორღაც ისე აეწყო, რომ ბათუმში სიმფონიურ
კონცერტებზეც იშვიათად მდირიჟორობია, საოპერო საექტაკოებზე კი არასოდეს. და,
აი, აღსრულდა! უსაზღვროდ ბედნიერი ვარ, ეს ერთი. მეორეც: თავისთავად ბედნიერე-
ბაა, რომ ჩემი მშობლიური ბათუმი საფესტივალო ქალაქი გახდა. არაჩვეულებრივი ზეი-
მი იმართება და ძალიან მინდა იგი მუდმივი იყოს იმიტომ, რომ ბათუმი დიდი მუსიკა-
ლური ტრადიციების ქალაქია. აქ აიღვებს ფეხი დავით ანდლუაძემ, ვლადიმერ კანდე-
ლაძემ, იან ვუტირასმა, გრიგოლ გეგუჩაძემ, ლამარა ჭყონიამ, ალექსანდრე ზომერიძემ,
ანზორ ფიოლიამ, დირიჟორმა რეზო ტაკიძემ... ბათუმი ნამდვილად იმსახურებს, რომ
ეს ფესტივალი ყოველ წელიწადს გაიმართოს. მოხარული ვარ, რომ საზოგადოებრიობა,
განსაკუთრებით აჭარის ხელმძღვანელობა ასე აქტიურად უჭერს მხარს ამ სასიკეთო
ღონისძიებას.

ნინა ტერენტიევა:

— ცოტაა ჩვენი ასეთი ფესტივალი. ბედნიერი ვარ, რომ ვმონაწილეობ ქართ-
ველი კოლეგების ამ ლამაზ წამოწყებაში. თანაც ისეთ საუცხოო ქალაქში, როგორიც
არის ბათუმი, თავისი ზღვით, ულამაზესი მდებარეობით და არაჩვეულებრივი აუდიტო-
რიით. მართლაც ჩინებული მაყურებელია. მიხარია მისთვის სიმღერა, დასანანი მსო-
ლოდ, რომ სათანადო პროპაგანდა არ აქვს ცენტრალურ პრესაში, ტელევიზიაში და რა-
დიოში. შეიძლებოდა კი ტრანსლირება, როგორც სიმღერის ფესტივალისა.

მე ყველას ვუამბობ და, უწინარეს, დიდი თეატრის ახალ მთავარ დირექტორს, მე მანინავე მუსიკოსს ალექსანდრე ლაზარევს, თუ რა მშვენიერი ატმოსფერო სუფევს ფესტივალზე, რა დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლია მას. იმედი მაქვს იგი დაინტერესდება და მომავალში თავადაც შეძლებს მასში მონაწილეობის მიღებას, ჩვენი გამოჩენილი მომღერლების ჩამოყვანას ბათუმში.

მესამე დღე, 17 სექტემბერი.

შუადღისას ფესტივალის მონაწილენი და სტუმრები დაესწრნენ სენას დელფინარიუმში, დაათვალიერეს აკვარიუმი. ისინი დიდად კმაყოფილი დარჩნენ ამ საქვეყნოდ განთქმული სამეცნიერო და სანახაობითი კერის, საერთოდ, ზღვის თევზის მეურნეობის და ოკეანოგრაფიის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის საქართველოს განყოფილების საქმიანობის გაცნობით.

სალამოს თეატრში გაიმართა საფესტივალო გალა-კონცერტი.

იგი დაიწყო სასიამოვნო სიურპრიზით — საგახგებოდ ამ მოვლენისათვის შექმნილი „სიმღერით ბათუმზე“, რომლის პირველი მსმენელები იმ საღამოზე დამსწრენი იყვნენ. საგულისხმოა, რომ სიმღერის ტექსტი დაწერა ალექო ხომერიკმა და, ამრიგად, ახალი ამპლუთი წარმოუდგა თანაქალაქელებს. მუსიკა ეკუთვნის ცნობილ ქართველ კომპოზიტორს ვაჟა აზარაშვილს. შემსრულებლები: მაია თომაძე, ალექო ხომერიკი, საოპერო თეატრის გუნდი და ორკესტრი ჯანსუღ კახიძის ხელმძღვანელობით. შეკრებილთ მქუხარე ოვაცია გაუმართეს ახალი სიმღერის ავტორებს და შემსრულებლებს.

სიმღერის პრემიერამ განსაზღვრა მთელი საფესტივალო კონცერტის მაღალი დონე. დიდი აღმავლობით, შთაგონებით იმღერეს არიები, დუეტები, სცენები ვერდის, როსინის, მასკანის, ბიზეს, ზაქარია ფალიაშვილის, რევაზ ლალიძის ოპერებიდან, ქართული რომანსები და იტალიური სიმღერები მედეა ამირანაშვილმა და ნათელა მკერვალიძემ, სომხეთისა და საქართველოს სახალხო არტისტმა ელვირა უზუნიანმა, ერევნის სპენდიაროვის სახელობის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სოლისტმა მარიეტა ანტონიანმა და პრაჩია ნისკალიანმა, მაია თომაძემ და ნინა ტერენტიევამ, ალექო ხომერიკმა და ჯემალ მდივანმა, საქართველოს დამსახურებულმა არტისტებმა ლიანა კალმახელიძემ, თემურ გუგუშვილმა, ანზორ ფიოლიამ, ნუგზარ გელაშვილმა, და, მაინც, საღამოს გვირგვინი იყო სანტუცასა და ტურიდუს სცენა მასკანის ოპერა „სოფლის პატიოსნებიდან“, რომელიც დიდოსტატურად შეასრულეს საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტმა ცისანა ტატიშვილმა და საქართველოს სახალხო არტისტმა ნოდარ ანდლულაძემ, და კონცერტის ფინალი — სწორუპოვარი „ჩაქრულო“ „აბესალომ და ეთერიდან“ ნუგზარ ნაჭყებიას, გუნდისა და ორკესტრის შესრულებით.

სადირიურო პულტთან ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ ოდისეი დიმიტრიადი და ჯანსუღ კახიძე. უშუალოდ, მსუბუქი იუმორით უძღვებოდა გალა-კონცერტს ზურაბ ანჯაფარიძე.

დიდებული, ჭეშმარიტად დაუფიქსარი საღამო იყო, რომელმაც უდიდესი სულიერი საზრდო მისცა დამსწრეთ. ოღონდაც, ხშირად როდი იმართება ასეთი საღამოები, რომელზეც ამდენი ელვარე ვარსკვლავი ანათებს, როცა უმაღლეს პროფესიონალიზმს, დიდოსტატობას ემატება თვით შემსრულებელთა საოცარი აღტყინება, ნამდვილი ენთუზიზმი, დაუოკებელი სურვილი — იმღერო, როგორც არასდროს და საკუთარ თავსაც კი გადააჭარბო!

სწორედ ასეთი იყო საფესტივალო კონცერტი და იმათაც, ვისაც მასზე დასწრების ბედნიერება გექონდა, უღრმესი მადლიერების მეტი რა გვეთქმის.

ახლა კვლავ ფესტივალის მონაწილეებს სიტყვა.

ცისანა ტატიშვილი, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტა:

— ვფიქრობ ძალიან დიდი საქმე კეთდება აქარაში. მე მადლობა მინდა გადავუხა-

დო ალექო ზომერიკის, ასევე ზურაბ ანჯაფარიძის, რომელთაც წამოიწყეს ეს შესანიშნავი საქმე, დიდი მადლობა ადგილობრივ ხელისუფლებას, ასე რომ ამოუდგნენ მხარეში ამ დიდ საქმეს. შესანიშნავი მაყურებელი ჰყავს თეატრს, და, მართალი გითხრათ, მუდამ სიამოვნებით მივიღებდი მონაწილეობას ფესტივალში.

მანიკ. თომბაძე, საქართველოს სახალხო არტისტი, საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატი

. ბათუმის ფესტივალზე საოცარი აღმაფერხებით მიდის. ისეთი გრძნობა მაქვს, თითქმის დიდ დღესასწაულში ვიღებ მონაწილეობას. ვისურვებდი ყოველ შემოდგომაზე მოეწყო იგი. ბათუმელ მსმენელს დიდი მადლობა სითხოვსათვის, მხარდაჭერისათვის. დაე, კვლავაც ასეთი თბილი და მოსიყვარულე, ასეთი თანამდგომი იყოს. ჩვენს ფესტივალს კი, მე ასე ვიტყვდი, დიდი წინსვლა ჰქონდა!

ნოდარ ანდლუშაძე, საქართველოს სახალხო არტისტი, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის პრემიის ლაურეატი, პროფესორი:

— ბათუმის ფესტივალზე დიდი ხნის ნანატრი მოვლენაა ჩვენს მუსიკალურ ცხოვრებაში, რამეთუ მას ესწრაფოდნენ წინა თაობების მომღერლები, მუსიკოსები, და, ბოლოს, ალექო ზომერიკის და ზურაბ ანჯაფარიძის ინიციატივამ, დაუინებამ შესანიშნავი შედეგი გამოიღო, ნამდვილად ბედნიერი ვარ, რომ ამას მოვესწარი!

ახლა ერთი დიდი სურვილია: აუცილებლად ტრადიციად იქცეს, ფართო რეზონანსი ჰქოვოს ფესტივალმა, სხვადასხვა საშემსრულებლო სტილის მომღერლები მოიზიდოს, შეიძლება ვიფიქროთ ფესტივალის ჩარჩოებში საქმიანი შეხვედრების, თეორიული კონფერენციების მოწყობაზეც. ბათუმში ნამდვილად არის ამის ადგილი.

ეს შეხვედრა ბათუმელებთან, ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მიმდინარე მოვლენების შუქზე, მეტად ამაღლებული, შთაგონებულია, აქარა, გურია მუდამ გამოირჩეოდა ფაქიზი სმენით. მაგრამ ასეთი უფაქიზესი კონტაქტი, თამამად ვამბობ, მოსკოვის, ლენინგრადის, უცხოეთის ზოგიერთ დიდ კულტურულ ცენტრში თუ შემხვედრია, ეს არის, როცა საერთო შთაბეჭდილება კი არ რჩება მსმენელს, არამედ, იგი ყოველ ნოტას გრძნობს და მიჰყვება მას, ყოველ მოდულაციას, როცა აშკარაა, თითოეული ნიუანსის სრულად და ბოლომდე აღქმულია. ჩვენთვის ეს უაღრესად მნიშვნელოვანია. ბათუმელებსაც და ჩვენს თავსაც ვუსურვებ ეს საერთო ფესტივალი მარად იყოს უმაღლესი ტონუსი ხელოვნებისათვის, მაშასადამე, ხალხისათვის!

ლიანა კალმახილიძე, საქართველოს დამსახურებული არტისტი:

— ალბათ, ჩვენი ფესტივალის ყველა მონაწილე ცდილობს და ვერ ახერხებს ხიტყვებით გადმოსცეს თავისი აღტაცება ყოველივე იმით, რაც ამ დღეებში ხდება ბათუმში, მშვენიერ ქალაქში, რომელიც ხომ ასე გვიყვარს ყველას, მაგრამ ახლა კიდევ და კიდევ უფრო შეგვიყვარდა. დიან, შეუძლებელია გადმოსცე ის, რასაც განვიცდით ყველანი, ახალგაზრდებიც, საშუალო თაობის მომღერლებიც, ვეტერანებიც.

წარმოუდგენლად თბილი მიღება მოგვიწყვთ, სულის სიღრმემდე აგვადიდვით და თითქმის ყოველ ჩვენგანს იმაზე მეტი შეაძლებინეთ, რაც შეეძლო! დიდი მადლობა თქვენ, ამისათვის, ძვირფასო ბათუმელებო!

ჩემი დიდი სურვილია „ბათუმის მუსიკალური შემოდგომა“ ასე ლამაზად რომ დაიწყო, ასევე გაგრძელდეს, ტრადიციული გახდეს, საერთაშორისო მასშტაბი ექნენ მომავალში. ბათუმი, მისი მაყურებელი უღაოდ იმსახურებს ამას. არაჩვეულებრივი მაყურებელია და მდებარე ვუხრი თავს!

ჯემალ მდივანი, საქართველოს სახალხო არტისტი:

— ეს შესანიშნავი ღონისძიებაა, დიდი და ლამაზი შემოქმედებითი მომენტია. სულით და გულით, სიყვარულით ვუსურვებ ამ „მუსიკალურ შემოდგომას“, რომ იყოს რეგულარულად. ბათუმი ხომ მუსიკალური ქალაქია. და, რაც უფრო ახლოს და ხშირად

მოვალთ მსმენელებთან, მით უფრო მეტი, შინაგანი მობილუბება, მეტი პასუხისმგებლობა გვექნება.

ფესტივალის მეოთხე დღეს მისი მონაწილენი მიიწვიეს ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სამუსიკო სასწავლებელში, რომლის აუზი აღზოდილი ოპერის თეატრში მოღვაწეობს.

აუარში მუსიკალური განათლების ამ მძლავრი კერის საქმიანობის გაცნობის შემდეგ სტუმრები და მასპინძლები შეიკრიბნენ საკონცერტო დარბაზში, სასწავლებლის დირექტორის კომპოზიტორ იოსებ ბარდანაშვილის და პედაგოგ დოდო ჯვარშიშვილის გულთბილ მისალმებათა შემდეგ სიტყვებით გამოვიდნენ ოდისეი დიმიტრიადი და ელვირა უზუნიაძე.

სახელდახელო კონცერტი დაიწყო სასწავლებლის აღსაზრდელებმა და მოსწავლე-თა კამერულმა გუნდმა.

სტუმართაგან პირველი გამოვიდა ოპერის ახალგაზრდა სოლისტი ნატო ჭყონია, სახელოვანი ლამარა ჭყონიას უფროსი ქალიშვილი. ვიღრე იმდერებდა, მან მღელვარე ხმით თქვა, რომ ძალზე ძნელი ყოფილა მშობლიურ ქალაქში იმ სასწავლებლის კედლებში გამოსვლა, სადაც აღაზარდე, სადაც ეზიარე მუსიკის ჯადოსნურ სამყაროს...

მეორე ჩვენმა თანამოქალაქემ ანზორ ფილიამ კი პოპულარული ნეპოლური სიმღერის „ო, ჩემო მზეო“ ბოლო სიტყვები შეცვალა და ასე დაამთავრა ნაწარმოები: „ჩემო ბათუმო, შენ გენაცვალე“.

კონცერტზე, რომელსაც უძღვებოდა აგრეთვე ამ სასწავლებლის კურსდამთავრებულ ალექო ხომერიკი, ჩვენს სახელგანთქმულ ვოკალისტებთან ერთად, გამოვიდნენ ახალგაზრდები: მარინე შავერზაშვილი, მზია დავითაშვილი, გია ასათიანი და სხვები.

შეხვედრამ სამუსიკო სასწავლებელში უაღრესად გულითად, საქმიან ატმოსფეროში ჩაიარა და იქცა „ბათუმის მუსიკალური შემოღგომის“ ერთ ლამაზ შემადგენელ ნაწილად.

შემდეგ ასევე გულთბილი შეხვედრა მოუწყვეს საოპერო ხელოვნების ოსტატებს და ახალგაზრდა სოლისტებს ბათუმის ელექტრომექანიკურ ქარხანაში.

სალამოს კვლავ ხალხით აივსო ბათუმის თეატრი „რიგოლეტოზე“.

ამჯერადაც დიდი იყო წარმატება და იგი განაპირობეს ლაანა კალმახელიძემ (ჯილდა), ელდარ გეწაძემ (რიგოლეტო), იმერი კაცსაძემ (პერცოგი), საქართველოს დამსახურებულმა არტისტებმა მაია ევაძემ, სოლისტებმა გია ასათიანმა, ტარიელ ჭიჭინაძემ, სხვებმა და, რაღა თქმა უნდა, დამდგმელმა-დირიჟორმა ჯანსუღ კახიძემ, რომელიც ჩვეული მგზნებარებით, დაუოცებელი ტემპერამენტით წარმართავდა გუნდს, ორკესტრს, მთელ სპექტაკლს.

აი, რა გვითხრა ელდარ გეწაძემ სპექტაკლის შემდეგ:

— საქართველოში ეს უკვე მეორე ფესტივალია, ქუთაისის შემდეგ და, მისასალმებელია ასეთი პოპულარიზაცია საოპერო მუსიკისა. ასეთი წარმომადგენლობით კი, როგორიც ახლა ბათუმშია, ბევრი ფესტივალი ვერ დაიტარაბახებს საბჭოთა კავშირში.

უნდა გითხრათ, რომ პირველ სპექტაკლს ვუსმენდი დარბაზიდან. ამაღელვებელი, ძალიან დიდი შთაბეჭდილება დატოვა და მეგონა, რომ ეს, უზრალოდ, ყველასათვის ნაცნობი და საყვარელი ზაქარია ფალიაშვილის გამო ხდებოდა. მაგრამ, როცა მე, მონაწილემ, სცენიდან განვიცაღე იგივე სიხარული, დარბაზის იგივე აღფრთოვანება, მივხვდი, რომ არა მარტო ფალიაშვილის გამო ხდება ეს. მოვიდნენ კლასიკური მუსიკის მსმენელები. მაყურებელთა რეაქცია არის არაჩვეულებრივად სწორი და ეს მეტყველებს იმაზე, რომ მცოდნე მაყურებელი ესწრება სპექტაკლს.

მჯერა ამ ფესტივალის შემდგომი პერსპექტივებისა. და, ვისურვებდი ბევრი ისეთი

შომდგრალი წარმოეჩინოს, ვანც მთელი სიცოცხლე იამაყებს, რომ მისი შემოქმედებათი ბიოგრაფია დიწყო ბათუმის საოპერო ფესტივალზე...

თამარ გუგუშვილი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი:

— ეს ფესტივალი დიდი მოვლენა არის არაპარტო ბათუმის, არამედ მთელი საქართველოს მუსიკალურ ცხოვრებაში. ბედნიერად ვთვლით თავს, რომ მეც ვარ ამ ფესტივალის მონაწილე. თუმცა, მხოლოდ კონცერტზე გამოვდი. ავადმყოფობის გამო სპექტაკლში ვერ ვიმდერე.

ფესტივალი აახლოებს შემსრულებელს და მაყურებელს. მომავალში, ვიმედოვნებ, თანამედროვე ქართულ ოპერასაც ჩამოვიტანთ. ბათუმი ის ქალაქია საქართველოში, რომელიც ყოველთვის მომზადებული იყო ყოველნაირად, არა მარტო მუსიკალური ფესტივალის, არამედ ყოველნაირი მაღალი რანგის ფორუმის ჩასატარებლად.

შაბათის ფესტივალის მონაწილეთა ერთი ჯგუფი საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს
სტუმარი იყო.

კატამარან „ივერიით“ საზღვაო გასეირნებისას სტუმრებს გააცნეს სანაოსნოს ისტორია, რომელიც ოც წელს ითვლის, გემების ექიპაჟებისა და სანაპირო სამსახურების მშრომელთა წარმატებები, სამეურნეო ანგარიშის, თვითდაფინანსების პირობებში მუშაობის სიყვლე, მომავლის პერსპექტივები.

საოპერო ხელოვნების ოსტატები ფრიად კმაყოფილნი დარჩნენ აჭარის თვალწარმატაცი სანაპიროების გასწვრივ, საზღვაო მოგზაურობით, ზღვაოსანთა ცხოვრებისა და საქმიანობის გაცნობით.

ნაშუადღევს ათასობით ბათუმელი და ქალაქის სტუმარი დაესწრო დიდ კონცერტს ბათუმის „დინამოს“ სტადიონზე.

კონცერტზე გამოვიდნენ საუკეთესო საშემსრულებლო ძალები. მათ თანხლებას უწევდა აჭარის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი. სადირიჟორო პულტთან იდგნენ რეჟისორები და ირავლი ჭიაურელი.

შესრულდა არიები და სცენები ოპერებიდან, ქართული და იტალიური სიმღერები.

კონტრტმა დიდი წარმატებით ჩაიარა.

სალამოს ფესტივალის პროგრამით წარმოდგენილ იქნა „დაისი“.

ზაქარია ფალიაშვილის ამ უკვდავი ქმნილების აღექსანდრე წუჟუნავასეული დაღმა განაახლეს ზურაბ ანჯაფარიძემ და საქართველოს ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ ჯემალ ანჯაფარიძემ. დამდგმელი დირიჟორია საქართველოს სახალხო არტისტი, საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი დიდიმ მირცხულავა. ბათუმში სპექტაკლს უძღვებოდა რეჟისორი ტაყიძე.

საქეტიკოში ყველა პარტია შეასრულეს ერეგნის სპენდიაროვის სახელობის ოპერა-სა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სოლისტებმა: სომხეთისა და საქართველოს სახალხო არტისტმა ელვირა უზუნიაშვილმა (მარო), სოლისტმა ჰრაჩია ნიკსალიანმა (მალხაზი), სომხეთის დამსახურებულმა არტისტმა რობერტ ბაბურიანმა (კიკო), სოლისტებმა: მარიეტა ანტონიანა (ნანო), მიხეილ დავითიანმა (ტიტო) და სომხეთის სახალხო არტისტმა დავით პოლოსიანმა (ყანგალა).

ხალხით საესე დარბაზმა გულობილად მიიღო სპექტაკლი, რომელიც იქცა მეგობრობისა და ძმობის, მუსიკის ნათელ დღესასწაულად.

დიდად კმაყოფილი დაგვხვდა სპექტაკლის შემდეგ ელვირა უზუნიაძე.

— ფესტივალი, ყოველი მუსიკოსის, არტისტის ცხოვრებაში მუდამ სასიხარულო მოვლენაა. ეს არის შეზღედვები კოლეგებთან, ახალი ადამიანების გაცნობა, ახალი მსმენელების წინაშე გამოვლა. მაგრამ ფესტივალი ბათუმში, რომელიც თავისი სილამაზით თავისი გზით და ადამიანთა გულების სიბოთით ანდამატივით იზიდავს აქეთკენ ყველას განსაკუთრებით სამახსოვრო იქნება ჩემთვის. ჯერ ერთა იმიტომ, რომ „დაისში“ დღევანდელი

ნდგელი გამოხვლა ღირს ერთ რამედ! გარდა ამისა, თუმცა თბილისელი ვარ თბილისის კონსერვატორიის კურსდამთავრებული და საქართველოს მრავალ კუთხეში გამხიარული კონცერტები, მოხდა ისე, რომ ბათუმში პირველად გამოვდივარ, როგორც მომდერალი. და, ჩემი საკმაო გამოცდილების მიუხედავად, ძალიან ვღელავდი. ახლა კი ბედნიერი ვარ.

მადლობა ჩემს ძვირფას ქართველ მეგობრებს ამ შესაძლებლობის მონიჭებისათვის, მადლობა ამ უაღრესად მუსიკალური ქალაქის მაყურებლებს ასეთი თბილი მიღებისათვის. ამღლებული, ნაღდი ძმობისა და მეგობრობის განწყობა სუფევს და დაე, ასე გავგრძელებ ჩვენი ურთიერთობა სამარადისოდ!

ანზორ ფიშლია, საქართველოს დამსახურებული არტისტი.

— ძალიან კარგად მიდის ფესტივალი. მსურვალედ შეხვდა მაყურებელი. აშკარად იგრძნობა, რომ მონატრებულია კლასიკურ მუსიკას, მაღალ საშემსრულებლო ზელოვნებას. ექვსგარეშეა, ჩვენი ძირითადი მიზანი — დაგვეხლოვებია საოპერო უანრი მაყურებელთან, მიღწეულია. ბათუმელებთან, ჩემს ძვირფას თანაქალაქელებთან ერთად, განვიცდი ამ სიხარულს და კვლავაც სიხარულს, სიკეთეს და ბედნიერებას ვუსურვებ ყოველ ბათუმელს.

და ფესტივალის დასკვნითი დღე — 20 სექტემბერი.

ღღისით ფესტივალის მონაწილენი ნავთობგადამამუშავებელი და საყოფაცხოვრებო მანქანათმშენი ქარხნების მუშა-მოსამსახურეთა სტუმრები იყვნენ.

საწარმოთა დათვალეობის, მათი საქმიანობის გააცნობის შემდეგ ქართული და სომხური საოპერო ზელოვნების ოსტატებს ასობით მშრომელმა და მათი ოჯახების წევრებმა შეხვედრა მოუწყვეს მენავთობეთა კულტურის სასახლეში.

კონცერტმა, რომელშიც მონაწილეობა მიიღეს: მედეა ამირანაშვილმა, ზურაბ ანჯაფარიძემ, ელვირა უზუნიანმა, დავით პოლოსიანმა, ნათელა მეკერვალიძემ, მაია თომაძემ, რობერტ ბაბურიანმა, ალექსანდრე ხომერიკმა, ელდარ გეწაძემ, ჯემალ მდივანმა, ანზორ ფილიამ, გივი წულუკიძემ და სხვებმა, დიდი აღმავლობით ჩაიარა.

სალამოც დადგა. „დონ კარლოსის“ სალამო, რომელსაც მოუთმენლად მოელოდა ყველა, ვისაც მასზე დასწრების სანუკვარი უფლების დამადასტურებელი ქაღალდის ნაჭერი ჰქონდა.

ცოტაა ითქვას, რომ ბათუმის მართლაც პატარა თეატრმა მსურველთა მცირე ნაწილი დაიტია მხოლოდ, თუმცა სრულიად გადაჭედილი იყო და აკი მებოლეთებიც თაიანთ ფუნქციებს ვეღარ ასრულებდნენ, აზრიც არ ჰქონდა. იმ სალამომ, საბედნიეროდ, დაგვარწმუნა, რომ ბათუმის, როგორც მდიდარი თეატრალური ტრადიციების ქალაქისადმი, მისი მაყურებლისადმი იმ დღეებში ასე უხვად მიძღვნილი ჯათინაურები სულაც არ იყო გადაქარბებული.

და, თუ კი, ძვირფასო მკითხველო, ჩემი ამ ჩანაწერებით რაიმე შთაბეჭდილება კი შეიქმნა, საერთოდ, ფესტივალზე, თუმცა ისედაც გამიგრძელდა, მაინც უნდა გითხრათ, რომ ამ საერთო შთაბეჭდილებას უსათუოდ ბევრი დააკლდება, თუ უფრო დწვრილებით არ აღვსახავთ სწორედ დასკვნითი დღის პერიპეტებს.

ბოლო დღეებში ერთადერთი კითხვა, რომელიც ყველას აკვიატებოდა, ეს იყო: მოახერხებს თუ არა მსოფლიოში სახელგანთქმული ბანი პაატა ბურჭულაძე „დონ კარლოსში“ გამოსვლას?

საშუალო, მით უმეტეს მომდევნო თაობები ბათუმელებისა ნამდვილად არ მოესწრებივართ ასეთ აჟიოტაჟს.

არასოდეს არ გვინახავს ბათუმის თეატრთან ასეთი სურათი: სპექტაკლის წინ შესასვლელში ასობით ადამიანი შეკრებილა და ყველას სახეზე აღბეჭდილა კითხვა: ჩამოფრინდა თუ არა უკანასკნელი თვითმფრინავი მოსკოვიდან?

ბოლოს, როცა სპექტაკლი უკვე რამდენიმე წუთის დაწყებული უნდა ყოფილიყო, ანსცენაზე გამოვიდა ჯანსუღ კახიძე და საზოგადოებას ამცნო დიდად სასიხარულო ამბები: 20 საათსა და 5 წუთზე თვითმფრინავი მოფრინდა და მსოფლიო საომერო ხელოვნების ვარსკვლავი აერობორტიდან უკვე თეატრისაკენ მოეშურებო.

უნდა მოგესმინათ, რა ტაშისცემა ატყდა დარბაზში, რა სასიამოვნო შვება იგრძნო ყველამ. ერთბაშად დაცხრა ერთი მღელვარება, მაგრამ ყველას დაეუფლა მეორე — სასიამოვნო მღელვარება უმაღლეს საშემსრულებლო ხელოვნებასთან შეხვედრის მოლოდინისა.

ამასაც, დიდი ხანია, არ მოსწრია თეატრალური ბათუმი — სპექტაკლი მთელი საათით გვიან რომ დაწყებულიყო...

დაიწყო და ყველამ — დამსწრეთ თუ თვით სპექტაკლის მონაწილეებმა უდიდესი სიამოვნება განიცადეს პაატა ბურჭულაძის უმაღლესი საშემსრულებლო ოსტატობით. ღირსეულ პარტნიორობას უწევდნენ მას ცისანა ტატიშვილი, ალექო ხომერიკი, შაია თომაძე, ჯემალ მდივანი, სოლისტი რევაზ ლავგალავა.

იმ საღამოსაც შეუდარებელი იყო ჯანსუღ კახიძე, შილერის დრამის მიხედვით დიდი ვერდის მიერ შექმნილი ამ დიდებული ნაწარმოების დამდგმელი-დირიჟორი თბილისის სცენაზე. დამდგმელი რეჟისორი გახლავთ საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე გურამ მეღვია.

...მესამე მოქმედების წინ, ანტრაქტზე, დონ-კარლოსის კოსტუმში გამოწყობილ ალექსანდრე ზომიერის ვეწვით და ვთხოვე, რაკი სპექტაკლის შემდეგ ამის დრო აღარ იქნებოდა, რამდენიმე წუთით „გამოვიდეს როლიდან“ და სწორედ მან, როგორც ამ შესანიშნავი წამოწყების ინიციატორმა და ერთ-ერთმა ორგანიზატორმა, შეაჯამოს ფესტივალის შედეგები, მოკლედ მოგვითხროს იმაზე, თუ როგორ ესახება მისი მომავალი პერსპექტივები.

— ფესტივალმა, ეს უკვე თამამად შემიძლია ვთქვა, ბრწყინვალედ ჩაიარა. მსმენელის თვალეზში ვკითხულობდით ამას, ოვაციებში, დარბაზის რეაქციაში. ცხადია, ძალიან მოსაზრებული ვარ, როგორც ბაუშმელი და, როგორც, რა თქმა უნდა, ერთ-ერთი ინიციატორი, რომ, ბოლოს და ბოლოს, ბათუმს ედირსა ასეთი შესანიშნავი ფესტივალი. „ვარსკვლავთა ცვენა“ იყო ნაღდად!

რაც შეეხება მომავალს, პერსპექტივებს, იგი საიმედოდ მესახება. მაგრამ გაისად, ალბათ, აქვე მოგვისდება ჩატარება, შემდეგ კი გვექნება უფრო ფართო მასშტაბები და შეიძლება ეს ფესტივალი გადაიქცეს საერთაშორისო ფესტივალად. ჩვენ ჩაფიქრებული ვაქვს ასეთი რამ: მოვიწვიოთ ის ქვეყნები, რომლებიც შავი ზღვის აუზში მდებარეობენ: რუმინეთი, ბულგარეთი, თურქეთი, უნგრეთი და იუგოსლავია. ჩვენს მომღერლებს და ჩვენს შესანიშნავ დირიჟორს ჯანსუღ კახიძეს დიდად აფასებენ ამ ქვეყნებში, სადაც სწრაფ ჩავლივართ, სპექტაკლებში გამოვდივართ, კონცერტებს ვმართავთ.

მანამდე კი, მეორე ფესტივალზე მოვიწვევთ ბალტიისპირეთის რესპუბლიკის მომღერლებს და, იმედია, უფრო ახალგაზრდა ძალების წარმოჩენა ექნება, უფრო პრესტიჟულიც გახდება ჩვენი ფესტივალი.

— მუსიკალურ ფესტივალს, ალბათ, თავისი მუსიკალური ემბლენაც მოუხდებოდა, აი, თუნდაც თქვენი ახალი სიმღერის შესავალი...

— რასაკვირველია, ესეც უნდა გაკეთდეს.

— ფესტივალს საორგანიზაციო კომიტეტი ჰყავს ხოლმე, პრესცენტრი, აკრედიტებული ჟურნალისტებით და კიდევ სხვა...

— ეს ყველაფერი იქნება. მთავარია, რომ იგი, ფესტივალი იშვა.

...„დონ კარლოსის“ მესამე აქტიც დაიწყო. დაიწყო მეფე ფილიპეს ურთულესი, დიდებული არიით. ერთი ამოსუნთქვით, უზადო ოსტატობით ამოიმღერა იგი პაატა

ბურჟუაზიამ, ბოლო ნოტაც ბრწყინვალედ „დასვა“ და მერე დიდხანს იმდენი დაიბნა, რომ დაიბნა. დაიბნა კი გრძელად ტაში.

სულგანაბული ისმენდნენ ბათუმელები და, მათთან ერთად, სახელოვანი მომღერლის შემოვლით: ქალბატონი ნუნუ და ბატონი შალვა, მეუღლე ირინე და ვაჟიშვილი შუქურა, სავანეებში რომ ჩამოვიდნენ წინა საღამოს.

ეს უფრო ადრე, შესვენებისას, ქალბატონი ნუნუს ეკითხებოდა, როგორ უყურებთ-მეთქი ვაჟის ცხოვრებას პოპულარობას, ამოდენა წარმატებას მსოფლიო ასპარეზზე.

— ეგე, ჩემო ბატონო, ისე იშვიათად ვნახულობ, სახლში აღარ მკავს და ახლა თქვენ ვანახავთ, როგორ ვუყურებ. დამეკარგა ერთადერთი შვიდი და ეგაა. ახლა, არ იტყვი, რა გულისხმობდა მაქვს მაგის ამდენი მოგზაურობით, სანამ ერთი ქალაქიდან ან ქვეყნიდან მეორეში ჩაუბრუნდებოდა.

ისეთი სევდით და დამაჯერებლობით ამბობდა ამას ქალბატონი ნუნუ, წამითაც ეგვი არ შეგეპარებოდა მის გულწრფელობაში. დედა მაინც დედა.

თქვენ რას იტყოდით ბატონო შალვა?

— 1991 წლის ჩათვლით მთელი დრო დაგვამილ-განაწილებული აქვს შვეიცარიის

— პატა ბურჟუაზიის კლუბის წევრებიდან თუ იცნობთ ვინმეს?

— როგორ არა! ნ მარტს, „დონ კარლოსის“ პრემიერაზე არ იყო ჩამოსული მისი კაცია? ოჯახშიც მივიღეთ ოცდაათივე. რამდენიმეს კი შარშან, დეკემბერში მილანში ყოფნის დროს შევხვდი. ახირებული ხალხია. ადგებიან და მიდიან, სადაც კი მათი კერაში კონცერტს ან სპექტაკლს მართავენ...

დამთავრდა უკანასკნელი საფესტივალო სპექტაკლი. შედგა ბათუმელთა ნანატრი, უდიდესი სიამოვნების მომგვრელი შეხვედრა დღევანდელი მსოფლიო საოპერო ხელოვნების ერთ ყველაზე კმაშა ვარსკვლავთან. ბოლო არ უჩანს ოცდაათს...

შეაჯიყვეს სანაპირო სამეფო სამოსელში გამოწყობილი ახლანაირი მომღერალი, უსაზღვროდ ბედნიერი იმით, რომ ამოდენა სიხარული და კმაყოფილება მიანიჭა დამსწრეთ, ლამაზი ღიმილით, თავის კოლეგებთან და მეგობრებთან ხელისხელაქადებული, დღეს ლაღად იხდის მადლობას, თაყვანს სცემს მაყურებელს.

დაიბნა კი კვლავ და კვლავ გრძელდებოდა ტაში. სენა, რომ იტყვიან ყვავილებით აივსო.

სენაზე აღის საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის მდივანი ნათელა დუმბაძე, რომელმაც პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის, უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, მინისტრთა საბჭოს სახელით, თითოეული იმ საღამოს დამსწრეთა სახელით, დიდი მადლობა გადაუხადა ფესტივალის ყველა მონაწილეს ამ შესანიშნავი, დღევანდელი დღეებისათვის.

ზ. ფალიაშვილის სახელობის აკადემიური თეატრი დაჯილდოვდა აჭარის ასსრ-ის ტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელით.

მიკროფონთან მიდის ჯანსუღ ქაჩიძე.

— პატივცემულო საზოგადოებო! ნება მიბოძეთ მთელი ჩვენი კოლექტივის სახელით უღრმესი მადლობა გადაგიხადოთ თქვენ იმ გულისათვის მიღებისათვის, რაც ყოველ დღე, ყოველ საღამოს გამოიხატებოდა ჩვენი ხელოვნებისადმი თქვენი ტაშით, თქვენი გულთადადობით.

როცა გაიხსნა ფესტივალი, მე მოგახსენეთ, რომ ველავდით იმის გამო, რომ შეგნებულად მოგვიხდა წასვლა გარკვეულ კომპარტიისებზე, რადგანაც თქვენი ეს შესანიშნავი, კომუნა თეატრი ვერ იტევს ჩვენს გიგანტურ წარმოებას. ახლა კი დარწმუნებულ ვარ, რომ სწორედ იყო ჩვენი გადაწყვეტილება — მოგვეყოლო სპექტაკლებისათვის სხვა დასხვა კომპონენტი და თვით მუსიკას ეთქვა თავისი სათქმელი.

ამ დარბაზში უდრდა გენიალური მუსიკა, მსოფლიო საოპერო ლიტერატურის სი

უცხოეთს შედევრები, როგორც ქართული, ისე დასავლეთევროპული სტუდენტებისა და ჩვენი თეატრის, განსაკუთრებით სოლისტების თანავარსკვლავედი, ვიტყვით, მთლიანად გამობრწყინდა თქვენს წინაშე.

მსოფლიოს ბევრი ქალაქი ინატრებდა ასეთ თანავარსკვლავედს. საქართველო ყოველთვის მდიდარი იყო საშემსრულებლო სტუდენტების, განსაკუთრებით ვოკალური სტუდენტების ტრადიციებით. მაგრამ დღევანდელი წარმომადგენლობა ბათუმში, როგორც, ასე ვთქვათ, ქარმაგი, ისე საშუალო და ახალგაზრდა თაობების სახით, თუ ჩემს მუსიკალურ გამოცენას შეიძლება კაცი ენდოს, მიმაჩნია, რომ მართლაც ბრწყინვალეა!

მე მინდა უდიდესი მადლობა გადაუხადო რესპუბლიკის ხელმძღვანელობას, რომელმაც საუცხოო ორგანიზაცია გაუკეთა ჩვენს აქ სტუმრობას და ყველა პირობა შეგვიქმნა იმასათვის, რომ წარმოგვეჩინა ჩვენი სტუდენტები.

ფესტივალის შემდეგ, თუმცა ორი დღის მგზავრობის და აეროპორტში გატარებული მრავალი საათის დაღლილობას სპექტაკლისათვის მიცემული დიდი ენერგია ღაფიდა. ბაბუბა ზურაბიშვილმა ჩვეული თავაზიანობით დამთანხმდა ინტერვიუს.

— უპირველესად, პაატა მოვესალმებით და გამოვთქვამთ დიდ კმაყოფილებას იმის გამო, რომ ბათუმში ხართ. გასაგებია, ეს არა მარტო ფესტივალზე გამოსვლის სურვილმა, მშობლიურ თეატრთან ყოფნის სურვილმა განაპირობა. აკი, თავდაც განაცხადეთ ტელევიზიით, ბათუმთან განსაკუთრებული დამოკიდებულება მაქვს და აუცილებლად უნდა ჩავფრინდეო მილანოში...

— დიან, ბათუმისადმი განსაკუთრებული გრძნობა მაქვს. შეიძლება ითქვას, დიდი წლები მაკავშირებს მე ბათუმთან, ბევრი მეგობარი მყავს. შეიძლება ასეც ითქვას: აი, თუ მე რაღაც კაცობა და ვაჟკაცობა გამაჩნია, ბევრი — ბათუმდამ.

საერთოდ, მიმაჩნია, რომ ბათუმელები არიან ყველაზე ძვირფასი, ყველაზე კარგი ხალხი მე ეს ტელევიზიით გამოსვლისას განაცხადე. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სხვები ცუდები არიან. არა, ყველანი გადასარეები არიან, მაგრამ ბათუმელები რაღაც განსაკუთრებით მიყვარს.

— ტელევიზიით იმ გამოსვლის შემდეგ განვილია კვირა სად და როგორ გაატარეთ?

— 4 სექტემბერს წავედი რუმინეთში, საბჭოთა კავშირის დღეების პროგრამით იქ გასტროლების შემდეგ 13-ში ჩავფრინდი მოსკოვში, 14-ში გავფრინდი პარიზში. 17-ში გავფრინდი მილანოში. 19-ში გავფრინდი მოსკოვში და მთელი დამე და მთელი დღე მოსკოვს აეროპორტში ველოდებოდი ბათუმის თვითმფრინავს. როგორც იქნა, ჩამოვალწვი.

— ამ შუალედში იყო სწორედ გამოსვლა პარიზში, მარია კალასის ხსოვნის საღამოზე. ხომ არ გაიხსენებთ მოკლედ ამ საღამოს?

— გეცოდინებათ, ალბათ, მე ვარ მარია კალასის კონკურსში გამარჯვებული. 16 სექტემბერს პარიზის „გრანდ-ოპერაში“ შედგა მარია კალასის ხსოვნისადმი მიძღვნილი საღამო. ეძღვნებოდა მისი გარდაცვალების მეოცე წლისთავს. გამოვედი ერთ ამერიკელ და ერთ იტალიელ სოპრანოსთან ერთად. ესე იგი სულ სამი ვმონაწილეობდით. სხვათა შორის, ეს ფირი ჩამოვა კავშირში და, ალბათ, საშუალება იქნება ტელევიზიით ვნახოთ.

— და ორიოდ სიტყვით, უახლოეს გეგმებზე.

— ახლა ორი კვირა დასვენება მქირდება, ძალიან გადაღლილი ვარ.

6 ოქტომბერს „ლა სკალას“ მივყვები დასავლეთ ბერლინში. ბერლინის იუბილეა, 750 წელი უსრულდება. შემდეგ მივდივარ იტალიაში კონცერტებით და „გრანდ-ოპერა“. რამდენიმე კონცერტი მაქვს დასავლეთ გერმანიაში. იანვარში იწყება გასტროლები ამერიკის შეერთებულ შტატებში და რაღაც შუალედებში თბილისშიც არის გამოსვლები, აი, როგორც დღეს მოხდა, ისე.

— წელან გადალლა ახსენეთ, დასვენება მჭირდებაო. მაგრამ ბათუმში რა საშუალებაა? თვითმფრინავიდან პირდაპირ სცენაზე... ვგულისხმობ, რომ თქვენს მნიშვნელოვანი, ძვირფასი იყო ამ ფესტივალში მონაწილეობა...

— რა თქმა უნდა. მარტო ძვირფასი კი არა, ძალიან დიდი, პასუხსაგები საქმეა ჩემთვის, რადგანაც ჩემის აზრით და, ალბათ, დამეთანხმებით, მთავარია, რომ შენს სამშობლოში გამოხვიდე კარგად, შენს სამშობლოში მოიპოვო მნიშვნელოვანი წარმატება, შენი ხალხი გაახარო.

ჩემთვის, მაგალითად, იმას, რომ მე ბევრს დავდივარ გასტროლებზე საზღვარგარეთ, უფრო, კვალიფიკაციის ამაღლების დანიშნულება აქვს. მსახიობს აუცილებლად სჭირდება მოძრაობა, ახალი ხალხი, სცენის, სიტუაციის გამოცვლა, თეატრების გამოცვლა. სხვადასხვა დირიჟორთან გამოსვლა, რომ მიაღწიოს მაღალ დონეს და, რა თქმა უნდა, თითოეულ გამოსვლას საქართველოში, სადაც არ იქნება ეს — თბილისში, თელავში, ქუთაისში თუ ახლა ბათუმში, ჩემთვის რაღაცნაირად თითქმის ანგარიშია, შეგანება. რას მივაღწიე ამ პერიოდში.

— და, ბოლოს, რას უსურვებდით „ბათუმის მუსიკალურ შემოდგომას“.

— რას ვუსურვებდი? პირველ რიგში, რომ ის იყოს პირველი და არა უკანასკნელი. და იმას ვუსურვებდი, რაზეც დღეს იყო ლაპარაკი, — ახალი თეატრის აშენებას დღეს მკაფიოდ ჩანდა, რომ ვერ იტევს ეს დარბაზი ყველას, ვისაც სურს მოხვლა სპექტაკლებზე. და, რა თქმა უნდა, იმას ვუსურვებ, რომ ყოველთვის აი, ასეთი სიხარული და განწყობილება ყოფილიყოს, როგორიც დღეს იყო, როგორიც მე დღეს ვნახე!

მაშ ასე, დასრულდა ფესტივალი, პირველი და ეგზამ სოლიდური, მასშტაბური, ჰემარიტად საზეიმო, დაუვიწყარი კვირეული კლასიკურ მუსიკასთან სასიამოვნო შეხვედრებისა.

კმაყოფილნი დარჩნენ მისი მონაწილენი, სტუმრები და, რა თქმა უნდა, ბათუმელი მუსიკის მოყვარულები, რომელთაც ფრიალ ინტენსიური, მართლაც დაუვიწყარი კვირეული ჰქონდათ კლასიკურ მუსიკასთან სასიამოვნო შეხვედრებისა.

ღიახაც მოუხდა ბათუმს ეს ზეიმი საოპერო მუსიკისა. და ისიც უეჭველია, რომ, საერთოდ, დაამშვენებს იგი, გამოაცოცხლებს ჩვენს კულტურულ ცხოვრებას, ახალ შემოქმედებითს იმპულსებს მისცემს ახალგაზრდობას, ნამდვილ ესთეტიკურ ტკბობას მიანიჭებს ყველას.

მაშ, ეს პირველი და სხვა მრავალი!

კეთილი იყოს „ბათუმის მუსიკალური შემოდგომა“, ჩვენი სულიერი ცხოვრების ორგანულ შემადგენელ ნაწილად, ლამაზ ტრადიციად ქცეულიყოს!

ანზორ ჯამბაშიძე

თეატრი, მსახიობი, მაყურებელი

ამ რამდენიმე ხნის წინათ ბათუმში სტუმრად იყო საქართველოსა და სომხეთის სახალხო არტისტი, სახელმწიფო და ლენინური კომპოზიციის პრემიების ლაურეატი სოფიკო პიპუშელი.

„ქოროხის“ რედაქციის თხოვნით მსახიობს ინტერვიუ ჩამოართვა ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატმა ლამარა გოლშაძემ.

— ქალბატონო სოფიკო! მინდა დავიწყოთ თქვენი დიდი სიყვარულით ბათუმში.

— ნათქვამია, „შინაურ მღვდელს შენდობა არა აქვს“... ეტყობა, თქვენ ბათუმელები, ვერ გრძნობთ, თუმცა გიყვართ, რა თქმა უნდა, აქაურ საოცარ მიკროკლიმატს... ბუნებასა და პაერზე უმეტესად მე ხალხსა და ადამიანებს ვგულისხმობ.

ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რას შეგაყვარებენ ბავშვობიდან... აი, ჩემმა მომღვებმა, დეიამ და მამამ, შემაყვარეს ეს ქალაქი, რაც თავი მახსოვს, ყოველთვის დავდიოდი ბათუმში. უბრალოდ, ცუდად ვხდები ხოლმე, რომ, ვთქვათ, გავაგრძელო და ვერ მოვხვდები აქ ერთი დღით მაინც. რაღაც მაკლია, ისეთი შეგრძნება მაქვს. საოცრად მიყვარს, საოცრად! ძალიან თბილი, ახლოდელი ქალაქია. ვერ ვგვრძნობ იმას, რომ ბათუმში არა ვარ დაბადებული.

დიდ შემოქმედებით სიხარულთან არის დაკავშირებული ჩემი პირველი სპექტაკლი „ბათუიანი გოგონა“ — გასტროლებზე ხომ აქ ვიყავი. ჩამოვიტანეთ „ურიელ აკოსტა“. იმდენი ვითამაშე. კიდევ იყო გოგოლის „ქორწინება“, ოსტროვსკის „ტალანტები და თაყვანისმცემლები“. არ დამავიწყდება მაყურებლის სიხარული, როგორ შეიძლება ისინი არ გიყვარდეს!

— როგორც მოგახსენებთ, საქართველოში დღეს 30-ზე მეტი სახელმწიფო თეატრია, როდენობრივი მაჩვენებლებით ჩვენ მოწინავეთა რიგებში ვიმყოფებით, დასწრების მხრივ კი ერთ-ერთი ბოლო ადგილი გვიჭირავს...

— ძალიან მტკივნეული საკითხი წამოჭარით... შეიძლება ვცდებოდე, მაგრამ მაინც მიმაჩნია, რომ ამდენი თეატრი არაა საჭირო. მთავარია, ხარისხობრივად კარგი თეატრი და კარგი დასი გვყავდეს. ნუთუ როდენობა ქმნის კულტურას? არა, არ ქმნის! შეიძლება ჩამოვთვალოთ პატარა ქალაქები, რაიონული ცენტრები, სადაც თეატრი არც არის საჭირო. შორს რომ არ წავიდეთ, თბილისშიაც, მაგალითად, გაიხსნა რამდენიმე ახალი თეატრი, რომლებმაც არ გაამართლა თავიანთი დანიშნულება... დავხუროთ? დაწერა გახსნაზე უფრო დიდი პრობლემა. ამიტომაც ვთვლი, რომ პატარა რესპუბლიკას არ სჭირდება ამდენი თეატრი, სჯობს მივხედოთ ხარისხობრივ მხარეს, მივხედოთ იმას, რომ ყოველ თეატრს ჰქონდეს თავისი სახე.

მემაყვება, რომ რუსთაველის თეატრმა, რომერტ სტურუას ხელმძღვანელობით, ქართულ თეატრს მთელს მსოფლიოში გაუთქვა სახელი. რუსთაველის თეატრის გასტროლების შემდეგ მომიხდა ყოფნა ინგლისსა და საბერძნეთში, და მე უბედნიერესი ქალი ვიყავი, როდესაც მესმოდა, თუ როდენ დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ამ თეატრმა იქაურ მაყურებელზე... მერწმუნეთ ეს დიდი ბედნიერება იყო.

— დიდი ხანი არაა, რაც საკავშირო მასშტაბით დაიწყო თეატრალური ექსპერი-

მენტი, საქართველოშიც რამდენიმე თეატრი გადღის ამ ექსპერიმენტზე, და გვინდა მარჯანიშვილის თეატრიც, საინტერესოა თქვენი, როგორც მსახიობის, აზრი ამ ექსპერიმენტზე...

— სიმართლე გითხრათ, ძალიან დაბნეული ვარ ამ ექსპერიმენტით. რეჟისორები იმ თეატრებისა, რომლებიც გადავიდნენ ექსპერიმენტზე, სრულებით არ არიან მომზადებული სამისოდ. მათ არა აქვთ პროგრამა და არც იციან, რა უნდა გააკეთონ.

ჭერჭერობით ექსპერიმენტი გამოიხატა იმაში, რომ ყოველ სამ თვეში ერთხელ ხდება მსახიობების შემცირება თეატრში. აი, რეალური რაც არის. ამას წინათ მელაპარაკა ლივერ ბუდრაიტისი (კაუნასის თეატრის მსახიობი), მითხრა, ეს ექსპერიმენტი რეალურად ჩვენ შეგვეხო. როგორც კი თეატრი გადავიდა ექსპერიმენტზე, მეორე თვიდან მსახიობებს (არა მარტო დამსახურებულებს) მოემართათ ხელფასი, თანაც 5 და 10 მანეთი კი არა, 100 მანეთით. კაუნასზე ვერაფერს გეტყვით, მაგრამ ექვევს, მარჯანიშვილის თეატრმა შესძლოს ამ ექსპერიმენტის დაძლევა. მას ძალზე სიფრთხილით უნდა მოვეყდოთ. ჩვენ ძალიან ცუდად გვაქვს საქმე მაყურებლის დასწრების მხრივ. არის რამდენიმე სპექტაკლი, ხალხი რომ არ აკლდება, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ სპექტაკლების დონე არც თუ ისე მაღალია. ჩვენს მაყურებელს მოეწონა სიცილი, კომედია უნდა. ვფიქრობ, ეს ადვილი გასაგებია, მაგრამ სიცილი მხოლოდ სიცილისათვის, სპექტაკლი მხოლოდ გასართობად არ შეიძლება. თეატრმა პრობლემები უნდა წარმოაჩინოს, გემოვნება უნდა განუვითაროს ჩვენს მაყურებელს.

ჰე, როგორც მსახიობს, არ მასხვს, რომ მარჯანიშვილის თეატრში მოხსნა იყო წარმოდგენა იმის გამო, რომ არცერთი ბილეთი არ გაიყიდა. სამწუხაროდ, წელს მოხდა 2 ასეთი შემთხვევა, მიუხედავად იმისა, რომ რუსთაველის თეატრი ყოველთვის რუსთაველის თეატრი იყო, მარჯანიშვილის თეატრმაც დიდი სიყვარული დაიმსახურა ხალხში, დღეს სიყვარული ინერციით გადმოდის, მაგრამ ხომ ფაქტია ამ ნდობას ვამართლებთ უნდა... მერწმუნეთ, დღესაც უნიჭიერესი დასი ჰყავს ჩვენს თეატრს და გამოყენებულია მისი, ალბათ, 10 პროცენტი.

— ამას წინათ თეატრალურ მოღვაწეთა საკავშირო შეკრებაზე თქვენმა გამოხვლამ დიდი ინტერესი გამოიწვია...

— გამოვიდა საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი კ. ლავროვი, კავშირის თავმჯდომარე და ილაპარაკა ისე. თითქოს უკვე ყველაფერი გარდაქმნა და ყველაფერი თავის ადგილზე დადგა. განა შეიძლება მსახიობი ღებულობდეს, ვთქვათ, 150 მანეთს და ნორმალურად მივიჩნიოთ. ვერ მოვიფიქრე და ვთქვი ყველაფერი.

— მესმის თქვენი გულისტკივილი, მაგრამ ერთიც ვთქვათ, თქვენს ოჯახს, პირადად თქვენ, არ აკლია წოდებები, აღიარება, თუ შეიძლება ითქვას მატერიალურად უზრუნველყოფილია...

— ნება მომეცით, არ დაგეთანხმეთ.

— ვიმედოვნებთ, მალე ყველაფერი სასიკეთოდ შეიცვლება. დღეს გარდაქმნის, საჯაროობის ვითარებაში რა არის, თქვენი აზრით, თეატრის მთავარი ამოცანა?

— დრამატურგიის პრობლემა მეტად საფიქრებელია... გვაქვს უფლება, ვწეროთ რაც გვინდა, რაზედაც გული გვტყავს, გვეუბნებიან, დადგით მწვავე სპექტაკლებით, მაგრამ არაფერს ვაკეთებთ.

მე რაკი კინოს მსახიობი ვარ და თეატრისაც, ბევრჯერ მისვამენ ასეთ შეკითხვას: კინოს ანიმებ უპირატესობას თუ თეატრსო. ვპასუხობ, რომ ყოველთვის ვანიმებ უპირატესობას თეატრს, სწორედ მაყურებელთან მისი ცოცხალი ურთიერთობის გამო. მეორეც — თეატრში საშუალება გეძლევა იმუშაო პრემიერის შემდეგაც. თეატრში უშუალოდ გამოდიხარ მაყურებლის წინაშე, გახალისებს, გაღელვებს მისი რეაქცია, გრძნობ მაყურებლის სუნთქვას, გრძნობ რა უნდა მას დღეს, რა აღელვებს. ჩვენ კი

ვერ ვაფასებთ თეატრს. სხვათა შორის, რობერტ სტურუამ იგრძნო რისი თქმა მიეს-
ლება თეატრში.

— თქვენ რეჟისურაშიც სცადეთ ბედი. რამ განაპირობა ეს?

— იმან, რომ, როგორც მსახიობს, სამუშაო არ მქონდა.

— ნუთუ სოფიკო ჭიაურელს არ ჰქონდა სამუშაო?

— სხვათა შორის, არც ახლა მაქვს. ჩვენი თეატრი საგასტროლოდ იყო კიევში, ბათუმში, ქუთაისში და როგორც გავიგე, მაყურებელი კითხულობდა, სოფიკო ჭიაურელი რატომ არ თამაშობსო.

სხვათა შორის რეჟისორების მიმართ პრეტენზია არა მაქვს. მოდის ახალი რეჟისორი, ყველას უნდა თავისი ვარსკვლავის აღმოჩენა, თავისი სიტყვის თქმა... მარტო ჩემზე არ მოგახსენებთ. მე არც კინოში, არც თეატრში არ მემშინოდა არცერთი როლის თამაში. 25 წლის ვიყავი, სიღონაა რომ ვითამაშე — 70 წლის ქალი! მაგრამ, მეორე მხრივ, როცა თეატრში ამდენი მსახიობი გვყავს უმუშევარი, ეს უკვე გულსატკენია.

მე რა მეტქმის, როდესაც დედანემი, 90 წელს მიღწეული ქალი, დადიოდა, ესე-
წებოდა რეჟისორებს, რაღაც დამიდგითო. რა თქმა უნდა, ვერცხოს აღარ შეეძლო დი-
დი როლების თამაში და ტექსტის დამახსოვრება... და აი, იმ სპექტაკლის დადგმა, რო-
მელზეც თქვენ შემეკითხეთ, სწორედ ამან განაპირობა. მინდოდა დედისთვის გამეკე-
თებინა რაღაც. რომ წავიკითხე ჰესა, მიგზედი, რომ მასაც შეეძლო ერთი როლის
თამაში. არ მახატია კი, ტრაგიკოსი მსახიობი როგორ გამამახარავე — ცეკვა-ცეკვით
დამამთავრებინე ჩემი შემოქმედებამო... მოსკოვში ვუჩვენეთ ეს სპექტაკლი, ლენინგრა-
დშიც და ბედნიერება იყო, როცა ვუყურებდი მაყურებლებს, რომლებიც ვერცხოს
ხედავდნენ სცენაზე. ისინი ბედნიერები იყვნენ. ამიტომაც დარწმუნებული ვარ, რომ
სწორად მოვიქციე.

— რაკი ცეკვა ახსენეთ, ბევრს ახსოვს თქვენი ცეკვები როგორც თეატრში, ისე
კინოში. შესანიშნავად ცეკვავთ. სპეციალური განათლება ხომ არ მიგიღიათ?

— არავითარი! ვერ მიპატიებია დედაჩემისათვის, რატომ ბალეტში არ მიწაბარა-
მეთქი. კოტე დამცინის, ახლა პენსიაზე იქნებოდიო... საოცრად მიყვარს ბალეტი, მიყ-
ვარს ცეკვა. ცეკვაა ჩემი ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გატაცება მსახიობობის შემდეგ.

მარჯანიშვილი თვლიდა, რომ მსახიობი არ უნდა განასხვავო დრამატული ან კომე-
დიური ამბულის მიხედვით, მსახიობმა ყველაფერი უნდა იცოდესო: ცეკვა, სიმღერა,
აკრობატიკა... ყველაფერი უნდა შესძლოსო. ეს არის ჩემი კრედი. სამწუხაროდ, ჩვენ
დღეს გვყავს მსახიობები, რომლებმაც ცეკვა კი არა, სიარული ან დგომა არ იციან
სცენაზე...

— ერთი ასეთი ტრადიციული შეკითხვა: თქვენ ძალზე პოპულარული მსახიობი
ხართ. ხომ არ გზღუდავთ, ან ხომ არ გაწუხებთ ეს პოპულარობა?

.. არც მზღუდავს და არც მაწუხებს. რა თქმა უნდა, ეს ძალიან დიდი ბედნიერე-
ბაცაა, მაგრამ ადამიანი ადამიანია, ზოგჯერ გამოდიხარ სახლიდან, არა ხარ „ფორმაში“. ამ
დროს როცა გიყურებენ, ეს არ მომწონს ხოლმე, შეიძლება კიდევაც გაგვიღონ,
რას დამსგავსებიაო.

— თქვენ წარმატებით შეასრულეთ ჟურნალისტი ქალის როლი ლანა ლოდობერი-
ძის ფილმში „რამდენიმე ინტერვიუ პირად საკითხებზე“. იმდენად ბუნებრივი იყო
თქვენს მიერ განსახიერებული ეს სახე, თითქმის მთელი ცხოვრება ჟურნალისტობას
შესწირეთ. საინტერესოა თქვენი შეხედულება ჟურნალისტებზე. დარწმუნებული ვარ,
ისინი ხშირად გაწუხებენ, და მეორეც — ვინმე კონკრეტული პროტოტიპი ხომ არ
გყავდათ?

— არა პროტოტიპი არ მყოლია. პირიქით სცენარი რომ იწერებოდა, ზაირა არსე-
ნიშვილმა და ლანა ლოდობერიძემ თავიდანვე მე მიგულისხმეს და ჩემი სასიათადაა

გამომდინარე აღწერეს სოფიკო, თანაც სახელიც არ შეუცვალეს, იმედი მაქვს მისი სახელიც შეცვლილია.

რაც შეეხება ჟურნალისტებს და ჟურნალისტიკას, მე ძალიან დიდ პატივს ვცემ ამ პროფესიას, რაღაც საერთოსაც კი ვხედავ მსახიობსა და ჟურნალისტს შორის, ისინი ყველაფერს განიცდიან და ყველაფერი გულთან მიიქვთ. აი, ამით ძალიან გავს ეს ორი პროფესია ერთმანეთს. ჟურნალისტიკის როლი დღეს ძალიან დიდია, მათ ბევრი რამ შეუძლიათ გააკეთონ. „ამინდი შექმნან“ თეატრში, კინოში, უმეტესად ასეც ხდება საერთოდ, ყველა ნამუშევარი უნდა შეფასდეს. კრიტიკა უნდა იყოს ნაღდი. ძალიან დიდი ბოდიში, მაგრამ ერთხელ ნანახი სპექტაკლით რეცენზია არ დაიწერება. მაგალითად, ისეთი დიდი მსახიობი, როგორიც ინოკენტი სმაკტუნოვსკია, თამაშობდა „მეფე თევდორეს“ მცირე თეატრში. ერთ წარმოდგენაში ძალიან კარგი იყო, მეორეში — ცუდი, მიმოხვდით ალბათ, რაც უნდა ვთქვა. თუ შენ ნამდვილი თეატრმცოდნე ხარ, მობრძანდი რეპერტიკაზე, ნახე თვითონ პროცესი სპექტაკლის შექმნისა, მოდრე რამდენჯერმე წარმოდგენაზე და მერე დაწერე, მაშინ ნება გეძლევა შეაფასო ჩემი მეზობანი.

— თქვენი ოჯახი ხელოვანთა ტრადიციული ოჯახია, შეუღლდით პოპულარული მსახიობთან...

— კბრტემ ერთი მსახიობის თეატრი გახსნა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ იქ ერთი მსახიობი გამოვეს მხოლოდ. ეს იქნება — ლიტერატურული თეატრი. იქნებ ვეცდები, მაგრამ უწინ უფრო უყვარდათ პოეზია, ლიტერატურა. მე, მაგალითად, გულს მტკუნა „როტა“ მოსკოვში, ლენინგრადში, რიგაში — სადაც კი გამოვდიოდით მე და კობე — გვითბვდნენ ლექსები ქართულად წაიკითხებოთ, და ჩვენც ვკითხულობდით გლატკოვს, ანა კალანდაძეს. აი, ეს მუსიკა, მელოდია ჩვენი ქართული ენისა, ლექსისა, იქ აღელვებდა, ჩვენთან რატომ არ უნდა აღელვებდეთ? გეგმაში გვაქვს ვითამაშოთ რამდენიმე პიესა ორი მსახიობისათვის, ერთიც რუსულ ენაზე. მგონი, ეს საინტერესო იქნება.

— აი, გისმენთ და გასაგები ხდება თქვენი, როგორც ხელოვანისა და მოქალაქის პოზიცია. ერთი ასეთი კითხვა დამებადა. ვთქვათ, კულტურის მინისტრი რომ ყოფილიყო, რას გააკეთებდით მსახიობისათვის?

— უპირველეს ყოვლისა, მივხედავდი, ალბათ, ინსტიტუტებს. მიმაჩნია, რომ არ არის აუცილებელი ყოველ წელს სტუდენტების მიღება თეატრალურ ინსტიტუტში, მიუხედავად ამისა, რომ ბევრი თეატრია საქართველოში, თუ ვილაპარაკებთ გულახდილად, არ უნდათ კურსდამთავრებულებს წასვლა თბილისიდან. ესე იგი ყოველ წელს 10-15 კაცი, რომლებიც ამთავრებენ ინსტიტუტს, არ შორდება თბილისის თეატრებს — ჩივბა გამოუყენებელი მსახიობების რაოდენობრივად დიდი ჯგუფი.

აუცილებლად უნდა იყოს ერთი საცდელი წელიწადი. როგორ შეიძლება ერთი ან ორი გამოცდის შედეგად აღმოაჩინო, ვინ არის უნიჭო და ვინ ნიჭიერი, და ამ დროს (მისაღები გამოცდები მაქვს მხედველობაში) რამდენი ნიჭიერი იკარგება და რამდენი უნიჭო ხდება სასწავლებელში. ამიტომაც ეს საცდელი წელი უნდა ეძლეოდეს ახალგაზრდასა და მასწავლებელსაც, რომ მათ გამოამყდნონ თავიანთი შესაძლებლობანი. გამოცდები უნდა ხდებოდეს სამ წელიწადში ერთხელ... მე რომ მინისტრი ყოფილიყავი, ჩემი უპირველესი საზრუნავი თეატრალური ინსტიტუტი იქნებოდა. სწორედ ეს არის მთავარი.

— თქვენი საოცნებო როლი?

— ამაზე პასუხს ვერ გაგცემთ. სხვადასხვა პერიოდში სხვადასხვა როლი მღელვებდა. დღესდღეობით კი არ მინდა დავასახელო, უკვე გითხარით, რომ გეგმაში გვაქვს თეატრი ორი მსახიობისათვის და თუ განზრახვა შევასრულებთ, ეს იქნება, ალბათ, ჩემი ოცნების განხორციელება. იმასაც გეტყვით, დედაჩემი ისე წავიდა ჩვენგან, რომ თავის

საოცნებო როლი არ უთამაშია. იგი ჯულიეტაზე ოცნებობდა და ვერ იტამაშა.

— რადგან დედა ახსენეთ, მგონი, თქვენივე სცენარით ვერიკოს სიტუაციის მიხედვით აპირებდით მასზე ფილმის შექმნას?

— მინდოდა მომესწრო. უკვე გვქონდა მოლაპარაკება რეზო ჩხეიძესთან, მერე გადაწყდა, რომ სატელევიზიო ფილმი გავტეხულყო, გამოიყო ჯვუდიტ. ახლა კი ყველაფერი ხელახლა უნდა გადაკეთდეს.

— უღრმესი მადლობა მინდა მოგახსენოთ საინტერესო და გულწრფელი საუბარი-სათუთს, დიდ შემოქმედებით წარმატებებს გისურვებთ.

... გმადლობთ.

საიუბილეო გამოფენაზე

საქართველოს კულტურის სამინისტროსა და საქვეშინო მხატვართა კავშირების ცენტრის, დიდი ოქტომბრის რევოლუციის 70 წლისთავის საიუბილეოდ, ამოსკოვში მოეწყო შოკაძეშვირე რესპუბლიკების მხატვართა ნამუშევრების გამოფენები.

ფართო მასშტაბურობით, მრავალფეროვნებითა და სიმრავლით დიდი მოწონება ტაიშახტაშ "საქართველოს მხატვართა გამოფენამ. წარმოდგენილი იყო 550-მდე მხატვრის 1.600-ზე მეტი ნამუშევარი. გამოფენა მოეწყო მხატვრის ცენტრალურ სახლში. დიდი დიდი საგამოფენო დარბაზებში მინც ვერ დაიტია საქართველოდან გაგზავნილი ყველა ნამუშევარი. (შერჩეული იყო 2.000-ზე მეტი ქმნილება).

მხატვრული და დედაქალაქის სტუმრები დიდი ინტერესით ეცნობოდნენ გამო-
ფენაზე ექსპონირებულ სახვითი ხელოვნების ყველა უნარის ნაწარმოებს. საქართველო
მხატვართა მრავალფეროვანი თემატიკით დამუშევრებული გამოფენა ხალხთა მგზავრო-
ბისა და მომხმარებელი დემონსტრირება იყო. დამთვალეობები ერთმანეთს აღი-
არებდნენ, რომ ქართული სახვითი ხელოვნება თვითმყოფადი, წმინდა ეროვნული თე-
მატიკით აღჭურვილი ხელოვნებაა.

დამთვალეობები გულდასმით ეცნობოდნენ ქართველ შემოქმედთა მრავალსა-
ხვანი უნარის ფართო პლანის ქმნილებებს, რომლებშიც ასახული იყო მდიდარი და
მრავალფეროვანი საქართველოს წარსული და აწმყო. ისტორიულ-რევოლუციური და
დღევანდელი საქართველოს ყოფის ამსახველ ნაწარმოებებში, პეიზაჟებში, პორტრე-
ტებში, ნატურმორტებში, კერამიკისა და ქედურობის ნიმუშებში ფართოდ შეიცნობოდა
წარსულისა თუ დღევანდელი ცხოვრების მაჩვენებელი.

გამოფენაზე ექსპონირებული იყო საბჭოთა ხელისუფლების წლებში მოღვაწე ძე-
ლი, საშუალო და დღევანდელი თაობის ღირსშესანიშნავ წარმომადგენელთა ნაწარმო-
ებები. დამთვალეობები იხილდებოდნენ, როდესაც ეცნობოდნენ ლაღო გუდიაშვი-
ლის, დავით კაკაბაძის, იაკობ ნიკოლაძის, აპოლონ ქუთათელაძის, ქეთევან მაღალაშვი-
ლის, მოსე თოიძის, სერგო ქობულაძის, ელენე ახვლედიანის, თამარ აბაკელიას, ნიკო-
ლოზ კანდელაკის, ირაკლი გამრეკელისა და სხვათა ნამუშევრებს. განსაკუთრებული
მოწონება ხვდა ნიკო ფიროსმანაშვილის მსოფლიო მნიშვნელობის ქმნილებებს.

ქართული სახვითი ხელოვნების განვითარებაში ღირსეული წვლილი მიუძღვის
სხვადასხვა ეროვნების მხატვრებს, რომლებმაც საქართველო მეორე სამშობლოდ მიიჩ-
ნიეს და აქ დასახლდნენ. გამოფენას ეშხს მატებდა ა. ბაქტუქ-მელიქოვის, ვ. შერბი-

ლოვის, ა. დილბარიანის, ს. ჩანოიანცის, ვ. შუხაევის, პ. ბლოტკინის, რ. კანდახაროვის ქართულ თემებზე შესრულებული სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებები.

გამოფენის მონაწილეთა შორის იყვნენ აფხაზეთის, აჭარის, სამხრეთ-ოსეთის, კუთხის საჭრისისა და ფუნჯის ოსტატები. აჭარიდან მონაწილეობდა 9 მხატვარი.

საქართველოს სსრ დამსახურებულმა მხატვარმა შ. ხოლუაშვილმა მკაფიოდ გააცნო მოხუცის პორტრეტი, ხოლო მეორე ნაწარმოებში ასახული იყო ისტორიული მოვლენა — სსრ კავშირის შექმნა. ეს ნაწარმოები მიმზიდველ ფერთა გამოთ, გამომსახველობის ორიგინალური ხერხებით, ნატიფი კომპოზიციური აგებულებით ყველას მოსწონდა.

საქართველოს სსრ დამსახურებული მხატვარი ხ. ინაიშვილი გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო მისთვის საყვარელი ჟანრით — ნატურმორტითა და პეიზაჟებით. ორ ნატურმორტში წარმოჩენილი იყო ჩვენი კუთხისათვის დამახასიათებელი სიმდიდრე, პეიზაჟები ქალაქისა და სოფლის ხედებს ასახავდა.

საქართველოს სსრ დამსახურებული მხატვარი შ. ზამთარაძე მოსკოველი დამთვალიერებლის წინაშე წარმოდგენილი იყო მარინისტულ თემებზე შექმნილი ორი კომპოზიციით — „იხტკლუბი ბათუმში“ და „ბათუმის ნავსადგური“.

საქართველოს სსრ დამსახურებული მხატვარი ნ. იაკოვენკო დიდი სამამულო ომის აქტიური მონაწილეა და თავის შემოქმედებაში ფართო ადგილს უთმობს საკუთარი თვალით ნახულსა და განცდილს ომის მრისხანე წლებში. გამოფენაზე ეცნობოდნენ მიმზიდველ ფერწერული ტექნიკით შესრულებულ მის ნაწარმოებებს „პარტიზანებს გაუთენდათ“. „ოჯახი ომის წლებში“.

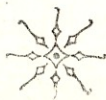
ბათუმის კულტურულ ცხოვრებაში ღირსსასწავლო მოვლენად იქნა მიჩნეული ახალგაზრდა მხატვარი ქალის ნინო ნიჟარაძის პერსონალური გამოფენა. ნინო მთავრის გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო ორი. გრაფიკული ნამუშევრით — „საძოვარზე“, „ბეზია“. ეს ნაწარმოებები აღიარეს მაღალმხატვრულ კმნილებად და ისინი შეიძინა ჩვენს ქვეყანაში ფართოდ ცნობილმა ხელოვნების დაწესებულებამ — ტრეტიაკოვის გალერეამ. ასეთი აღიარება ჩვენი მხატვრებიდან ჯერჯერობით მხოლოდ ნ. ნიჟარაძემ დაიმსახურა.

ჩვენს მხატვრებს შორის ნიჭიერებითა და შრომისმოყვარეობით გამოირჩევა მაღალმთიანი აჭარის მკვიდრი ს. ართმელაძე, რომლის ნამუშევრების გამოფენები რამდენჯერმე ბათუმში, ხოლო წელს თბილისში და ცხაქაიაში მოეწყო და აღიარება დაიმსახურა. მისი უპირველესი გატაცებაა წარმოაჩინოს მთიანი აჭარის სიმდიდრე, შრომითი ადამიანები და რაც ამ კუთხისათვის არის დამახასიათებელი — მეცხოველეობა და საძოვრები.

გამოფენას ღირსებას მატებდა თ. ჯალაღონიას, გ. ტულუშის, გ. ფუტყარაძის მკაფიო პროფესიული ოსტატობით განხორციელებული აჭარის სახელოვანი ადამიანების პორტრეტები, თემატური, ფერწერული კომპოზიციები.

ქართველი მხატვრების გამოფენის დიდ წარმატებაზე ისიც მიგვანიშნებს, რომ ბევრი ნაწარმოები შეიძინეს მოსკოვის ხელოვნების მუზეუმებმა და სახელმწიფო გალერეებმა, მრავალი ექსპონატი აგრეთვე ჩაირიცხა საზღვარგარეთის ქვეყნებში გამიზნული გამოფენების ფონდში.

შაპრო ლონდარიძე

ილია ჭავჭავაძე - 150

ი. ჭავჭავაძის სახელობის სახელმწიფო ღრამატულ თეატრში გაიმართა ქართველი ხალხის სახელოვანი შვილის ილია ჭავჭავაძის დაბადების 150 წლისთავის აღსანიშნავი საიუბილეო საზეიმო სხდომა.

სხდომა შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კომპარტიის აპარის საოლქო კომიტეტის მეორე მდივანმა ნ. ნადარაიამ.

ილია ჭავჭავაძე, თქვა ორატორმა, ჩვენი თანამედროვეა, დღესაც გვინათებს გზას, გვმოდერავს, გვასწავლის სიკეთეს, მამულისა და მოყვასის სიყვარულს, სიმართლესა და პატიოსნებას.

ჭეშმარიტად ფასდაუდებელია ილია ჭავჭავაძის ღვაწლი და დამსახურება აპარის წინაშე. როგორც ერის მებრძოლი, ერთი პირველთაგანი იყო, ვინც მამობრძოლი, მშობლიური აღერისით ჩაიკრა გულში სამი საუკუნის განმავლობაში დედისამშობლოს მეკრდს მოგვლილი აპარა.

ილია ჭავჭავაძის სიცოცხლე გრძელდება ერის სიცოცხლეში, თითოეული ქართველის სულში. მისი სიბრძნე, ნათელი შუბლი გვიცისკროვნებენ ჭეშმარიტების, სიკეთის, მამულის სიყვარულის, კაცური კაცობის გზას. იგი ჩვენთან იქნება აწ და მარადის, მის მოძვრებაზე კვლავაც აღიზრდება ერი, ახალ-ახალი თაობები.

მოხსენებით გამოვიდა საქართველოს მწერალთა კავშირის აპარის განყოფილების პასუხისმგებელი მდივანი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი პოეტი ფ. ხალვაში.

ილია ჭავჭავაძე ხალხის შვილია, თქვა მომხსენებელმა, მაგრამ ჩვენს შეგნებაში, ჩვენს მეხსიერებაში იგი უფრო

ჩაიბეჭდა, როგორც ხალხის, მთელ ერის სულიერი მამა.

ასეთი იყო მისი ბედისწერა თავიდანვე: სიყრმიდანვე თითქოს მან ღრმად შეიგრძნო თავისი მომავალი მაღალი მისია, მშობელი ხალხისა და მშობელი ქვეყნის ქირ-ვარამი რომ მთლიანად თავს დააწვებოდა, სამშობლოს ხალაღებელი რომ უნდა ედარდა, ნაპართველოს მძიმე უღელში რომ უნდა შემხულიყო.

დღესაც, გაჭირვების თუ ამაღლების უამს, როცა დიდი სახალხო საქმე კეთდება, ან ვერ კეთდება, როცა გვინდა უფრო სწორად, ღრმად გავერკვნეთ ეროვნულ ინტერესებში და უკეთესად განვქვერიტოთ საკუთარი მამულის მერმისი, ჩვენ ისევ ილიას შივაკითხავთ, ისევ ილიას მოვიშველიებთ, ისევ ილიასასაგან ველით რჩევას, გაძლივას, ბატრონობას.

სამშობლოზე ფიქრი, თქვა შემდეგ ფ. ხალვაშმა, სამშობლოს მგზნებარე სიყვარული, სამშობლოს ღირსების, განთავისუფლების, მისი ერთიანობისა და ძლიერებისათვის შეუენელებელი ღტოლვა ასულდგმულებდა მას ყოველდღიურად. ყვარლის ველები, ზეგრები, დიდებული კავკასიონის მთები ელაწებოდა ყოველთვის. ენატრებოდა მშობელი ქვეყანა, სულ უფრო სტკიოდა მისი სატიკვარი, სულ უფრო გრძნობდა, როგორ სჭირდებოდა საყვარელ მამულს მისთანა შვილის ახლო ყოლა, რათა თავი დაეხსნა, მხრები მაღლა აეწიდა, თავისი თავის პატრონობისათვის ძაღლონე მოეკრიფა, რათა ღამაში, ძლიერი, გამბურული ისტორიის მქონე საქართველო სხვა ქვეყანათა გვერდით, ღირსეულად ჩამხულიყო საკაცობრიო სიკეთისა და აღაშია.

ნუგა დემოკრატიის — ძმობის, ერთობის, თავისუფლების მშენებლობაში.

მრავალჯერ ჩამოხრძანებული დიდი ილია ჩვენს ქალაქში, უმოღვაწია, უშრომია, უბრძოლია აქ, რათა ქართული სიტყვა, ენათლება, კულტურა, ეროვნული რწმენა აყვავებულიყო, ბევრი რამ გაკეთდა და ყველაფერში ყველგან ვხედავთ ჩვენ ილიას ღვაწლთა ნაშუქარს. სიტყვით გამოვიდნენ ბათუმის ტრანსპორტორების ქარხნის მუშა, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი ლ. დიხაშიძე, გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ დირექტორი ა. ახვლედიანი, ჯიბუღეთის რაიონის ქაქუთის კოლმეურნეობის მენაიე დ. მეგრელიძე, ქედის რაიონის სოფელ ოქტომბრის დაწესებითი სკოლის გამგე-მასწავლებელი, გურიის დედა ნ. სურმანიძე, საქართველოს ალექსანდრე აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი მ. ბერიძე.

საჭირო სხდომის დამთავრების შემდეგ თეატრის მსახიობებმა წარმოადგინეს სპექტაკლი „ჩემო კარგო ქვეყანა“ (პიესის ავტორი ა. სამსონია, რეჟისორი მ. ლებანიძე).

* * *

ი. ქავკავაძის დაბადების 150 წლისთავის აღსანიშნავად ფუნჯისა და საჭრეთლის ოსტატებმა თემატიკური გამოფენა მოაწყვეს. 42 ექსპონატი წარმოადგინეს, რომელთა მიღმა ნათლად იკითხება შეუწელებელი ინტერესი ილიასეული საგანძურისადმი.

გამოფენა გახსნა აჭარის ასსრ კულტურის მინისტრის მოადგილემ გ. ლლონტმა.

სიტყვით გამოვიდნენ ბათუმის ზ. ფაღღავასის სახელობის სამუსიკო სასწავლებლის დირექტორი ი. ბარდანაშვილი, სამხატვრო სასწავლებლის მოსწავლე მ. რუხაძე, საქართველოს სსრ დამსახურებული მხატვარი შ. ხოლუა-

შვილი, აჭარის ასსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ლ. შარაშიძე.

მთელ რიგ ნიმუშებში დამთავლიერებლებმა შეიცნეს პერსონაჟები ისეთი ნაწარმოებებიდან, როგორიცაა „განდგილი“, „აკაკო ყაჩაღი“, „აკაკი აღმანი“?!, „ოთარაანთ ქვრივი“. მერე მხრივ, ავტორებს თავისებურად წარმოუსახავთ წარსულის მომენტები. სწორედ ამის გამოძახილია სიუჟეტური ტილოების სერია სახელწოდებით „ილიას ჩამოსვლა ბათუმში“. ვრცელდება წარმოდგენილი პეიზაჟები, აქაც არ ძნელდება იმის გარკვევა, რომ ეს ნიმუშეგრები ყვარლისა და საგურამოს მიდამოების ხილვის გამოძახილია.

ხელოვნათა სამივე თაობის წარმომადგენლებს ეკუთვნით ეს და სხვააქანის ქმნილებები. მათს გვერდით გაქრულ წარწერებზე იკითხება: „შ. ხოლუაშვილი, შ. ზამთარაძე, ნ. რაფიგენო, ს. კოჩიევი, ო. სელეზნიოვა-ჩაჩუა, ვ. ბუღაღა, ა. ბაკურიძე, ზ. ჭაჭაძე, გ. ტულუში, ნ. შავაძე...“

— ჩვენი საიუბილეო ნობათიც, ეს არის, — თქვა აჭარის მხატვართა კავშირის თავმჯდომარემ, საქართველოს სსრ დამსახურებულმა მხატვარმა ზ. ინაშვილმა, — მართალია, იმ დიდებული ძეგლის ფონზე, საგამოფენო დარბაზის წინ რომ აღიმართა, ერთობ მოკრძალებული, მაგრამ გულით მიძღვნილი.

ლიახ, შთავონების წყარო თვალწინა ესოდენ ახლოს და შეუძლებელია, ენათუზაში არ გაუღვივოს აჭარაში მომუშავე მხატვრებს, იმის მისწრაფება, უფრო სრულად ასახონ დიდი ილიას დამოკიდებულება იმ კუთხისადმი, რომლის ღუხჭირ ბედს ვერ შემაგუებოდა და მთელ საქართველოსთან ერთად აიმედებდა: „აწმყო თუ არა გწყალობს, მომავალი შენია“.

აღსრულდა, აღსრულდა კიდევაც ეს წინასწარმეტყველება!

შ ი ნ ა ა რ ს ი

მოწინავე წარმომადგენელი

პ რ ო ზ ა

ერის მოძღვარი — № 5.
ოქტომბერი და ლიტერატურა — № 6.

ვ მ ე ზ ი ა

აბაშიძე სოსო — ლექსები, № 6.
ანანიძე ალექსანდრე — ფიქრები ბაზა-
ლეთის ტბასთან — № 5.
ანანაძე ლევანი — ცოდნის ტაძარი,
ლექსი, № 5.

გიორგაძე ქეთიწო — ლექსები, № 2.
დავითაძე ემენი — ღალატი, პოემის
ერთი თავი, № 3.

ვარშანიძე მამია — აღმოსავლელი ლექ-
სებიდან, № 3, თერგდალეული, ლექ-
სები, № 5.

თოთაძე ლალი — ლექსები, № 4.

ზოიძე ზურაბი — ლექსები, № 1.

კახიკაძე დინარა — ლექსები, № 2.

კორძაია ჯანსუღი — ლექსები, № 6.

მეტრეველი ბორისი — ლექსები, № 4.

მჭავიძე ქსენია — ლექსები, № 2.

ოქროპირიძე კარლო — ჩემო სამშობ-
ლო, ლექსი, № 3.

ფოცხიშვილი მორისი — ლექსები,
№ 6.

შენგელია რაისა — ნევის ქალაქ-
ში, ლექსი, № 6.

ღვინევაძე ნანა — ლექსები, № 4.

დლონტი ვახტანგი — ლექსები, № 3.

ხაჭიშვილი ურუშუნა — ლექსები, № 1.
ძიგო, ქართველო მეგობრებო, ლექსი,
№ 5.

ხომერიკი გია — ლექსები, № 3.

ქათამაძე ჯემალი — წიწამური, ლექსი,
№ 5.

ჩაყალი ჯემალი — ილიას ლექსი, № 5.

ამირეჯიბი ჯაბუა — ახალი რომანიდან,
ნაცვალაძე დავითი — ჩვენს სიცო-
ცხეს აქ უჩქეფნია, მოთხრობა, № 5.
მელია იაკობი — მალღობი, მოთხრობა,
№ 3.

მელიქაძე ქეთევანი — ყურადღება, ვი-
ლბო, მოთხრობა, № 1.

ტაყაძე დავითი — კუპეში, მოთხრობა,
№ 3.

ტულუში სოსო — მინიატურები, № 3.

ქანტურია ვოლტერი — შეხვედრა ვენე-
ციაში, მოთხრობა, № 4.

ხოფერიას ჯემალი — გზები, რომანის
ფრაგმენტები, № 1. ეპი, მეჭართე-
ბო, მოთხრობა, № 6.

ჩიქიძე ჯანგული — ნაცრისფერი, მო-
თხრობა, № 2.

დ რ ა მ ა ტ უ რ ბ ი ა

სამსონია ალექსანდრე — ილიასთან,
„ივერიის“ რედაქციაში, პრესის ერთი
სურათი, № 5.

ახალი თარგმანები

ბოგომოლოვი ვლადიმერი — პირველი
სიყვარული, მოთხრობა, თარგმნა
ტიტე ხინთიბიძემ, № 2.

ვაკაროვი ნიკოლა — ლექსები, თარგ-
მნა ვახტანგ ასვლედიანმა, № 4.

პუშკინი ალექსანდრე — ლექსები, თა-
რგმნა გიორგი სალუქვაძემ, № 3.

ქემალი იაშარი — ჩაქირჯალი ახმეტ
ეფი, რომანის ფრაგმენტები, თარგმ-
ნა იბრაიმ გორაძემ, № 4.

ძველი ბერძნული პოეზიიდან — ლექ-
სები, თარგმნა გია ხომერიკმა, № 1.

ჰამზათოვი რასული — ლექსები, № 1,
№ 6, თარგმნა გიორგი სალუქვაძემ.

ჯ ე ჯ ი ლ ი

ანანოძე ალექსანდრე — გაუფრთხილ-
დით, ლექსი, № 3.

ახვლედიანი ვახტანგი — ქეთევანი,
მოთხრობა, № 6.

კინწურაშვილი ვაჟა — ლექსები, № 3,
№ 4, № 6.

კენჭუაშვილი მარიამი — გიორგი მას-
წავლელის, მოთხრობის ერთი თავი,
№ 2.

სურმანიძე ჯემალი — ლექსები, № 1.

ძაძამია მამუკა — ციციანთელები, ლე-
ქსი, № 3.

ნ ა რ კ ვ ე ვ ი

თაყაიშვილი იური — წელი პირველი.
წელი მეორე, № 1.

კობალაძე მუხრანი — ოქტომბრის თა-
ნატოლი, № 6.

კუჭუა დანიელი — მკურნალი, № 6,
წამოაშვილი ალექსი — ოქრო აჭარის
ლავეარდში, № 2.

ფუტყარაძე ოთარი — რა მშვენიერი
ზღვა გვაქვს აქარაჲ, № 3. ახალ-
შენელთა დიდი სამო, № 6.

ჩხაიძე გრიგოლი — ფრონტული დღი-
ურიდან, № 1.

დალაშვილი ელისაბედი — კიდევ ჩა-
მოვალ თქვენთან, № 2.

ი ლ ი ა ვ ა ვ ა ვ ა ვ ა — 150

აბდუშელიძე ჯემალი — „შენ ერის გე-
ნის გეძახიან“, № 5.

ბიბილაშვილი იური — ეპოქის ზნეო-
ბრივი გმირი, № 5.

ბეჩელაძე აბდული — წერილები, № 1,
№ 2.

ზაქარაიძე შოთა — საქართველოს ყვე-
ლა კეთილიდან, № 4, მარად და ყვე-
ლგან, № 5.

ზოიძე შოთა — ოქროს აყვანი, № 3.
პორტრეტი, № 5.

მკვრელიძე მურმანი — ღვაწლი არ-
ტურ ლაისტისა, № 5.

მშვიდლობაძე მიხეილი — „მშვიდობისა“
თქვენის ვარ შეილი“, № 5.

სიორიძე მალხაზი — „დიდ წარსულს,
დიდი მომავალი ექნება“, № 4.

ცომაია ნათია — რატომ დაიხურა „სა-
ქართველოს მოამბე“, № 5.

შამელაშვილი რაფიელი — ერის სიმ-
დიდრე და მშვენება, № 5.

ჩხეიძე ჯემალი — მადლიერების გრძნო-
ბით, № 5.

კ ვ ა ლ ი ნ ა თ ე ლ ი

ბეჭირიშვილი იოსები — ხალხის საქმი-
სათვის მებრძოლი № 4, პირველი
წითელარმიელი, № 6.

კობახიძე ზურაბი — ყველაზე დიდი
ჯილდო, № 4.

სამსონია ალექსანდრე — ბათუმის თე-
ატრი, იუსუფ კობალაძე, № 3.

სურგულაძე ახვლი — პირველი სკოლა
ხუტუბანში, № 4.

სურმანიძე რამაზი — წერილები შვე-
დეთიდან, № 3, № 4, № 5.

შარაშიძე ლადო — აჭარის რეგეკომის
პირველი თავმჯდომარე, № 6.

ხ ე ლ ო ვ ნ ე ბ ა

ბოლქვაძე ლამარა — თეატრი, მსახიო-
ბი, მკურნებელი, № 6.

ზამხაიძე ანზორი — ბათუმის მუსიკა-
ლური ცხოვრების ამალგებისათვის,
№ 1. ბათუმის მუსიკალური შემოღ-
გომა, № 6.

ლონდარიძე შაქრო — საიუბილეო გა-
მოფენაზე, № 6.

რევია დარეჯანი — სილამაზის ნატე-
რით, № 3.

სამსონია ალექსანდრე — „მონანიება“
ბათუმში გადაიღეს, № 4.

შარაშიძე ლადო — შეხვედრები იაკობ
ნიკოლაძესთან, № 1.

წ ე რ ი ლ ე ბ ი

ბარამიძე ნოდარი — ქართული ფსიქო-
ლოგიური სკოლის ფუძემდებელი,
№ 1.

ბეჭდისშეიღო იოსები — „მე თქვენი
ქართული კინოც მიყვარს“, № 2.

გუგულისშეიღო ილია — ხალხური მე-
დიცინის ზოგიერთი საკითხი ქარ-
თულ ფოლკლორში, № 3.

ღიასბაძე გუგულის — მარტივი ტოპო-
ნიმები, № 4.

მაკარაძე ვახტანგი — სინათლე მთაში,
№ 6.

მახარაძე გენადი — წიგნის გამოცემის
სათავეებთან, № 6.

მახარაძე მიხეილი — ქართული რენე-
სანსის საკითხი უახლეს გამოკვლეე-
ბში, № 4.

სურმაწაძე ზურაბი — ლორენს სტე-
რნის „დღიური ელიზასათვის“, № 3.
შიოშვილი თინა — ზნეობრივი აღზრ-
დის ტრიბუნა, № 2.

ჩაგანავა გურამი — ბავშვისადმი აღე-
ბისიანი მიმართვის ზოგიერთი ფსი-
ქოლოგიური თვისებები — № 3.

ჭურბიძე შოთა — დრო მოითხოვს, № 2.

ჭაყელი ჯემალი — სულიერი კულტუ-
რის სათავე, № 3, № 4.

ქორბეწაძე პავლე — პოეზიის რომან-
ტიკული გაგება, № 1.

პ რ ი ბ ი ჰ ა და ბ ი ზ ლ ი თ რ ა ზ ე ბ ა

ბიბლიისშეიღო იური — რწმენის ფა-
სი, № 3.

დუმბაძე ნელი — ოცდაათიანი წლე-
ბის ქართული პოეზია, № 2.

ზოიძე შოთა — მუდმივი ერთგულება,
№ 1.

ჭურიძე შოთა — შეიცან თავი შენი,
ანუ დათა თუთაშხია, როგორც ხა-
სიათი, № 4.

მ მ ღ უ ზ ა

კობალაძე მუხრან — ნიუტონი, № 3.

შოღეშაძე მიხეილი — ნუ უმეგობრებ,
№ 2.

სანადირაძე რევაზი — ვარიანტები სა-
ფეხბურთო თემაზე, № 2.

ჩხიყვაძე ზურაბი — როცა ბავშვობას
ვიგონებ, № 1.

ს პ მ რ ბ ი

ნანობაშვილი ალექსი — ბორის ფრო-
ლოვის გახსენება, № 1.

ვასილუი ორ თვეში — № № 1, 2, 3, 4,
5, 6.

ილია ბათუმში ჩამოვრძანდა...

გარეკანის 1-ლ გვერდზე მკითხველებს ვთავაზობთ რეპროდუქციას გამოჩენილი ქართველი მოქანდაკის ელგუჯა ამაშუკელის ნამუშევრისა „ილია ქაფქაფაძე“ (არქიტექტორი ვახტანგ დავითაია).

ბათუმის შუაგულში, ილია ქაფქაფაძის სახელობის თეატრის წინ, სავარძელში წისერის მოძღვარი და თავის სათაყვანებელ აქარას, თავის საუვარდელ ხალხს შემჟურებს.

ალბათ, ისვენებს დაღლილი ბრძენკაცი, რადგან შორი გზა გამოუვლია, ოღონდ ია-ვარდებით მოფენილი კი არა, ეკლიანი გზა, მოსულა ჩვენთან, რომ კიდევ ერთხელ საქვეყნოდ განეცხადებინა: ჩვენ ერთი სისხლისა და ზორცისანი ვართ და ჩვენი ძმობა მტკიცეა როგორც სალი კლდეო.

ამ ძმობის პირველი მერცხალი იყო ილია ქაფქაფაძის ინიციატივითა და უშუალო მონაწილეობით ბათუმში დაარსებული სკოლა — პირველი ქართული სკოლა აჭარაში სამსაუკუნოვანი ტრადიციის შემდეგ. პირველ გაკვეთილსაც დიდი ილია დასწრებია, იგი ბათუმს მაშინაც სწევია, როდესაც პირველად ირჩევდნენ ქალაქის თავს. დავით კლდიაშვილის ცნობით, მაშინაც, თურმე, სავარძელში მჯდარა — საზოგადოებრივი საკრებულოს შენობაში, სადაც არჩევნები ტარდებოდა და სანამ მისი შედეგები ცნობილი არ გახდა, ფეხი არ მოუცვლია.

ილიას დიდმა ავტორიტეტმა, აგრეთვე მისმა რჩევამ — ქართველ ხმონებს კავშირი შეეკრათ ბათუმში მცხოვრებ არაქართველ მოსახლეობასთან, განსაკუთრებით ბერძნებთან — სასურველი შედეგი გამოიღო: ქალაქის თავად აირჩიეს პატრიოტი კაცი ლუკა ასათიანი.

ილიას თვალი ყველაფერს სჭვრეტდა, მის გარშემო შემოიკრება ჩვენი კუთხის სასიქადულო მამულიშვილები გულო კაიკაციშვილი, აბდულ მიქელაძე, მემედ აბაშიძე, გრიგოლ ვოლსკი, ივანე მესხი, სხვანი და სხვანი..

დღეს მადლიერი შთამომავლობა მოსულა ილიას ძეგლთან.

წის სავარძელში დაღლილი ბრძენკაცი, თითქოს ისვენებს, მაგრამ ილიას ბოძოქარ სულს განა დასვენება შეუძლია? იგი მუდამ ჩვენ დაგვტრიალებს თავს, მოგვიწოდებს ყოველთვის ხელიხელჩაკიდებული ვიდგეთ, თაყვანს ვცემდეთ ჩვენს ერსა და ჩვენს ენას, მაგრამ ამასთან ვიცოდეთ მეგობრების ფასიც.

და ბოლოს, იგი მოგვიწოდებს გვიყვარდეს ჩვენი საქართველო ისე, როგორც ის ილია ქაფქაფაძეს უყვარდა.

ალექსანდრე სამსონია

6183/139

წაკი 40 კკკ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 78118